

ประชุมตำนานพระธาตุ ภาคที่ ๑

พิมพ์เปนที่ระลึกในงานสพ

นางแข ฟูสักดิ์

วันจันทที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ส. ๒๔๘๕

นะ วัดไตรมิตต์วิทยาราม

ประชุมตำนานพระธาตุ ภาคที่ ๑

พิมพ์เปนที่ระลึกในงานสพ

นางแข ฟูสักดิ์

เมื่อวันจันทที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ส. ๒๔๘๕

นะ วัดไตรมิตต์วิทยาราม

คำนำ

นายบุญสรี เชิดเกียรติกุล พร้อมด้วยภรรยา ผู้เปนเจ้าภาพในงานปลงสพนางแช ฟูสักดิ์ ได้มาแจ้งความจำนงยังกรมสิลปากร ขอให้ช่วยหาต้นฉบับหนังสือสำหรับพิมพ์เปนของชำร่วยในงานสพนางแช ฟูสักดิ์ กรมสิลปากรจึงเสนอต้นฉบับให้เลือก เจ้าภาพได้พอใจเลือกพิมพ์ "ประชุมตำนานพระธาตุ" ที่พิมพ์หยู่ในเล่มนี้

ประชุมตำนานพระธาตุนี้ กล่าวด้วยตำนานพระธาตุต่าง ๆ ทางจังหวัดภาคเหนือ จัดเปนภาคที่ ๑ ยังมีตำนานพระธาตุอื่น ๆ ซึ่งยังมิได้พิมพ์หยู่อีกหลายเรื่อง ความจิง ตำนานพระธาตุต่าง ๆ นี้ ย่อมจะใช้เปนเครื่องมือในการสอบสวนค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติสาสตรได้เปนหย่างดี ถ้าอ่านด้วยความพินิจพิเคราะห์จะเห็นว่ามีเรื่องราวกล่าวด้วยกิจบ้านการเมือง ตลอดจนประวัติทางสาสนาแซกแซงหยู่ด้วยทุกเรื่อง และบางเรื่องก็ยังปรากตปีสักราชถูกต้องแน่นอน เปนที่เชื่อถือได้ไม่คลาดเคลื่อน ได้เคยใช้เปนเครื่องสอบสักราชมาบ้างแล้ว ถ้าได้จัดพิมพ์ขึ้นให้ครบบริบูรน์ ก็จะเปนเครื่องมือของนักสึกสาได้เปนหย่างดี เท่าที่พิมพ์ขึ้นได้ในเวลากะทันหันนี้ ก็นับเปนสาธารนะประโยชน์หย่างยิ่ง

กรมสิลปากร ขออนุโมทนาในบุญจริยาสาธารนะประโยชน์ที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญเปนสัมมาปติบัติสนองคุนแก่ผู้วายชนม์ และพิมพ์หนังสือนี้แจกจ่ายเปนวิทยาทาน จงเปนกุสลผลบันดาลให้นางแช ฟูสักดิ์ ได้บันลุบุญผลในสัมปรายภพ สมดั่งมโนปนิธานทุกประการเทอน

กรมสิลปากร

๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๕

คำปรารภ

นางแช ฟูสักดิ์ ที่ล่วงลับไปนี้เปนผู้มีอัทธยาศัยและน้ำใจเยือกเย็น บำเพ็นใน กองการกุสลทางพระพุทธสาสนาหยู่เนืองนิจ ทั้งเมตตากรุนาต่อญาติมิตรหย่างทั่ว หน้าได้ทนุบำรุงบุตรและหลานมาเปนหย่างดียิ่ง แม้ฉันซึ่งเปนเพียงบุตรเขยก็ได้รับ ความอุปถัมภ์ในทุกทาง ตั้งแต่แรกได้แต่งงานกับภรรยาก็ช่วยแนะนำในทางจเริน ตัก เตือนว่ากล่าวให้รู้และให้ละในทางเสื่อม จนถึงให้ทุนไปประกอบการค้าจนมีหุ้นส่วน ในบางบริสัทของหนังสือพิมพ์และอื่น ๆ ความเมตตาปรานีที่ท่านได้มีหยู่หย่างอเนก ประการนี้ ที่ทำให้ฉันรู้สึกว่าท่านมีพระคุนดังมารดาบังเกิดเกล้า เมื่อจะจัดการ ปลงสพ ฉันพร้อมทั้งภรรยารู้สึกในคุนงามความดีที่ท่านได้ประสาทไว้หย่างสุดซึ้ง จึง คิดสนองคุนท่านให้ถึงขนาดที่เราจะสามาถบำเพ็นให้ได้ นอกจากประกอบการกุสล ตามประเพนีนิยมแล้วยังใคร่จะหาหนังสือที่มีสาระประโยชน์ จัดพิมพ์ ไว้ เพื่อ เปน อนุสรน์ คำนึงถึงพระเดชพระคุนของท่านสักเรื่องหนึ่ง ท่านเปนผู้สนใจในการกุสล ทั้งพอใจ สึกสาและฟังพระธัมเทสนาหยู่เปนนิจสีล จึงคิดจะพิมพ์หนังสือเรื่องที่เกี่ยวในทาง เผยแผ่ พระพุทธสาสนาเพื่อเปนเปตพลี จึงได้นำความจำนงนี้ไปขอให้กรมสิลปากรจัดให้ กรม สิลปากรได้แนะนำให้พิมพ์เรื่องตำนานพระธาตุ ซึ่งเปนเรื่องที่ถูกตามความ ประสงค์ ของท่านผู้ล่วงลับเปนหย่างมาก จึงได้ขอรับมาจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อชำร่วยแด่ท่านที่ได้ กรุนามาร่วมในคราวฌาปนกิจนี้

ในการจัดพิมพ์หนังสือนี้ ขอขอบพระคุนหย่างยิ่งในความเอื้อเฟื้อของกรม สิลปากรไว้ณะที่นี้ด้วย ทั้งในการพิมพ์นี้ก็ได้รับความอนุเคราะห์จากนายปอง ทรัพย์สุนทร เจ้าของโรงพิมพ์พานิชสุภผลที่ได้ช่วยเหลือจัดให้สำเร็จดังประสงค์ จึงขอขอบพระคุน เปนหย่างยิ่ง

หนังสือนี้จะเกิดคุณประโยชน์อย่างใดก็ตาม ขอผลอันนั้นจงบันดาลให้นางแช ฟุ้ศักดิ์ ผู้วายชนม์แม้จะได้สถิตอยู่ณภพใดก็ตาม จงประสพแต่ความสุขสวัสดิพิพัฒนผล ตามปรารถนาจงทุกประการ

นายบุญสรี เชิดเกียรติกุล
นางผิว เชิดเกียรติกุล

บ้านเลขที่ ๒๓๒ ตำบน ถนนรองเมือง
วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

นางแข ฟูสักดิ์

เกิด ๒๔๑๓

ตาย ๒๔๘๕

ประวัติ
นางแข ฟูสักดิ์

นางแข ฟูสักดิ์ เกิดวันจันท เดือน ๕ ปีมะเมีย ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๑๓ ที่บ้านเลขที่ ๒๓๘๓ ตำบลวัดดวงแข จังหวัดพระนคร เปนบุตรีนายบุ่น นางข่ำ ซึ่งมีบุตรร่วมบิดามารดากัน ดังนี้คือ

นางชุ่ม	มาลีกรัย	(ถึงแก่กัม)
นางแข	ฟูสักดิ์	
นางลิ้ม	พันธุ์รุ่งโรจน์	(ถึงแก่กัม)
นางเหลือ		(,,)
นายเติม		(,,)

แขได้สมรสกับนายทิ้ว ฟูสักดิ์ เกิดบุตร ๕ คน คือ

นางซุ้ย	เกตุกาญจน์	
นายเฮง	ฟูสักดิ์	(ถึงแก่กัม)
นางสาวชื้น	ฟูสักดิ์	(ถึงแก่กัม)
นางผิว	เชิดเกียรติกุล	

นางแขเปนผู้มีใจบุญสุนทาน เมื่อผู้ใดมีความประสงค์จะให้ช่วยเหลือในทางการกุสลแล้ว ก็ไม่ปรากตเลยว่าจะปติเสธแม้แต่รายเดียว เปนการปติบัติตามกิจวัตรของผู้มีความเลื่อมไส่ในพุทธสาสนา และยังได้ช่วยเหลือในการก่อส้างปติสังขรน์วัดวาอารามเต็มสติกำลังความสามาถเท่าที่มีหยู่ ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิต ฉเพาะหย่างยิ่งได้ร่วมการปติสังขรน์วัดดวงแข ซึ่งเปนตำบนที่นางแขเกิดเปนลำดับมาจนกะทั่งสิ้นอายุขัย นอกจากนั้นนางแขยังได้เคยไปเที่ยวตามจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือตลอดจนได้เอาใจไส่ในการช่วยเหลือบำรุงวัดพระธาตุตามจังหวัดทางภาคเหนือนั้น

ด้วยมีจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า ในวันที่ถึงแก่กรรมก่อนจะสิ้นใจก็ยังได้บริจาคทรัพย์ซ่อมพระอุโบสถวัดดวงแขด้วย

ยิ่งกว่านั้นนางแขยังเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีแก่บุคคลทั่ว ๆ ไป ไม่เลือกชั้นวรรณะ เมื่อบุคคลผู้ใดที่ยากจนมาขอความช่วยเหลือก็ได้ช่วยอุปการะตามสมควร จึงนับว่านางแขเป็นผู้มีใจกรุณาเผื่อแผ่ และน้ำใจของนางแขอันเต็มไปด้วยความโอบอ้อมอารี ทั้งนี้ได้เป็นมรดกตกทอดถึงบุตรในขณะนี้ด้วย

ถึงแม้นางแขได้สร้างทางกุศลมาอย่างมากมายก็ดี แต่ชีวิตก็ย่อมจะแตกดับเช่นเดียวกันกับปุถุชนทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ในกาลต่อมานับตั้งแต่วันที่ ๑๖ พฤศภาคม ปีนี้ นางแขก็ได้เริ่มป่วยกะเสาะกะแสะโดยเป็นโรคลมกะตุก นายแพทย์แผนปัจจุบัน ๒ นาย ได้พยายามประกอบยารักษาก็ไม่เป็นผล ในที่สุด เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศภาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ตรงกับวันพฤหัสบดีขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๗ นางแขก็ได้ถึงแก่กรรมณะบ้านเลขที่ ๒๑๓ ถนนรองเมือง ตำบลวัดดวงแข เวลา ๑๒.๔๐ น. คำนวณอายุได้ ๗๓ ปี

ตำนานพระธาตุดอยทุงเมืองเชียงแสน[๑]

นโมตสฺสตฺถุ อิมสฺมึ ภทฺทกปฺเป จตุพุทฺธา ภุญฺชิตฺวา กกุสนฺโธ โกนาคมน กสฺสป โคตโม ราชคเห จรติ บิณฑาย จ มิถิลาย นคเรสิ จรติ บิณฑาย จ อตีตา พุทฺธา เน อิมสฺมึ ปพฺพตาคิรึ ปตกํ นิสีทิตฺวา เมตฺเตยฺยอนาคเต จรติ บิณฑาย ราชคเหตฺวา อิมสฺมึ ฐาเน สิทฺธิ สิริสุภปวร มงฺคโล ตโมตารกถา มุนิราช :–

สาตรอันนี้ใส่ไว้เปนที่ตั้งไว้นบน้อมไหว้ครบยำแยงบูชาคารว แก่นรเทวอินท พรหมจตุโลกปาลา อสุราสุรครุฑภุชงคขัตติยราชเทวเสนาธิปติเสตถีคหบดีทวยหญิงชาย เพื่อหื้อพ้นจากอบายชุ่ตนชุ่คนดีหลี

ทีนี้จักกล่าวตำนานมหาธาตุพระพุทธเจ้าอันมีในพูเขา ตั้งหยู่ท่ามกลางเปนเฉลิมเกสเกล้าเกส นครราชธานีสิริเมืองยวนเชียงแสนแล

ยังมีพูเขาสามอันตั้งหยู่บ้จฉิมทิสแห่งไชยบุรีแลถ้ำเขาสามอันนั้น อันหนึ่งชื่อพูเขาท่า ตั้งหยู่ทิสอุตรก้ำเหนือ อันหนึ่งชื่อพูเขาย่าเจ้าหยู่ท่ามกลาง อันหนึ่งชื่อพูเขาปู่เจ้าตั้งหยู่ทางทักขินแล

ถ้ำดอยเปนดั่งก้อนเส้าผะสุมกันนั้นแล นิทานเขาสามนี้บันดิตนักปราชญ์เจ้าเพิ่งรู้ดั่งนี้เทอะ ในเมื่อพระพุทธเจ้าแห่งเรายังธรมานวันนั้น ยังมีมีลักยผัวเมีย ผู้ผัวชื่อว่าปู่เจ้าลาวจก ผู้เมียชื่อย่าเจ้าลาวจกแล บุคคลทั้งสองผัวเมียมีจกเช้าและคนและ ๕๐๐ ลูกลวดได้ชื่อว่าลาวจกแล บุคคลทั้งสองก็หยู่เลี้ยงชีวตนทรัยด้วยของไร่ของสวน มีต้นว่าถั่วงาพักแฟงแตงเต้าพริกขิง หื้อลาวจกทังหลายไปขายแก่ชาวเมืองทังหลายเลี้ยงชีวิตแล ส่วนลาวจกทังสองผัวเมียก็เปนใหย่แก่ลูกยูทังหลาย

---

(๑) คัดจากฉบับใบลานจานอักสรไทยลานนา เลขที่ ๑๗/ข.

หยู่ในดอยดินแดงอันเรียงดอยมหาธาตุเจ้านั้นแล เหตุดั่งอั้นดอยนั้นจิ่งได้ชื่อว่าดอยปู่เจ้าเพื่ออั้นแล ส่วนย่าเจ้าลาวจกผู้เมียก็หยู่ดอยทางเหนืออันถัดดอยมหาธาตุเจ้านั้นจิ่งได้ชื่อว่าดอยย่าเจ้าเพื่ออั้นแล

บุคคลทังสองก็มีลูกชาย ๓ คน ผู้หนึ่งชื่อว่า ลวะกุมโภ ไทยภาสาเราเรียกว่า ลาวหม้อ แล ผู้กลางชื่อว่าลวะทสะลักยู ไทยภาสาเราว่า ลาวล้าน ผู้น้องซ้อยชื่อว่าลวะคันโธ ไทยภาสาเราว่า ลาวกลิ่นรสเข้า แล ลูกทังสามนั้นหยู่ดอยลูกทางเหนืออั้น ไทยทังหลายก็เอาของค้าทังหลายคือว่าหมากและเกือเสื้อผ้าชินปาอาหารไปซื้อขายในตีนดอยที่นั้น เปนท่าซื้อท่าขายแก่คนทังหลาย ดอยลูกนั้นถวดได้ชื่อว่าดอยท่าตราบเถิงกาลบัดนี้แล

ส่วนเจ้าลาวจกก็หื้อมิลักยูทังหลายเอาเครื่องไร่ เครื่องสวน และหน่อไม้ไรเอาลงไปขายยังตีนดอยที่นั้น เหตุอั้นกาดอันนั้นจิ่งได้ชื่อว่ากาดไร่ตราบเถิงบัดนี้แล เมืองอันนั้นก็ได้ชื่อว่าเมืองไร่แล ตั้งแต่นั้นไปหน้าปู่เจ้าลาวจกหื้อเอาหมากพิกหมากบวบถั่วงาแตงเต้าลงมาขายแก่ไทยทังหลายอันหยู่บ้านตีนดอยที่นั้น เหตุดั่งอั้นเมืองนั้นได้ชื่อว่าเมืองบวบตราบเถิงบัดนี้แล

ลาวจกทังสองผัวเมียจากันแล้วปันเข้าของราชสมบัติแก่ลูก ๓ คนนั้น ผู้พี่หื้อไปกินเมืองสีทวง ผู้กลางหื้อไปกินเมืองควาน ผู้น้องซ้อยหื้อกินเมืองละเอกแล

ในกาลเมื่อนั้นสัพพัญญูพระพุทธเจ้ายังธรมานหยู่ แล้วเทียวจงกรมแก้วในเขาคิชกูฏที่นั้น เทวทัตตเถรมันมักใคร่ใจกะทำร้ายกำจัดแก่พระพุทธเจ้าแล้วจักเปนพระเจ้าแทนว่าอั้น บุญสมภารสัพพัญญูเจ้ามีมากบ่อาจจักกะทำฮ้ายได้ มันจิ่งขึ้นไปสู่จอมดอยคิชกูฏกิ่งหินก้อนหนึ่งใหย่นักลง เพื่อจักหื้อถูกตนพระพุทธเจ้าว่าอั้น ยังมีหินก้อนหนึ่งก็มารับเอาหินก้อนนั้นบ่หื้อถูกพระพุทธเจ้าหั้นแล ส่วนพระพุทธเจ้าเท่าอาวชนะรำเพิงเถิงทานปารมี ๓ ถ้าน เมตตาเถิงมันเพื่อบ่หื้อออกเทวทัตตแตก พระพุทธเจ้าก็เหยียดบาทก้ำซ้ายไปหน่อยหนึ่ง ที่นั้นยังมีหินกีบหนึ่งซะเด็นไปถูกปาทบาทพระพุทธเจ้า

พอหื้อบังเกิดโลหิตุบาทปาทช้ำเปนเลือดแล ที่นั้นหมอกุมารภัจมาผ่าเอาเลือดออกเสีย แล้วก็ทายาหื้อรางับ แล้วพระพุทธเจ้าก็สเด็ดออกจากดอยคิชกูฏ แล้วก็ไต่เทียวไปด้วยแม่น้ำขรนทีลงมาด้วยแม่ของ แล้วพระพุทธเจ้าก็เล็งไปทิสกาวันตก ก็หันเขาสามอันตั้งเรียงกันหยู่ก็เฉลิมแก่นคราดั่งอั้น พระพุทธเจ้าก็สเด็ดมาด้วยทีสลวงอากาสมีอรหันต์ ๕๐๐ พระองค์เปนบริวารแล้วก็ขึ้นสู่เหนือหินก้อนหนึ่ง มีซงสันถานดั่งหมากนาวตัดเกิ่งก็ตั้งหยู่เหนือเขาปู่เจ้า อันมีทิสหนใต้นั้นแล พูเขาอันนั้นบ่มีไม้เท่ามีหญ้าแพดหญ้ามุ้งกะต่ายและแฝกหอมแขมเหลืองกุสะหน่อย หากเปนเขาตามพทีจึ่งเรียกว่าดอยดินแดงเพื่ออั้นแล หินก้อนพระพุทธเจ้าย่ำนั้นก็มุดจมลงไปทางใต้ ๕ สอกพ้นดิน ๗ สอก อัดปากถ้ำช้างเผือกหยู่แล

พระพุทธเจ้านั่งที่นั้นแล้วก็อ่วายหน้าสู่ทิสหนวันออก เล็งดูบ้านเมืองทั้งมวนแล้วก็ท่านวายว่าเมืองนี้จักเปนเมืองอันไหย่ เปนที่ตั้งสาสนาแห่งตถาคตตราบต่อเท้า ๕๐๐๐ วัสสาชะแล เมื่อตถาคตนิพพานไปแล้วจักไว้สรีรธาตุดูกด้ามีดเบื้องซ้ายในดอยที่นี้ หื้อเปนที่ไหว้และบูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลายตราบต่อเท้าห้าพันวัสสาชะแล พระพุทธเจ้าท่านวายว่าดั่งนี้แล้วก็จึ่งเจี่ยรจากับด้วยอรหันตเจ้าทั้งหลาย มีอานนทเถรเปนประธานว่าดั่งนี้ อานันทะ ดูราอานนท์ เมื่อกาลตถาคตปรินิพพานไปแล้ว จุ่งหื้อมหากัสสปเถรเอามหาธาตุพระตถาคตมาปะจุไว้ผาก้อนนี้ซงสันถานดั่งหมากนาวตัดเกิ่งที่นี้เทอะ พระพุทธเจ้าเจี่ยรจาเซิ่งอรหันตเจ้าทั้งหลายมีอานนทเถรเปนประธาน หยู่สำรานที่นั้นแล้วพระก็มักใคร่สันน้ำ มหาอานนทเถรก็เอาบาตรตักเอาน้ำทางทิสหรดีแต่ตีนเขามาหื้อสันคันว่าพระพุทธเจ้าสันน้ำแล้วก็เจี่ยรจากับด้วยเจ้าอานนท์ ว่าดูราอานนท์ เมื่อพระเจ้ากกุสันธเกิดมาเปนพระวันนั้น สยองแต่บ่าอิสิมิคทายโพ้นมาเอาเข้าบินทบาตเมืองมิถิลาแล้วพระก็สยองมาด้วยลวงอากาส มานั่งเหนือผาก้อนนี้ ก็ลงไปสันเข้ายังตีนเขาถ้ำทิสวันออกซวนเหนือ ชื่อว่า ถ้ำกุมภ์ ที่นั้น เมื่อโกนาคมนเจ้าเกิดมาเปนพระแล้วไปบินทบาตได้เข้าสยองมานั่งเหนือผาก้อนนี้ ก็ลงไปสันเข้ายังถ้ำกุมภ์ที่นั้น เมื่อพระ

กัสสปเจ้าเปนพระแล้วก็ไปเอาเข้าบินทบาตร ก็มานั่งเหนือผาก้อนนี้ แล้วจิ่งลงไปสันเข้ายังถ้ำกุมภ์ที่นั้นแล แม่นพระอาริยเมตไตยโพธิสัตว์ คันเปนพระแล้วก็ไปเอาเข้าบินทบาตรในเมืองราชครึห ได้เข้าแล้วก็จักมานั่งเหนือผาก้อนนี้ ก็ลงไปสันเข้ายังถ้ำกุมภ์ที่นั้นชะแล พระพุทธเจ้าเจียรจากับเจ้าอานนท์แล้วก็ลงไปสันเข้ายังถ้ำกุมภ์ที่นั้น ด้วยดังพระเจ้าทังหลายแต่ก่อนนั้นแล้วพระพุทธเจ้าก็กล่าวว่าถานะที่นี้จักมีมกตะ ๒ ตัวมาอยู่เฝ้าถ้ำที่นี้ ก็จักแพร่ออกหลวงหลายหยู่รักสาถ้ำที่นี้ ผู้ใดบูชามกตะหมู่นี้แล้วขอเอาพรส่วนเดียวแล้วบูชาด้วยเข้าน้ำหมากไม้ลูกไม้ก็จักอุดมสมริทธิชะแล พระพุทธเจ้าทำนวายมกตะแล้วก็สเด็ดไปสู่ทิสก้ำใต้ถ้ำกุมภ์ เลียบตีนเขาก้ำวันออกชวยได้ ยังมีสระน้ำอันหนึ่งไหลออกท้องเขาออกมาควนอัสจรรยมากนักหนาแล พระพุทธเจ้าและอรหันต์มีอานนทเถรตนปติบัติเปนประธาน พระพุทธเจ้าก็อธิถานปาบ่อยไว้ในสระที่นั้น มีรูปตาหิบคีบทางยาวชู่ตัว อันบุคคลนำมาใส่บาตรพระพุทธเจ้านั้นแล บุคคลผู้ใดบูชาปาด้วยเข้าตอก ดอกไม้แล้ว ขอเอาอายุก์สวัสดีแล ผู้ใดได้ไหว้และบูชามหาธาตุเจ้าถ้ำกุมภ์และถ้ำมหาธาตุเจ้าเปียวบ่องพ้ำแล้วอธิถานบูชาน้ำบ่อทิพย์อันมีในถ้ำเปียวบ่องพ้ำ บุคคลผู้ใดได้อธิถานกินมีอายุยืนแล

พระพุทธเจ้าจากับด้วยอานนทเถรเจ้าเท่านี้แล้วมีหมู่อรหันต์ทังหลายเปนบริวารพระก็สเด็ดไปสู่บ้านเมืองใหย่น้อยลำดับไปตราบเถิงเมืองกุสินารายแล้วพระก็นอนอยู่ใต้หว่างละแวกเค้ารังต้นอันมีใบดกหนา พระก็นิพพานไปที่นั้นแล เมื่อดังอั้นท้าวพระยาเมืองมละทังหลายก็สำริกายกตาบัวรมวนแล้วด้วยตนพระเจ้า อรหันตเจ้าทังหลายมีอนุรุทธเถรเปนประธานและโทนพราหมณ์พร้อมกัน แจกธาตุพระพุทธเจ้าไว้ในบ้านน้อยเมืองใหย่ทังหลายชู่แห่งชู่ที่แล มหากัสสปเถรเจ้าเอาธาตุพระพุทธเจ้า ๑๐ พระองค์กับดูกด้ามีดและเกสธาตุทันตธาตุโลมาธาตุ สรีรธาตุทังหลายมวลใส่โกสแก้วปัทมราคลูกหนึ่งใหย่เท่าแม่พาด เอาผ้าจันทน์ดำหนึ่งยาว ๘ วาอ่อนละเอียดนักห่อธาตุพระ

พุทธเจ้าก็สยองขึ้นมาแต่อวงอากาสมีอรหันต์ ๕๐๐ คนเปนบริวาร มาเถิงนครเมืองยวนเชียงแสน ก็กล่าวแก่พระยาอชุตราชตนเสวยเมืองด้วยดั่งพระเจ้าสั่งไว้ชู่อัน ที่นั้นพระยาอชุตราชก็ยินดีนัก พระยาก็หื้อ แปง โขสลูกหนึ่งแล้ว ด้วยคำ ซ้อนโขสแก้วอันนั้น กับเครื่องปูชาทั้งหลายมวน พระยาก็เอาหมู่ริพลทั้งหลายมีเสนาโยธาแวดล้อม เปน บริวาร ก็ราธนา ยังธาตุพระพุทธเจ้า ขึ้นสู่จอมดอยด้วยอรหันต์ ทั้งหลายแล มหากัสสปเจ้าก็เอาโขสธาตุพระเจ้าตั้งเหนือหินก้อนเหมือนหมากนาวตัดเกิ่งนั้น มหากัสสปเถรเจ้าก็อธิถานธาตุพระพุทธเจ้าหื้อมุดจม ลงหยู่ในหิน ก้อน นั้นเล็ก ๘ สอกแล ธาตุพระพุทธเจ้าก็กะทำอิทธิฤานผายปาติหาริยธัม เบ่งรัสมีมีวรรน ๗ ประการทั่วเมืองเชียงแสนทั้งมวนเปนดั่งพระจันทเพ็งนั้นแล พระยาอชุตราชก็หยู่อุปถากธาตุพระพุทธเจ้ากับด้วยอรหันตเจ้าทั้งหลาย ก็เรียกหาปู่เจ้าลาวจกทั้งสองผัวเมียมาแล้วก็หื้อคำ ๑๐๐๐ แก่ขาทั้งสองผัวเมีย ขอเอาคามเขตแถะด้านและ ๓๐๐๐ วาแล้วก็โอกาสเวนไว้หื้อเปนทานกับธาตุเจ้า แล้วพระยาอชุตราชก็หื้อชาวมิลักขุทั้งหลาย ๕๐๐ คนหยู่อุปถากแล้วหยาดน้ำไว้หื้อหยู่อุปถากธาตุเจ้าและ พระยา อชุตราช มหากสัตรก็ แช่งไว้บ่อ หื้อไผม้างลักคนแล แล้วก็เสด็จเมือสู่ที่หยู่ตนกะทำบุญหื้อทานบ่อขาดสายแล

เมื่อนั้นมหากัสสปเถรเจ้าก็อธิถานคันธุงยาวโยชนะหนึ่ง กับธุงยาว ๗๐๐๐ วาลวงกว้าง ๓๐๐๐ วาบูชามหาธาตุเจ้า ทุงผืนนั้นมีวรรน ๗ ประการ มีพันเขียว ขาว แดงหม่น เหลือง ก็บูชาธาตุเจ้าทิสหนวันออกทางขวาเมือขึ้นแล

จำเนียรแต่นั้นไปพายหน้า คนทั้งหลายหันธุงทิพยผืนนั้น จิ่งใส่ชื่อว่า ดอยธุงตราบเท่าบัดนี้แล ร่มทุงทิพผืนนั้น ออกง่ำเมืองเชียงแสน จักสมริทธิมากนักชะแลมหากัสสปเถรเจ้าก็เนรมิตน้ำบ่อสระไว้อันมหาอานนทตักเอาน้ำสันพระพุทธเจ้านั้น เพื่อไว้แก่คนทั้งหลาย ผู้ใดจักขึ้นไหว้มหาธาตุเจ้าหื้อชำระตนในสะทีนั้นจิ่งขึ้นไหว้มหาธาตุเจ้าเทอะ ผู้ใดจักใคร่มักหื้อหายอันตรายและใคร่ได้เข้าของและปาตถนาอันใดก็ดี หื้อสูตขยันโต

แล้วอาบน้ำสะตนจึ่งขึ้นไหว้มหาธาตุเจ้าแล้วปาตถนาเอาจักสมริทธิชู่อันแล ด้วยแท้สะน้ำบ่อทิพก็มีหลาย ตามตำนานมหาวชิรโพธิสัตว์เจ้าได้แต่เมือง กุสินาราย พุ้นมาไว้หือผากดมั่นดั่งนี้ ตั้งแต่บ่อสะขึ้นก่วมหาธาตุเจ้าก็มี ๒ บ่อ ถัดนั้นชื่อจอมโลกเมาลี มีพายเหนือถัดซ้ายมือเมื่อขึ้นมี ๕ บ่อ บ่อหนึ่งชื่อแก้วจินดามนี บ่อหนึ่งชื่อว่าคำทิพ บ่อหนึ่งชื่อว่าเงินบอน บ่อหนึ่งชื่อว่าพระยาธร บ่อหนึ่งชื่ออินทรแถลง ๕ บ่อแล บ่อหัวที่ พระยานาคเนรมิตไว้มีแก้ว ๗ ประการ และเงินคำไหลออกมาบูชามหาธาตุ บ่อถ้วน ๔ ทิพยาธรเนรมิตไว้หือ เปนยาแก่คนหือ หายพยาธิทั้งมวน บ่อถ้วน ๕ อินทรเนรมิตไว้เพื่อสรงมหาธาตุเจ้าเมื่อยามแล้งเพื่อหือฝนตกชุ่มเย็นบ้านเมือง อันหนึ่งเพื่อหือเปนน้ำมุรธาภิเสกพระองค์เจ้าเบิกบายนามวิเสส หือมีอานุภาพอาตตัสรู้ธัมวินัยบีดกแล

ในที่นี้จักกล่าวยังน้ำบ่อทิพมีที่ก้ำได้วัดทางขวาเมื่อขึ้นมี ๗ บ่อแล บ่อถัดที่ก่วมหาธาตุเจ้าชื่อ กำแพงเพ็ก เหตุเล็กนักกะดานผาล้อมไว้ บ่อนี้ปรเมสวรเนรมิตไว้เพื่อหือหายความกัวแห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อหือหายแต่อันตรายทั้งมวนแล บุคคลผู้ใดอธิถานกินมีปัญญาวิสารทกล้าหาน แม่นสัตว์กินก็หานแล บ่อถัดนั้นชื่อพระนาราย์เนรมิตไว้ ผู้ใดกินก็หานนัก แพ้ผียักส์ผีเผดผีวสาจบ่เบียนได้แล บ่อลุ่มวัดนั้น ระสีเจ้าขุดไว้เพื่อหือชาวเจ้าสมนพราหมน์กินบริโภค มักว่าจักหือหายยังราคตันหาโมหะหือน้อยบางแก่โยคาวจรทั้งหลายแล บ่อถัดนั้นชื่อนาคบาส มีนางนาคผัวตายเสียมีราคหากไหม้ตน มันออกมาจากเมืองนาค แล้วก็หันลูกสิสเจ้าระสีตนหนึ่งมีรูปงามนักใคร่ได้เปนผัว มันก็เนรมิตน้ำบ่ออาบหือไหลออกมาจากท้องดอย เพื่อหือระสีหนุ่มได้กิน หือบังเกิดราคตันหากามาแล หือหลงเข้าบ่วงบาสแห่งตนแล บ่อถัดนั้นชื่อมังคลวิสนุกัมเนรมิต เพื่อ หือสมนพราหมน์ และ ระสีได้กิน เปน มังคลวุทธิ จำเริน พรหมจารีย์ ทั้งหลายแล สองบ่อข้างหนทางนั้น มหาอานนทเถรเจ้าเนรมิตไว้ชื่ออานันทสระ เพื่อหือคนทั้งหลายสระเนื้อตนในสระที่นั้นแล้ว จึ่งขึ้นไหว้มหาธาตุเจ้าเทอะ สระโบกขรนีทั้งหลายฝูงนี้ บุคคลผู้ใดใคร่หือหายภัยอันตรายหือสาธิยาย ชยันโต เถิง ปโมทติ มนต์ส้มป่อยแล้วชำระดำหัวก็หากจักสมริทธิชู่อันชะแล

ประการหนึ่งพระยาวิรูบั๋ข เนรมิตสะอันหนึ่งไว้พายวันออกมหาธาตุเจ้าไก ประมาน ๓๐ วาแล้วห้อนาคตัวหนึ่งชื่อชุมพูสิริหยู่รักสา นาคตัวนั้นก็หยู่ท้องดอยเบียว ปากถ้ำออกมาต่อข้างสระก้ำวันออกมหาธาตุเจ้าหั้นแล ผู้ใดบูชานาคตัวนั้นเที่ยงจักสมริทธิบัวรมวนแก่ผู้นั้นชะแล

หินสิลาก้อนเหนือขวายวันออกไกลธาตุเจ้า มีหินสิลาตั้งบาตรพระพุทธเจ้า ผู้ใดได้บูชามีบัญญามั่นคุงรู้บีดกทั้งสามด้วยปาถนาแล

หินสิลาบาทก้อนนั้นก็ดี สะทั้งหลายฝูงนั้นก็ดี ก็อุดมประเสิดยิ่งนักเสมอตั้งมังคลสะโบกขรนีอันมีที่จิ่มไกล้ตีนเขาคิชกูตนั้นแล

มหากัสสปเถรเจ้า ก็ยกยอคุนพระพุทธเจ้า แล้วก็อธิถานคันธุงไว้บูชาธาตุเจ้าก็หยู่อุปถากมหาธาตุเจ้าแล้วสยองเมื่อเมืองวิเทหรัถแล้วก็นิพพานในถ้ำชื่อ กุกุตสิธคีรีหั้นนั้นก็มีคนบ่อเน่าตั้งหยู่เปนปรกติ เทวดาอินทพรหมรักสา ดอกไม้ก็บ่เหี่ยวแห้งก็ยังหอมหยู่ประทีปก็บ่ดับ จักตั้งหยู่ตราบต่อเท้าพระเมตไตยโพธิสัตว์เจ้าด้วยอธิถานสรีรกัมชและสรีรบัญจขันธ๕ แล

ในที่นี้จักกล่าวเซิ่งตระกูล ลาวจก ปู่เจ้าลาวจกสืบไปพายหน้าแล ส่วนขาทั้งสองก็มีใจปสาทยินดีในไตรรัตนแก้วทั้งสาม บ่ปมาทท่านมีสัจและทะรงสีล ๕ และทะรงสีล ๘ เทียนย่อมห้อทานปัจจัยทั้ง ๔ และเข้าน้ำโภชนาหารและวัตถุกาลมัย ดอกไม้เครื่องไล้ลาทาคันธของหอม มีช่อทุงบูชามหาธาตุเจ้าและไตรรัตน คันจุติตายก็ได้ไปเกิดเปนภูมเทวดา ขาทั้งสองก็มีวิมานตั้งหยู่เสวยสมบัติทิพมากนัก ก็หยู่รักสามหาธาตุเจ้านานประมาน ๑๐๐๐ ปีเมืองคน แต่นั้นไปพายหน้าสาสนาพระเจ้าก็ยังตั้งหยู่ จักตั้งหยู่เมืองยวนนาน ๕๐๐๐ วัสสาชะแล เท่าว่าท้าวพระยาขัติยราชมหากสัตรอันเสวยเมืองยวน บังเกิดมีด้วยราชสมบัติในประเทสเขต เมืองยวนนี้ก็เปนอธัมมิกใจ บาปมากนักภูมเทวดาลาวจกมักจักยกยอสาสนาพระเจ้า มักจักใคร่ตั้งไว้ยังขัติยราชกสัตรตนเปน

ธัมมิก ได้ค้ำชูสาสนาพระพุทธเจ้าตราบต่อเท้า ๕๐๐๐ วัสสาว่าอั้น ลาวจกก็จิ่งอมันตนาเจียรจาด้วยนางเทวธิดาอันเปนปิยชายาแห่งตน ว่าภัทเทธิดาดูราน่างเทวธิดา กาลอันนี้เปนกาลอันควรราทังสองเมือเปนท้าวพระยาในเมืองคน เลิกยกยอสาสนาพระพุทธเจ้าควนชะแล เทวธิดาผู้เปนภริยารับเอาคำธัมมิกะแห่งตนว่า สาธุ ดังนี้แล้วจิ่งเนรมิตยังเอก เหรญญเสนิย ขั้นไดเงินก่ายจอมเขาลงมาเถิงตีนดอยแล้วก็ลงมาด้วยบริวาร ๕๐๐ คู่วิตาสองอาคมากนัก แล้วก็เนรมิตเหรัญบัลลังก์ แท่นเงินลูกหนึ่งลวงยาวและกว้างและสูง ๑๒ สอกเปนสเมจตุรัสแล้วก็ยืนอยู่เหนือแท่นเงินที่นั้น ก็กล่าวแก่คนทังหลาย ว่าดูราคนทังหลายเรานี้ชื่อว่า ลาวจกภูมเทวราช จักลงมาเปนท้าวพระยาแก่ท่านทังหลาย จักสั่งสอนท่านหื้อชอบทสราชธรรม ๑๐ ประการหื้อตั้งหยู่ในไตรรัตนคำสอนสับปุริสเจ้าทังหลายดีหลี คนทังหลายได้ยินคำอันนั้นแล้วก็รับเอาว่าสาธุดีแลส่วนลาวจกทังสองก็จุติกาลกิริยากลับเปนคนเกิดด้วยโอปปาติกาปติสนธิแล้วใหย่ได้ ๑๖ ขวบเข้าวัสสา ก็มีเครื่องอภิเสกพร้อมกับด้วยมนุสคนทังหลายก็อภิเสกพร้อมด้วยเสกโอปปาติกากุมารกุมารีหื้อเปนท้าวพระยาปรากฏด้วยชื่อ ว่า ลาวจกราช แล

เหรัญบัลลังก์แท่นเงินนั้น ลาวจกมหาราชก็มีพระราชอาชญาปงเปนทาน ล้างกุฏิวิหารกำแพงประตูโรงมนดุกเสสเหลือก็ทานแก่ยาจกวนิพกทังหลายแล เหรญญเสนิยขั้นไดเงินก็หื้อล้างสาลากว้านทานสาลาทัง ๔ ประตูเวียงหลวง ทานอุโบสถตโปแลสีลบ่ขแล เสสเหลืออันนั้นไว้หื้อทานไปใจ้ ๆ เสี้ยงเขตอายุ ๑๒๗ ปีก็จุติตายเมือเกิดชั้นฟ้าตุสิตา ปรากฏชื่อจ่าปลังเสนิยเทวบุตรทังสองผัวเมีย จักกดเข้าของทังมวนเปนต้นเหรญญเสนิย หนักมี ๗๐ โกติปายแปดล้านห้าแสนหกหมื่นเจ็ดพันแล เหรัญบัลลังก์นั้นน้ำหนักมีเก้าโกติปายเจ็ดล้านปายห้าแสนเจ็ดหมื่นเจ็ดพันแล อันนี้กดตามสลีรธนมหาจินตาญานสลังขยาหลวง มหาราชลาวจก เมื่อยังเสวยสมบัติเมืองคนเรานั้นมีราชบุตร ๓ คนแล คนหนึ่งชื่อลาวช้างก่อม คนหนึ่งชื่อลาวกมแผ่นแผ้ว คนหนึ่งชื่อลาวเก้าแก้วมาเมือง แต่ลาวจกราชบุตรและราชเทวหยู่เสวยราชสมบัติใน

เหรัญนครลืบปีตุปีตามหำราช ก็เทียนย่อมขึ้นอุปถากชินธาตุเจ้าดอยทุงทุกปีบ่ห้อขาด ก็ซ้ำ ราชอาชญา สุภสาร ทานมิลักขุ ๕๐๐ คนห้อ อุปถาก มหาธาตุเจ้า แล ด้วย ดั่งโบราน กสัตรทังหลายแล

ลำดับราชวงสาสืบมานี้ ๑๗ ตนสืบสายราชประเวนี้ เสวยสมบัติก็วุทธิจำเริน รุ่งเรืองบานงาม หาเสียนหาหนามคือโจรบ่ได้ ก็เทียนย่อมเอารีพลเข้าไหว้มหาธาตุ เจ้าชุปีบ่เว้น ก็เวนมิลักขุ ๕๐๐ คนเปนทานชู่คนแล ราชวงสามหากสัตรสืบ ประเวนี้ประชารัถทังหลายมวนก็หยู่เปนสุขเสมมากหนักหนาแล ผิจักคนนาแตนแต่ ลาวจกมหาราชและราชบุตรทังสามตนและราชนัตตาและ นัตติสืบปรัมปรามาเถิงพระยา ลาวเคียงได้ ๓๐ ตนแล เจ้าลาวเคียงเสวยเมืองปีสักราชได้ ๙๙๒ ปีมะเสง ไทย ภาสาว่าปีกไส้เดือนเจียงเพ็งเมงวันสุกรไทยฮวงเม็ดยามกองงาย เจ้าลาวเคียงได้เสวย ราชสมบัติแล้วพอสามปี เจ้าลาวเคียงสร้างเวียงเหรัญคือเวียงเงินยาง จุลสักราช ๙๙๓ ตัวในมะแมฉนำกัมโพชพิสัย, ไทยภาสาว่าปีรวงเม็ดสเด็ดเข้ามาในคิมหันต์เริกสจตุวิสาข ปุนนมีไทยว่าเดือน ๗ เพ็งเมงวันอาทิตไทยกดสียามกองงายแล ๑–๔ หยู่มินเสารหยู่ สิงห์ พรีหสบดีหยู่มังกร อังคารหยู่พะสบ จันทจรลักขนยุติเสวยเริกส ๑๗ ตัวใน กันยรวายสีแล

เรียงนั้นไปหามหากัสสปนิพพานแล้ว พายลูนอรหันต์ทังหลายไปเอาเข้าบินฑบาต เมืองวิเทหราชได้มาแล้วขึ้นมาสันเข้าเหนือผาก้อนหนึ่งค้นเขาปู่เจ้าที่นั้น เต ทิสฺวา ปุรํ ก็ หันปาปิ้งสามตัวในบาตรที่นั้นมีวรรน๓ประการดำแดงเหลืองอรหันตเจ้าก็อธิถานห้อมีชีวิต แล้วก็ปล่อยไว้เปนดั่งพระพุทธเจ้าปล่อยนั้นแล ปาอันนั้นก็ได้ชื่อว่า ปาทิพ เสมอดั่งปา อันชื่อว่าอนันทะสุวันนสัมหาโปกขรนี้ โขนาโถ นั้นแล เรียงนั้นคนทังหลายเรียกว่า ถ้ำปาพระเจ้า ต่อเท้าบัดนี้แล บุคคลผู้ใดใคร่ได้อายุวัฒน รำเพิงถึงคุนพระพุทธเจ้าและ อรหันตทังหลาย บูชาอธิถานก็สัมริทธิแลอรหันตเจ้าก็อุปถากพระมหาธาตุเจ้าตาม อันมักแห่งตนแล้วก็นิพพานไปชู่ตนแล

ส่วนว่าพระยาอินทเจ้าฟ้ามีหมู่บริวารลงมาบูชาไหว้มหาธาตุเจ้าแล้วก็เนรมิตทุงผืน ๑ ยาว ๗๐๐๐ วาเท่าทุงมหากัสสปเจ้า คันยาว ๘๐๐๐ วากว้าง ๕๐๐ วา มีวรรณ ๗ ประการ ก็กางทางวันออกถ้าชวยเหนือเปนคู่ทุงมหากัสสปเจ้า พระยาอินทก็ไว้เทวบุตรตนหนึ่ง ชื่อสุรกาลเทวบุตร ไว้หื้อรักสามหาธาตุเจ้าเพื่อบ่หื้อเปนสาธารนอันตรายบ่ได้ แล้วก็หนีเมือสู่เวไชยันตมหาปราสาทดาวดึงสสวรรคแล

ส่วนสุรกาลเทวบุตรรักสามหาธาตุเจ้า เพื่อบ่หื้อเปนอันตราย คันบุคคลผู้ใดจักขึ้นไหว้มหาธาตุเจ้าดั่งอันหย่าเสียทวัตติงสาการ มีอนาทรเปนต้น มีมุตเปนที่สุด ในโขงเขตมหาธาตุเจ้า เหตุบ่เพิงใจเทวบุตรตนนั้นย่อมกะทำหื้อเปนอันตรายแก่บุคคลนั้นแล

เรียงนั้นไปหน้ายังมีตาปสระสีเจ้าตนหนึ่งชื่อว่ากัมโล ลุกแต่ป่าหิมพานมาหยู่อุปถากมหาธาตุเจ้า ก็หยู่ในอาสมสาลาในดอยลูกหนึ่งชื่อว่ามุงเมือง ก็มีบัจจิมทิสมหาธาตุเจ้าแลระสีเจ้าทังหลายเทียนย่อมไปเอามายังลูกหมากซางแต่ป่าหิมพานมาปลูกไว้แทบตีนเขามีชื่อว่า อุกขริ มีลูกไหย่เท่าหมากชุมพูมีรสอันหวานเสมอดั่งน้ำเผิงนั้นแล ระสีเจ้ามุตตกิเลสที่ควนแห่ง ๑ แม่กวางตัวหนึ่งมาดูดกินมุตตกิเลสเจ้าระสีตนนั้นแล้วแม่กวางลวดมีติ กติ ก็ทรงครรภบ่นานเท่าใดแม่กวางก็ประสูตรลูกเปนคนก็เปนกุมารีน้อย แม่กวางหันเปนคนลวดละเสียหนีไปพอตน ยังมีวันหนึ่งเจ้าระสีก็แอ่วจรเดินหาลูกไม้มูลมัน ก็หันนางผู้น้อยนั้นจิ่งเก็บเอามาเลี้ยงไว้เปนลูกแห่งเจ้าระสี ๆ ก็อธิถานด้วยคาถาสองบาท ระสีเหยียดหัตถ์ก้ำซ้ายหื้อนางดูดต่างนมแม่ แล้วเจ้าระสีเอาหมากซางหน่วยสุกหื้อกินต่างภัตตาโภชนะชู่วัน จนนางกุมารีมีอายุ ๑๖ ขวบเข้านางก็ประกอบด้วยอีถีลักขนะเลาลวนถ้วนชู่ประการ กัมโลระสีเจ้าก็เบกบายนามวิเสสชื่อว่านางปทุมมาแล เรียงนั้นไปพายหน้าคนทังหลายเรียกว่ากวางกินเยี่ยวมาต่อเท้าบัดนี้แล

โส ยชโต นาม ปติ เมื่อนั้นอชุตมหาราชรู้ปวัติข่าวสารว่านางผู้หรงรูปดีมีที่เจ้าระสี จิ่งหื้อแต่งค่าแสนหนึ่งเครื่องบูชาพร้อมบรมวน แล้วพระยาอชุตราชก็

เอาจตุรงคเสนา ๔ จำพวกไปสำนักพระระสี่เจ้า สัจคารวด้วยเคารพแล้วก็ขอเอานางต่อพระระสี่เจ้าว่าดังนี้ ภันเต ตาปส ข้าแด่เจ้าระสี่ มาตุคาโม นาม ชื่อว่าผู้หญิงทั้งหลายย่อมเปนมลทินแก่พรหมจริยวัตรกัมอันประเสิดดาย เจ้าก็จุ่งหื้อเมตตาวางนางปทุมาแก่ผู้ข้าตีหลีเทอะ พระยาอชุตราชก็มีราชอาชญาสันนี้ กัมโลตาปสะก็วางเวนนางปทุมวติกุมารีธิดากับ พระยา อชุตธรรมิกแล ที่นั้นพระยาอชุตธรรมิกก็เวนวางคำสี่แสนหื้อตอบคุนมหาระสี่เจ้า กัมโลระสี่เจ้าเท่าอนุญาตปติญานด้วยมหุติกาลแล้วก็หื้อคำแก่ปติปทุมาวติกุมารีว่าดังนี้ดูกรานางคำ ๔ แสนนี้ จุ่งเอาเมือหล่อหื้อเปนรูปกวางตัวหนึ่งแปงโฮงไว้บนหัวสักการปูชาชู่วันเทอะ

ที่นั้นพระยาอชุตธรรมิก ก็ลาตาพระระสี่เจ้า เอาปทุมวติกุมารี เมืออภิเสกเปนอัคมเหสีเทวีแล นางปทุมวติก็หื้อช่างทำหล่อคำสี่แสน นั้น เปนรูปกวางสมมุติเปน แม่ แห่ง ตน แปงมนดปพายทิสอุตตมังคก็บูชาคารวะเปนแม่แห่งตน ด้วยเตชภาวสมมุตนางก็มีอายุได้ร้อยซาวก็จุติไป

เรียงนั้นคนทั้งหลายจึงเรียกเวียงกวางกินเยียวเมือ พาย ลุนว่าเมืองสี่ แสนตราบบัดนี้แล

มหาอชุตธรรมิกราชหยู่เสวยราชสมบัติในนครเมืองเชียงแสน เปนราชธานีเมืองไหย่ ด้วยเตชะอานุภาวตราบผาบเมืองอุตรก้ำเหนือมีหนองแสน เปนแดน ตราบเถิงทักขินทิสก้ำใต้ละโว้เปนแดน ก็เปนอานารักเขตพระยาอชุตราชธัมมิกสันแล

เรียงนั้นกัมโลระสี่เจ้าตนเปนพ่อนางปทุมวดี ก็ปติตั้งหยู่ตราบอายุจุติ ก็เมือเกิดรูปาวจรพรหมโลกแล สัมมาสัมพุทโธ นิพพุติ สตวสโส พระพุทธเจ้านิพพานไปได้ร้อยปีแล้ว ยังมีระสี่เจ้าตนหนึ่งชื่อสุรเทโว มาแต่ป่าหิมพานเพื่อจักอุปถากมหาธาตุเจ้าแล ระสี่ตนนั้นก็ไปนำเอามายังสรีระธาตุพระพุทธเจ้าแต่เมืองราชครีหปมาน ๕๐ องค์ใส่โกสแก้วลูกหนึ่งเท่าแม่พาตก็มาด้วยลวงอากาส มีระสี ๕๐๐ ตน

เปนบริวารก็มาเถิงเมืองยวน เจ้าระสี่ก็บอกปวัติข่าวสารแก่พระยามังรายนมหาราช ตนเสวยราชสมบัติในเมืองยวนแล

มังรายนมหาราชก็มีโสมนัสชมชื่นยินดี แล้วก็หื้อตีโกสเงินอันหนึ่งซ้อนโกส แก้วและซ้อนไตแก้วปัทมราค และ เครื่อง สักบูการชาทั้งมวน มีจตุรงคเสนาเปนยส บริวารนำธาตุสัพพัญญูพระพุทธเจ้าขึ้น มาสู่จอม ดอยกับด้วยอรหันตและระสีเจ้าทั้งหลาย ห้าร้อยตนแล ที่นั้นสุรเทโวระสี่ก็เอาโกสธาตุพระพุทธเจ้าตั้งไว้เหนือหินก้อนหนึ่งส่งสันถาน ดั่งหมากนาวตัดเกิ่งนั้น ก็อธิถานจมลงในหินก้อนนั้นปมาน ๗ สอกแล เหตุดั่งอั้น ธาตุพระพุทธเจ้าผากดตั้งหยู่ในหินก้อนนั้น๗๕๐ พระองค์แล ธาตุพระพุทธเจ้าก็เบ่งสัพพัน นรังสี ๗ ประการผายปาติหาริย์ทั่วสกลเมืองยวนทั้งมวนส่องแจ้งสันวันคืนทั้งมวนประตุจ ดั่งจันทมนทลได้พ้นดวงนั้นแล พระมังรายนมหาราชหยู่อุปถากมหาธาตุเจ้ากับ ตาปส ระสีเจ้าทั้งหลายตามราชอาชาสัยแล้วก็ทานมิลักขุทั้งหลาย ๕๐๐ ครัว ก็หยาดทักขิโนทก หมายทานหื้ออุปถากมหาธาตุเจ้า ก็ปงราชอาชญาตามเขตรอดชู่ก้ำแล้วหื้อชาวมิลักขุ ๑๒๕ ครัวหยู่ทางปรีมทิสก้ำวันออกมหาธาตุเจ้า ๑๒๕ครัว หยู่ทิสทักขินทิส ๑๒๕ หยู่บัจฉิม ทิส ๑๒๕ ครัวหยู่อุตรทิสและชาวมิลักขุทั้งหลายห้าร้อยครัว หื้อ เข้าบีเลี้ยง ชีวิต ในโขง เขต มหาธาตุเจ้า หื้อเขามีสีล ๕ สีล ๘ ทุกเมื่อ หื้อเขาหยู่อุปถากมหาธาตุเจ้าหื้อบ้าน เมืองวุทธิจำเริญรุ่งเรืองสวัสดี มังรายนก็สบถไว้ว่าบุคคลผู้ใดใช้สอยมิลักขุทั้งหลาย นี้เสมอดั่งใช้ลูกสิสพระพุทธเจ้า เหตุเปนข้าโอกาสหยาดน้ำเผ็ดเค็มพระองค์เรา สบถ ไว้ บุคคลผู้ใดล่วงอาชญากูราชะ หื้อนิราสคลาดจากสมบัติชายาปิยบุตตาบุตติทาสญาติ สาโลหิตาในภวอันนี้อันหน้าดีหลีเทอะ มังรายนมหาราชสบถดั่งนี้แล้วก็โมทนาสักการ คารวเคารพนบพระชินธาตุเจ้าแล้วมีจตุรงคเสนาเปนบริวารก็สเด็ดเมือสู่เวสนะแห่งตนแล

ตาปสะระสีทั้งหลายไปนำเอายังยาป่าหิมพานมา ปลูกไว้กับ ธาตุเจ้า เพื่อจัก สังคหะบันนสัตว์ทั้งหลาย มีไม้แคฝอย แคดำ ลมแล้ง ลูกแดง หมากนะ หมาก สมอ แหน ก่อ หอม เดือ แรก ส้านน้ำ ไม้ได้เอกราช จันแดง แก่นรากขาว

สุรพิดคำ ไม้น้ำเผิ้ง พิดพิวขาว พิดพิวดำ ขิงแคง ผาแซ่มเหลือง หนาดคำ จวงหอม คูเครือ เข้าหมื่น เครือ เขาขม แก้วหมื่น มานล้างไค่ แดงเดินหมูฝอย เทียนดำหลอด แมนชาลิวหลิมดำ และลูกไม้ทังหลายต่าง ๆ เพื่อกรุนาคนทังหลาย เหตุนั้นยาทังหลายมวนมีในดอยทุงทังมวนวิเสสนัก เซิ่งยาทิพไช้ร้อยช่องด้วยเตชะ มหาระสีทังหลายอธิถานแล เมื่อนั้นระสีเจ้าทังหลายเอาก้นขุดดินกิ่ววันตกมหาธาตุเจ้าแล้วอธิถานเปน เขต เพื่อบ่หื้อคนทัง หลายกะทำอนาทร คืออันได้นั้นระสีทังหลายเอาไม้ไร่ขุดตีนเขาก็อธิถานหื้อ น้ำไหลออกไปด้วยตีนเขา ทังหลายเรียกว่าแม่ไร่ว่าอันต่อเท้าบัดนี้แล น้ำอันนั้นไหลไปเถิงที่ใดที่นั้นชื่อว่าเมืองไรแล หนทิสก้ำเหนือระสีทังหลายเอาไม้ขุดกุ่นลงเถิงตีนเขา ก็อธิถานน้ำไหลออกมา คนทังหลายเรียกว่าแม่รักต่อเท้าบัดนี้แล เจ้าระสีทังหลายหยู่อุปถากมหาธาตุเจ้าเสียงตราบอายุก็จุติเมือเกิดพรหมโลกชู่ตนแล

เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปได้ ๒๘๐ ปี มีระสีตนหนึ่งชื่อสุรเทพา ลูกป่าหิมพานมาอุปถาก มหาธาตุเจ้าก็แปงบันนสาลาหยู่เขาลูก หนึ่งชื่อว่า ดอยดินแดงมี ที่วันตก มหาธาตุ เจ้าระสีตนนั้นมีตะบะกล้าแข็งรู้ชาติหลัง ๗ กัลป รู้ชาติหน้า ๗ กัลป มีเตชฤทธิแรงมากนัก ก็ไปนำเอามายังธาตุพระพุทธเจ้าแต่เมืองราชครึห ๑๕ องค์ เท่ามอนหมากถั่วแดง ๕ องค์ เท่าเม็ดข้าวสารหัก เกิ่ง ๕ องค์ เท่าพรรนผักกาด ใส่โกสแก้วปัทมราคลูกเท่าหมากน้ำ เอามาด้วยลวงอากาสเถิงเขาดินแดงก็อธิถานเอาหินก้อนหนึ่งบุ พ้นแผ่นดินออกมาพ้นดิน ๗ สอก มีรูปส่งสันถานเหมือนช้างหมูบ อว่ายหน้าสู่ทิสทางใต้ ระสีเจ้าเอาโกสแก้วยองเหนือหิน ก้อนนั้น อธิถานหื้อจมลง ปมาน ๕ สอก ที่นั้นสรีรธาตุพระพุทธเจ้าก็กะทำปาติหาริยเบ่งสัพพันนรังสี ๗ ประการทั่วสกลเมืองยวนเชียงแสนแล ระสีเจ้าก่อเจดียเหนือหลังหินสูง ๗ สอก เปนที่ถาปนาธาตุพระพุทธเจ้าเปนที่ไหว้สักการปูชาแก่มนุสทังหลาย ระสีเจ้าก็หยู่อุปถากธาตุพระพุทธเจ้าตราบต่อเท้าอายุแห่งตนแล

เมื่อนั้นยังมีดวงคำ ๒ ตัวมาแต่เขาคิชกูฏ เพื่อจักมากินหน่อคำในสุวรรนบรรพต มาจับเหนือผาก้อนหนึ่งชื่อว่าผารุ้งเผือกมีทิศอุดรมหาธาตุเจ้าไกปมาน ๕๐๐ วา ดวงคำสองตัวก็ไหว้ธาตุพระพุทธเจ้าเพื่อบ่ห้อเปนอันตรายแก่ตน แล้วก็บินลงไปกินหน่อเงินหน่อคำตามอันมัก แล้วก็คาบเอาก้อนเท่าหมากตาลมาบูชาธาตุเจ้า ก็วางไว้เหนือผารุ้งเผือกแล้วก็บินเมือที่สู่หยู่แห่งตนแล ชาติดวงคำจับที่ใดก็ย่อมมีคำที่นั้นแล สุรเทพาระสีเจ้าก็หยู่อุปถากมหาธาตุเจ้ามีอายุ ๑๐๐ ปี คันจุติก็เมือเกิดพรหมโลกแล แรกแต่นั้นไปพายหน้าคนทังหลายเรียกว่ามหาธาตุช้างหมูบตราบเท้าบัดนี้แล

วรบุญเขต ชินธาตุเจ้าพระ ทำ นวายปติ สันถาร สิงคิตงบในรัช ปัตตกาปั้พพตะเปนเฉลิมเมืองเกศเคล้าเกสีในนครบุรีเมืองยวนเชียงแสน สวัสดิวุทธิจำเรินเต็มด้วยกระวีระบันดิตมากนัก ผู้ใดบ่พรากผาสามก้อนอันพระทำนวายเทียนย่อมวุทธิจำเรินด้วยเตชะอานุภาวอันควรชินธาตุเจ้าบัญญัติ เมื่อพระพุทธเจ้านิพพาน ๑๐๐ ปี ยังมีเทวบุตรตนหนึ่งชื่อว่า กัมปติสโล เอาไม้นิโครธต้นหนึ่งแต่เมืองกุสินาราย มาปลูกไว้ทิศอุดรมหาธาตุเจ้าช้างหมูบ สูง ๗ สอกวิเสสยิ่งนัก มีจตุสาขา ๔ อัน บุคคลใดปาถนาใคร่ได้ปียบุตตาบุตตีดั่งอัน แปงไม้ค้ำกิ่งทิศบูรพาอธิถานเอาสมริทธิแล บุคคลผู้ใดแม่นจักปาถนาเอาโลกิยสมบัติในปัจจุบันก็ดี แปงไม้ค้ำหนเหนือสัมริทธิแท้แล บุคคลผู้ใดปาถนาอธิถานปาถนาด้วยภัททโสตถิ เว้นอุปัทวันตราย อธิถานแล้วค้ำกิ่งวันตกสมริทธินักแล บุคคลผู้ใดใคร่ปาถนาเอาโลกุตรธัมมัคผลนิพพาน แปงไม้ค้ำกิ่งทิศหนใต้จักสมมาโสตถิบัวรมวนดั่งมโนรถทังหลายชะแล คาถาสรูปบทว่าสันนี้

"อิมสุ์มิกาเย มิโลกิโลกุจตุทิ มหาโพธิกถเม สมฺปนฺโนจ อุปทฺทโวอเปหิ ปาปเวราโทส ทุกฺขมญฺชนฺตุ ภทฺทํโสตฺถิ ภวนฺตุมํ สถ" แล้วปาถนานี้ เมื่อไม้นิโครธรุขไหย่พอมนุสหยู่ร่ม สัญญาว่าได้พอซาวเมื่อใด จักมีราชกสัตรจักเสวยราชสมบัติบ้านเมือง จักอุปถากมหาธาตุเจ้าจักรุ่งไรใสงามเปนที่สักการบูชาปกรนขัตติยปชานรักและสมนพราหมน์ทังหลาย มวนชะแล "อุณหีสํ จตุไรทาวา อกฺขกา

เทวฺ จ สตฺติมา อสมฺภิญฺญาณ สต สตฺตธาตุอหํวนฺทามิธาตุโย" ข้าไหว้กายธาตุพระตนเปนเจ้า ๗ พระองค์บ่แตกบ่ย่อย จิร ตนเปนประธานดูกด้ามมีททั้งสอง ดูกกะหม่อมหัวดูกเขี้ยวฝ่างสี่เส้น ตั้งหมู่ปรกติในพระดีหลี "เอโก ทาโฒ ทกฺขิณหนุตา อุตฺคตาวติเส เอโก ทาโฒ นาตปุรี อหุ เอโกทาโฒ คนฺธารวิสเย อหุ เอโกทาฑา กลิงฺค ราชิโน ทกฺขิณขกํ ลงฺกายํ ชมฺพูทีเป ธชฺช ปตกํ วา มกฺขกอุณฺหิสฺสํ หริภุญฺชเย นรเทเวติหิราชิก"

ธาตุเขี้ยวเส้น ๑ ไว้เมืองนาค ธาตุเขี้ยวเส้น ๑ ไว้เมืองคันธ ธาตุเขี้ยวเส้นหนึ่งไว้เมืองกลิงครัถ ธาตุเขี้ยวเส้นหนึ่งไว้ดาวดิงสาสวรรค ธวตุด้ามีดองค์หนึ่งตนขวาไว้ลังกาทีป ดูกด้ามีดตนซ้ายไว้ดอยธุง ดูกกะหม่อมไว้หริภุญชัยนครแล ธาตุรูปขันธรายาทั้งมวนไว้ผับโลก อนปกาสิถาได้ดีหลีแล ทีนี้จักกล่าวชื่อวงสามหาราชกสัตราสืบมาปถมดาวจกโอปปาติกาและราชบุตรทั้งสามคน คือว่าลาวช้างก้อม ลาวผ่านแผ้ว ลาวเก้าแก้วเมืองมา สืบไปได้ ๑๗ เช่นท้าว ลาวจังกราช ลำดับไปคราบเถิงพระยาลาวเคียง มี ๓๑ ตนมาเถิงพระยาโลกมี ๓๒ ตนแล ราชขัตติยทั้งหลายอันเสวยสมบัติพิงคชุมพูนทบุรีราชธานี ตั้งแต่มังรายก็เวนมิลักขุ ๕๐๐ ครัวไว้อุปถากมหาธาตุเจ้าสืบราชประเวนีมาดั่งนี้

แรกแต่พระยาครามเสวยสมบัติ บังเกิดด้วยปสาทสัทธาใน วรชินธาตุเจ้าก็จึงสถับ จตุรงคเสนามีสัพพบูชาปการนบวรมวนแถ ก็เสด็ดลีลา มาไหว้วรชินธาตุเจ้า ก็อุปถากตามราชสัทธาแล้วก็เวนมิลักขุ ๕๐๐ ครัวเรือนไว้อุปถากมหาธาตุและเขตด้านสามพันวารอดชู่ก้าด้วยราชประเวนี

เรียงนั้นไปพายหน้ามาเถิงพระยาแสนภู และพระยาคำฟู พระยาผายู พระยาเจ็ดพันตู พระยามหาพรหม พระยาโลกตรา พระยาแสนเมืองมา กสัตรามหาราชสืบประเวนีก็มีดั่งนี้ กสัตรามหาราชชื่อก็อนาเสวยสมบัติในนพบุรีแล้วมีสกลเสนาเปนบริวาร มีเครื่องบูชาขึ้นไหว้วรชินธาตุเจ้าก็อุปถากตามราชยส แล้วปงราชอนุญาต

อาชญาทานคามเขต ๓ พันวารอดชู่ก้ำแล้ว ก็เวนมิลักขุ ๕๐๐ ครัวเปนทานหยาดน้ำไว้สันนี้ ท้าวพระยาเสนาอำมาจและราชมนตรี ขุนบ้านขุนเมืองขุนรังไร่รังนาผู้ใดยังยินสุ้นเสินยกยอยังราชทานแห่งพระองค์กูดั่งอั้น แม่นปราถนาหน่วงเอาอรหันตมัคญานหื้อสมบวรมวนแก่บุคคลผู้นั้นแท้ดีหลี บุคคลผู้ใดนึกหะหิงสาบับเบียนราชทานแห่งกูราชะจุ่งหื้อนิราสคลาดจากสมบัติบียชายาบุตตาบุตติญาติกาสาโลหิตไร่นาคามเขตแห่งคนมันแท้ดีหลี เมื่อจุติไปหื้อได้เสวยทุขเวทนาในอบายภูมทัง ๔ มีนริยนรกเปนต้น ท้าวก็อนาท้าวแม่ใน พระยาแสนเมืองมา พระยาโลก ทำนวายทานมิลักขุทังหลาย ๕๐๐ ครัวไว้กับมหาธาตุเจ้า แช่งสบถดั่งนี้แล้ว ก็สเด็ดเมือสู่ที่หยู่แห่งตนก็พ่ำเพิงทานสีลบ่ขาด ตั้งหยู่ตราบอายุแห่งตน

เรียงนั้นไป พายหน้า พระยาลการาชได้เสวยราชสมบัติในนครพิงไชย ก็บรมวนยังประเวนี้ จิ่งจักแต่งเครื่องบูชาพร้อมแล้วทังมวนกับคัมภีร์มาไว้สักการบูชามหาธาตุเจ้าคัมภีร์หนึ่งไว้หื้อเปนที่ตั้งตำนาน ตราหลาบเงิน ก็เวนมิลักขุ ๑๐๐ คนและไร่นาคามเขตด้านสามพันวารอดชู่ก้ำแล

เรียงนั้นพระยายอดเมือง ได้เสวยราชสมบัติเมืองพิงเชียงใหม่ กะทำบุนพ่ำเพิงทานสีลเปนนิจกาลไจ้ๆ ยังมีปีหนึ่งเชียงใหม่ก็แล้งฝนบ่ตกมนุสยทังหลายเปนทุกขเวทนาเดือดเนื้อร้อนใจมากนัก ที่นั้นนางราชมารดาจิ่งถามพลพวกดาบเชียงแสนอันหยู่จำเรินไกล้ราชสำนักตน ว่าดูกรพลพวกดาบ เชียงแสนยังแล้งยังเปนสันนี้อันชะรือ พลพวกดาบยกอันชลีถวายกราบไหว้ว่า ข้าแต่ราชมารดาตนเปนเจ้าเหนือหัว เมืองเชียงแสนเที่ยรย่อมวุทธิจำเรินเช้ากล้ำพ้ำฝนบ่เหือดบ่แล้งสักปีดีหลีแล แม่เทวีถาม เหตุดั่งรือเมืองเชียงแสนบ่แล้งอันจา พลพวกดาบไหว้ว่าข้าแต่ราชมารดาเปนเจ้า ยังมีมหาธาตุเจ้าที่หนึ่งชื่อว่าดอยธุงวิเสสมากนัก ปีใดฝนบ่ตกบ้านเมืองหากแล้ง นักบุญทังหลายเที่ยรย่อมสะสงชินธาตุเจ้าที่นั้น มหาเมคไหลลงชุ่มเย็นเปนสุขมากนักแล กสัตราราชมาดาได้ตรัสต้องโสตนยปวัติข่าวสารอันพลพวกดาบหากไหว้ชู่อัน ราชมารดาใช้เมือสัญญาแก่

พระยายอดเมืองคนลูกถ้วยดั่งพลพวกดาบนำข่าวสารตนนั้น พระยายอดเมืองก็เอาพลพวกดาบมาถาม พลพวกดาบก็ไหว้ถ้วยดั่งคำเดียวนั้น ทีนั้นพระยายอดเมืองก็ปงราชอาชญาพระองค์ตน หื้อคนทังหลายฝูงหยู่ใช้ หื้อเอาน้ำเจ็ดรีนมาอบถ้วยมธุรสคันธต่าง ๆ ในไหจีนแล้วเครื่องสัพบูชาปกวรนาทังมวน แล้วแม่ราชมารดาก็หื้ออบน้ำใส่ไหจีนลูกหนึ่งมีเครื่องบูชาพร้อมชู่อัน แล้วพระยายอดเมืองและราชมารดาก็กะทำสัจจอธิถานขอหื้อฝนตกทั่วเมืองเชียงใหม่ ทังมวนในเดือนวิสาขบูรนมีเพงว่าอั้น

ทีนั้น พลพวกดาบ รับราชอาชญาพิทูรสารชู่อัน ขี่ม้าเอา คราว ผัด ๑๐ วัน หื้อรอดดอยธุงในเดือน ๗ เพง ได้สังมหาธาตุเจ้าว่าดั่งนี้ พลพวกดาบเอาน้ำอบและเครื่องบูชาปกรนทังมวนลำดับคราวทางมาเถิงมหาธาตุเจ้าแล้ว อธิถานบูชาสังด้วยน้ำสุคนธอุทกราชเจตนา อนุภาวชินธาตุเจ้าฝนก็ตกทั่วเมืองเชียงใหม่ในเดือน ๗ เพงแล ทีนั้นพระยายอดเมืองและนางราชมารดาก็บังเกิดโสมนัสอภิรมย์ชมชื่นยินดีมากนักแท้แล ทีนั้นพลพวกดาบและผู้ใช้คันว่าแล้วราชกิจการทังมวนแล้วก็เมือเชียงใหม่ คันรอดแล้วเข้าไหว้กราบบังคมยังปวัตติข่าวสารทังมวนแล

ทีนั้นพระยายอดเมืองกับแม่เทวี และเสนาอำมาจทังหลายมีโสมนัสปสาทสัทธาอจลสัทธา ในอันตวรชินธาตุเจ้ามากนัก ก็เจียรจากับเสนาอมาจทังหลายว่าควรพระองค์เรา ปงพระราชอาชญาไว้ยังราชหสะวะจะนิตราหลาบเงิน เพื่อเปนที่พึ่งรักสาชาวมิลักขุทังหลายอันหยู่อุปถากมหาธาตุเจ้าที่นั้นยังควนอันชะรือ ทีนั้นเสนาอามาจทังหลายไหว้ว่าเทว ข้าแด่มหาราชเจ้า ถานะที่นั้นเปนปจันตเชตทุรถาน ก็ควนสมเด็จบรมบพิตรพระตนเปนเจ้าหยู่เหนือหัว หากควนปงพระราชอาญาแท้แล เสนาอามาจทังหลาย เปน เอกสามัคคีฉันทแล้ว แต่งรชปตสวนสร ไส่อักขระไว้หื้อ เปน ที่เพิ่งแก่มิลักขุทังหลาย กับไร่นาคามเขตด้านสามพันวารอดชู่ก้ำตามจารีตแห่งมหากสัตราธิราชทังหลาย

เรียงนั้นอัคราชมารดา บังเกิดราชสัทธา ทานกลองลูกหนึ่งกับเครื่องสักการบูชากหาปนะพันหนึ่ง หื้อเปนปัจจัยสร้างแปงวรชินธาตุเจ้าและไร่นาคามเขตทั้งมวน แล้วก็สืบถไว้ว่าบุคคลผู้ใดก็ดี มีต้นว่าราชญาท้าวพระยาเสนาอามาจและราชมนตรีขุนบ้านขุนเมืองทั้งหลาย ยังโถมนาสันเสินทานพระองค์เราตั้งอั้น แม่นจักปาถนาเอาโพธิญาณสามประการ คือว่า โลกิย โลกุตร อัคมัคฌาน คือนิพพาน หื้อสมริทธิบรมวนเทอะ บุคคลผู้ใดหากม้าง มันตภิสัมภินทาไนย ด้วยบทว่า สมภิหาทาโส แตกมะริสยา บิบเบียน คำราม ราชทานกู หื้อ หยู มี ที ครัว และ การ ยุทธกัม และหัตถิโคปกังอัสสโคปกา หินกัม ดั่งอั้น หื้อมันผู้นั้นวินาส นิราส สมุโต ภริยาบุตตาบุตตีพันธนทารปัจจุบันภว อนาคตะภาว พระพุทธเจ้าเกิดมามากกว่าแสนโกติ หย่าหื้อได้หันเทอะมหาธัมมิกมาตาบุตตาองค์แม่ลูกก็ตั้งยังสัจบถไว้ดั่งนี้แล

เรียงนั้นพระยาแก้วเจ้าได้เสวยราชสมบัตินพบุรีสรีเมืองพิงไชยเชียงใหม่ ก็สเด็ดมาพ่ำเพ็งทานสีลในนครเมืองแส (เชียงแสน ?) ในปีกาบเส็ด ระกาจอมาสผลคุนเดือน ๕ ออก ๓ ค่ำ เมงวันพรึหัสบดีไทยรวงเบ้าแล พวกน้อยปากเชียงได้นำนายวัดดอยทุงและบรรนาการเข้าไหว้สาการาบพิทูลพระเมืองเจ้า ถวายบรรนปวัตข่าวสารชู่อันพระเมืองแก้วเจ้าก็มีหทัยโสมนัสมีราชสัทธาปสาทมากนัก ก็หื้อโซดคำลูกหนึ่งน้ำหนักพันหนึ่งกับคำพันหนึ่งและเครื่องบูชาทั้งมวน หื้อเปนอุปการแก่วรชินธาตุเจ้าแล้วก็อธิถานตามราชหทยังอาชาสัยอันมักชู่อันแล้ว ก็เวนมิลักขุ ๕๐๐ ครัวกับไร่นาคามเขตด้านสามพันวา หยาดน้ำไว้ด้วยดั่งมหากัสตราเจ้าสืบมาชู่ตนแล ส่วนว่าพวกปากเชียงก็รับราชทานมาสักการบูชาชินธาตุเจ้า แล้วก็ลงเมือถวายกุสลทานข่าวสารชู่อันแล

เรียงนั้นไปหน้าเถิงปีกัดเหม้า ลูกเจ้าฟ้ามังธาลูกแต่เมืองหงสาวดีมาเสวยเมืองเชียงใหม่แล้ว ที่นั้นหมื่นวัดดอยทุงและสังฆโมลีเจ้า ก็เอาตำนานมหาธาตุเจ้าและคัมภีร์อันพระยาติโลกมหาราชหื้อทานนั้น กับบรรนาการทั้งหลายเมือถวายยังปวัตข่าวสารทั้งมวนแก่ลูกเจ้าฟ้ามังธา ก็บังเกิดโสมนัสอาจสัทธา ก็ไว้ยังตราหลาบเงินเพื่อหื้อ

เปนที่เพิ่งแก่ชาวมิลักขุทั้งหลาย หื้อหยู่อุปถากมหาธาตุเจ้าในปีกัดเหม้าแล จุลสักราช ได้ ๙๕๗ ตัวเดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำเมงวันเสารไทยรวายสี่ ก็มีราชอาชญากรุนาว่าบุคคลผู้ใดก็ดี หื้อขุนพุ่นขุนแคว้นข้าท้าวบ่าวพระยา ใช่รีตใช่โบราน เปนเหตุหื้อแก้วทั้งสามวินาสสิบหายเสีย คือว่าใส่หย้าช้างหย้าม้าหยู่มือถือการ เหตุเขาเปนมิลักขุส่วยตาเบีย มิเข้าลูกพระยามังธายนะ พระองค์ก็ได้สบถไว้ว่าบุคคลผู้ใดยังยินดีด้วยทานกู หื้อวุทธิจำเรินเหตุเขาเปนข้าโอกาสโบรานมา หื้อเขาได้หยู่อุปถากปติบัติกับพระชินธาตุเจ้าบ่หื้อหม่นหมอง เปนที่ไห้วสักการบูชาแก่คนและเทวดาทังหลายตราบต่อเท้าห้าพันวัสสา สมเด็ดบรมบพิตรพระตนเปนเจ้าหยู่เหนือหัว ก็ได้แช่งสบถไว้สืบ ประเวนีมาตาม รีตดีหลีจิรกาล มหากสัตราธิราชเจ้าทังหลายแต่ก่อนชู่ประการแท้ดีหลีแล เหตุดั่งท้าวพระยาเสนาอาม่าจ ขุนบ้านขุนเมือง ขุนพ่อนขุนแคว้นทังหลาย ยังล่วงล้ำราชอาชญาเจ้าเหนือหัวหากได้สบถดั่งไว้นั้น ก็จักเปนด้วยดั่งอั้นแท้ดีหลีจิงแล

ตำนานมหาระสีเจ้าตนชื่อว่ากัมโล มหาปัญญา วรโพธิเจ้า เอาเมืองกุสินารายมาไว้กับมหาธาตุเจ้าอันชื่อว่าเขาธชบรรพตดอยทุง เพื่อหื้อโสตุชนบริสัท หื้อได้ตรัสรู้แต่สันคติมาถาปนาตั้งไว้ยังธาตุพระพุทธเจ้า ๗๒๑ พระองค์ ก็สมริทธิสเด็ดแล้วเท่านี้ก่อนแล

ทีนี้จักกล่าวยังถ้ำคูหา ๓ อัน เปนต้นว่าถ้ำกุมภ์เปนประธาน และถ้ำปา ถ้ำเปียวป่องฟ้า เปนที่ปราถนาเทวมนุสและสมนพราหมน์ทังหลายหื้อได้เถิงนิพพานแท้เที่ยงดีหลีแล

อิมสฺมึ ภทฺทกปฺเป ปญฺจ พุทฺธา อุปฺชฺชนฺติ กกุสนฺโธ โคนาคมน กสฺสปโคตโม เมตฺเตยฺโย จ อนาคเต ภวิสฺสนฺติ ปญฺจ พุทฺธา จ วิตฺวา มิถิลา บีณฺฑาย อากาเส อิทฺธิวิธิยา อาคนฺตฺวา นิมิสํ ปณฺณคูหา ปวิสิตฺวา ภุญฺชติ ตมฺปนเตสํ ปเวนี สมิ อิมสฺมิคูหา นามฌฎฺเฌยฺยุ

ดังรือชื่อว่าถ้ากุมภ์ นั้นจา นิทานอันมีในมหาธาตุเจ้าช่อแฮ่ อันมีในเมือง แพร่มีดังนี้ ในมหานครเมืองยวนเชียงแสน ยังมีคูหาที่หนึ่งตั้งหยู่ทิสวันตกซวย เหนือเวียงอชุตราช ก็ควนอัสจรรย์มากนักแล คูหาที่นั้นก็เปนที่ไสยยพระพุทธเจ้า ทังหลายอันเกิดมาในภัททกัปปนี้ เทียนย่อมไปสันเข้าที่นั้นชู่ตนแล เมื่อพระกกุสนธ เกิดมาเปนพระผากดในโลกนี้วันนั้น ยังมีในกาลคาบหนึ่งพระพุทธเจ้าก็สียองแต่ป่า อิสิปัตนมิคทาย มาเอาเข้าบินทบาตเมืองมิถิลานครมาสันในที่นั้น คันพระสันแล้ว น้ำอันจักควนสันตามเข้าบ่มี เทวดา ๔ ตนก็ถือคาตถังยังไหน้ำมาในทิสทัง ๔ ห้อเปนทาน เปนน้ำสันพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสันแล้ว บัตตปโค พระก็อ้างบาครอธิถานห้อ มหาอานนทเถรเจ้า ถอกไว้ท้องดอยเขาแห่งดอยทิสหนใต้ ก็บังเกิดเปนสระนที่แล้วก็ ไหลไปตามราวดอย พระพุทธเจ้าก็อธิถานบ่อยปาไว้ห้อได้เปนสักขีแล ส่วน เทวดาทัง ๔ ตนหันเปนอัสจรรย์มากนัก ก็มีใจชมชื่นยินดีด้วยอันห้อคาตถังเปนทานแก่ พระพุทธเจ้าเท่านั้น ก็ได้เสวยทิพยสุขซงวิมานคำสูงได้โยชนะหนึ่ง ตั้งหยู่เหนือ จอมเขาที่นั้น ก็หยู่เสวยสมบัติทิพตราบบัดนี้แล พระพุทธเจ้าคันว่าชำระเนื้อตน และพรหมวิหารทัง ๔ บรมวนแล้วก็สียองเมือสู่ป่าอิสิปัตนามิคทายโพ้น อันเปนที่หยู่ แห่งตน แล้วพระก็จิ่งเจียรจากับด้วยภิกขุทังหลาย ว่าภิกขเว ดูราภิกขุทังหลาย เอตา คูหา ยังมีคูหาที่หนึ่งเปนที่มโนรมนียะวิเวกควนแก่อาจริยทังหลายอันจักปติบัติ เวทพายหน้ามีนชะแล ถ้าคูหาถานะที่นั้นมีในอารัญบ้จจันตตามเขตที่นั้น ตถาคต สันเข้าแล้วห้ามน้ำแห่งเทวดาแล้วจิ่งมาดีหลีแล ภิกขุทังหลายก็ชอธัมมัคประเวนียธัม ตามพุทธอดิตเชิ่งพระพุทธเจ้าหันแล

พระพุทธเจ้ากล่าวว่าดูราภิกขุทังหลาย ถานะที่นั้นบ่อเท่าเราตถาคตตนเดียวบ่มี แล แม่นว่าพระเจ้าทังหลายสามตนล่วงแล้ว ก็เทียนย่อมไปสันเข้าที่นั้นชู่ตนแล อันนี้หากเปนมัคบัจจัยแต่พระกกุสนธเจ้ามาแล คูหาที่นั้นยังมีวเนจรคือว่าพรานป่า ผู้หนึ่งไปจรเดินแอ่วป่า รอดที่นั้นก็หันตุรคดา ตั้งไว้เรียงกันหยู่ทัง ๔ ลูก พรานป่า

หนึ่งใจว่ารอยโจรโถงเหล้าลักเอากุมภ์เหล้ามาสู่กันกินที่นั้นชะแล พรานก็เอาเมือไว้เพื่อหื้อเป็นกุมภ์เหล้าหั้นแล เมื่อพายลุนไห ๔ ลูกนั้นก็กลับไปหยู่ที่เก่าเล่า ก็ด้วยอานุภาวพระพุทธเจ้าแลเทวดา ๔ ตนหากรักสาไว้และเหตุนั้นมาคูหาแห่งดอยที่นั้น คนทั้งหลายเรียกว่าคูหาถ้ำบัวว่าอันต่อเท้าบัดนี้แล สัพพัญญูพระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ล่วงแล้วเที่ยนย่อมประกอบด้วยมหากรุนาเมตตาอัชชาสัย ปกาสิตาวรรนายังถ้ำคูหาที่นั้นหากมีแต่ตั้งภัททกัลปตราบเถิงพระพุทธเจ้ากกุสันธเกิดมาเรียงนั้น พระเจ้าโกนาคมนเกิดมาเรียงนั้นพระเจ้ากัสสปเกิดมา เรียงนั้นพระเจ้าตนชื่อโคตมเกิดมา เรียงนั้นพระเจ้าตนชื่ออริยเมตไตยเจ้าก็ยังจักมาสันเข้าที่นั้นตามธัมตาแห่งพระเจ้าทั้งหลายชะแล

ภิกขเว ดูราภิกขุทั้งหลาย ถ้ำคูหาที่นั้นเปนทุรคามอรัญญิกวิเวกภูมิ ก็ควนสมนชินบุตรทั้งหลายจรเดินแสวงหาหยู่ปติบัติวิริยอุสาหะกะทำเพียร เมตตาภาวนาหื้อเสียงทุชสุดทุชดีหลี เหตุถานะ ที่นั้น เปนที่ตั้ง สาสนามา แต่ปรัมปราสืบพระพุทธเจ้าทั้งหลายมาชู่ตนแล พอยจักเปนเขตอานาบุญกัมกุสลปรัมปรานรนราราชรัถประเทสวันทนสักการปูชนียาภิวันทนีย ควนเปนที่นิรันตคเวสิตพัพตถานะแก่สมนพราหมนคหะปติทั้งหลายด้วยยาวปยุ ๆ สหสถิตา ก็ตั้งหยู่ตราบต่อเท้าห้าพันวัสสาแล้วสืบไปเถิงพระอาริยเมตไตยเจ้ามั้นชะแล บัพพตคตกังที่นั้นเปนที่สันเข้าน้ำด้วยบัจจัย ๔ แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายชู่ตน ก็หากเปนที่หยู่ถือวิเวกธัมแห่งลูกสิสพระเจ้าทั้งหลายชู่ตน หากประกอบด้วยอัปปิจฉาทิคุนมีธุตังควัตร เปนเค้าแห่งวิปัสนาญาน เพื่อหื้อสูตเรียนหื้อเมียนทุชอวิชชาเสียงแท้ดีหลีแลคูหาถ้ำอุมงคที่นั้นเปนอันวิเสสอุตมแก่อริยเจ้า มีมหากสัตรเจ้าตนชื่อว่าอชุตราช ก็เอามกตะสองตัวอธิถานบ่อยปะไว้เพื่อรักสาถ้ำคูหาอุมงคที่นั้น ก็จักแผ่ไปพอห้าพันตัวตามตำนานว่า ปัญจสหัสสาสเนทิโตจิรถิตา ดังนี้ ตำนานคาตกังอุมงคูหาชื่อว่าถ้ำกุมภ์ ก็มีในหินตำนานมหาธาตุเจ้าช่อแฮ่เมืองแพร่พุ้นแล กวีระบันดิต ปติจ รชันติ ก็ลิขิตเอามาไว้ให้ผ่ากด รุ่งเรือง เพื่อหื้อบังเกิดปสาทสัทธา แก่เทวมนุสรัถชานราสตร์บริสัท ทั้งหลาย

หื้อเปนที่ไหว้และบูชาปราถนาหื้อได้เถิงขึ้นวิเสสตัดกิเลสสงสารดีหลีแด และสาสนาแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ๕ พระองค์ ถาปนาตั้งไว้หื้อเปนเสลิมแก่เมืองเชียงแสนแต่แตนพระพุทธเจ้า นิพพาน นั้น นานปมาน ร้อยปี แด มหากสัตราตนชื่ออชุตราชเสวยเมืองเชียงแสนลำดับสืบปรัมปรามาตราบเถิงพระยาแสนพู พระยาผายู เที่ยงไปกะทำกุสลบุญกัมใน มหา ธาตุ เจ้ารัช บัพพตัง ดอยทุง และ ช้างหมูบถ้ำ กุมภ์ ถ้ำปา ถ้ำ เบียวบ้องเพ้าตั้งแต่ระดูเดือนอันตกปีใหม่ อาทิจขึ้นสู่เมสราสี เพื่อหื้อประกอบด้วยอายุวรรนสุขพลที่คา หื้อซาบไปทั่วทิสทั้งมวน หื้อมีปีติปราโมท ด้วยสมบัติสุขชู่อันแล

จำเนียรแต่นั้นไปพายหน้าท้าวตนเสวยเมืองเชียงแสน ก็มีพระราชรำเพิงต่อพุทธสาสนาวรคูหาถ้ำกุมภ์ที่นั้น เพื่อบ่อหื้อเปนธารนะแก่สาสนาวิเสส_ ตนกินเมืองก็นำเอามาบุญพิสุทธิเมื่อรอดเจ้าปถวีแผ่นดินเชียงใหม่ ก็ใช้หมื่นในและพันทองเอามาบุญสารกถานำเมื่อพิทูลถวายกราบไหว้เจ้าเหนือหัวแผ่นดิน เมื่อนั้นพระตนเปนเจ้าตรองตรัดยังปวัติข่าวสาร ถวดยินดีปีติปราโมทบังเกิดด้วยโอกปานสัทธามากนัก ก็ปงไร่นาและคนหื้อหยู่อุปถากไว้เปนข้าโอกาสทานแต่เมื่อมหาสักราช ๗๓๕ ตัวในปีมะเส้งสนำกัมโพชพิสัย ไทยภาสาว่าปีเมิงไส้เข้ามาในเชตคิมหามาส สุกรปักขปาติบท จันทจรยุติวารไถง ไทยภาสาว่าเดือน......ออกค่ำ ๑ เมงวันจันท์ไทยดับไส้ จันทจรยุติเข้าเทียมเริกส์ตัวถ้วน ๒๗ ในมีนราสี ชื่อว่า สมนเริกส์ และเจ้าเหนือหัวก็ปงราชอาชญาแก่หมื่นพุทธาและคิกขบัณฑา แปงหลาบคำและเครื่องบันนาการสักการบูชาแล้วก็ทูนตั้งอุตมังคละ หื้อเท่าสีสะมงคลแต่งแปงเอามาไว้ในอุมงคโคหาคาตกังพระพุทธเจ้าถ้ำกุมภ์ก็ไว้กับแสนแม่ ... แล้วก็เวนเคนไว้ยังเขตแดนด้าน ๕๐๐ วาเพื่อหื้ออภัยแต่สัตว์ทั้งหลายอันเข้ามาหยู่ในอานาพุทธเขตอารัญป่าดอยทั้งมวนในที่นั้นแล มักว่าหย่าหื้อคนอนาทรยังต้นไม้และลูกไม้ สัตว์ทั้งหลายอันมีใน โซงเขตวัดที่นั้น ก็ปงไว้ยังราชมนุสทั้งหลายไว้อุปถากพระพุทธเจ้าและเจติยเจ้ามีคนสิบครัว และครัว อ้าย หมื่นหนึ่งครัวสามทวิง ๑ ครัวกัญญา ๑ ครัวทิตน้อย ๑ ครัวอ้ายซ้าย ๑ ครัววงเงิน ๑ ครัวทิตน้อยปุด ๑

ครัวคันธะ ๑ ครัวไชศิรส ๑ เขาทังหลายสิบเรือนนี้ก็ปงเปนทานหยาดน้ำตกเหนือหน้าแผ่นดิน ก็แช่งสบถไว้ว่าสันนี้ อาชญาท้าวพระยาอามาจขุนบ้านขุนเมืองขุนที่ขุนแคว้นผู้ใดรีดม้างคำกูห้อมันผู้นั้นวิวาคถาจากลูกเมียเผ่าพันธุวงสา ห้อตกไปไหม้นรกอันมีชื่อว่าอเวจีแล้วห้อเปนเผด ทุกขเวทนาเทอะ พระเจ้าเกิดมาคู่เม็ดหินเม็ดซายหย่าห้อมันหันสักตนเทอะ แม่นบุคคลผู้ใดยังขบตามอาชญาพระองค์กู จุ่งห้อวุทธิจำเรินสวัสดีแท้ดีหลี พระราชเจ้าแผ่นปถวีภว ก็ปงราชอาณาแล้วก็หยาดน้ำห้อเปนทาน ด้วยประการดังนี้แล เสนาอามาจพร่ำพร้อมชู่ตนอันหยู่ในเมืองพิงไชยเชียงใหม่ก็ร่วมรู้ยังสากสีสักขีทานชู่ตนแล

คันรอดเชียงแสน ผู้เสวยเมืองเชียงแสน อามาจทังหลายเปนทักขินสักขีทานมีแสนเถ้าเมืองมังคละ หมื่นหน้าหลังอาจารย์สัมมาสมาสธัม สรีเมืองปาก นายหนังสือสรีสาคร หมื่นพ้อนเชียงแสน แล้วมีเสนาเปนสักขีทานรู้แล พายในเวียงมีมหาสังคราชเจ้าวัดพระหลวง พายนอกเวียงมีสังคราชเจ้าวัดพระครูสังคเจ้าวัดป่าแดงหลวง ถ้านั้นสังคเจ้าทังหลายก็เป่นอธิปดีชู่ตนแท้ดีหลีแล เหตุดังอั้นพระสังคเจ้าทังหลายอันเปนโบรานธัมมาจารก็มีคำปุจฉาโจทนาเซิ่งกันไปมาว่าดั่งนี้ "ติรตนา จ ครุกา ติโลกา ครุกํ ขตฺติโย ครุกา เอก อินฺทสีลา จ ครุกํ บีตุมาตาครุ อุปชฺชาครุ กมฺมวาจา ครุกํ ดั่งนี้ อัมโภปุริโส บันทิตยโสภ อันสั่งสอนก็ดี คำแช่งแล้วได้สบถก็ดี แห่งพ่อแม่ครูบาอาจารย์ก็ดี คำมหากสัตราก็ดี ก็เปนอันหนักกว่าสัตรหินพระยาอินทแท้แล คำแห่งพระพุทธเจ้าและธัมสังคคำแก้วทังสามประการ ครุกํ ยังหนักกว่าสัตรหินพระยาอินทเล่า ครุกํ ยังหนักกว่าครูบาอาจารย์เล่า ครุกํ ติโลเก คำไตรรัตนก็แควนเปนหนักกว่าโลกทังสามเล่าดายพระสังคเจ้าก็ปุจฉาแล้วอัถบาลีบท ภูเต น วุตฺตยํ อเภทยํ มุตฺตโต มตฺตโปรานาจารย์กล่าวว่าสันนี้ ง้วนพิสอันมีในโลกนี้ บุคคลผู้ใดกินเท่ากินตายผู้เดียวพอตนแท้แล ดังข้าแก้วทังสามนี้เปนข้าโอกาสหยาดน้ำตกแผ่นดินไว้แล้ว ผู้ใดรีดม้างเอาไปเปนข้าตนก็ดี ใส่เวียกใส่การก็ดี และใช้สอยกะทำบาปไหม

หือจิบหายเสียด้วยคำเคียดกดี บุคคลผู้นั้นยิ่งยิ่งกว่าบุคคลผู้กินพิสงว้นตายดาย เหตุกินพิสงว้นนั้นเท่าตายมันผู้เดียวไผบ่ตายจิ่มแล อันกะทำร้ายแก่ซ้ำแก้วทังสามนั้น ผู้กะทำก็ผิดบัจจุบันและวินาสจิบหายทังเมียแล ดั่งพืชตระกูลสืบลูกหลานเหลนหลีหลีตราบ ๑๐ เช่นตระกูลคันจุติก็ไปในอบายทัง ๔ เหตุดั่งผู้กะทำร้ายแก่แก้วทังสามก็เปนยันหนักกว่าพิสงว้นนั้นเพื่ออันแล เหตุนั้นเปนอันบ่ควนเปนอันจักกะทำ พุธ์ชิสาวรอันตสาสนาก็มีแท้แล

จำเนียรแต่นั้นไปพายหน้าลำดับมหากสัตรทังหลาย อันเปนอริยราชวงสามาตราบเถิงพระแก้วเจ้าเสวยราชสมบัติเมืองเชียงใหม่ ยังมีอารัญวาสีภิกขุเจ้าตนหนึ่งเปนหน่อพุทธังกูร ก็หยู่พำเพ็งเนกขัมปารมีในโคหาถ้าอันหนึ่ง ชื่อว่าถ้าเกียวหิ้วฝ่ายแคว้นเงินยาง หมื่นซ้ายเชียงแสน ผู้เปนมูลก็รักสาแปงฝ่ายหลวงออกเลี้ยงนาเงินยางแคว้นเบียนฝ่ายนั้นบ่หมั้น มักหลุพังทุกปี เขาทังหลายก็ไปถามมิจฉาทิตถิสัถพัคฅปรามาส กล่าวว่าผีพระบ่ายังหยู่ที่นั้นฝ่ายทังหลายบ่หมั้นได้แล ขุนทังหลายบ่อพิจารนาพังคำมิจฉาทิตถิ ก็ใช้นายฝ่ายไปไหว้ตามคำมิจฉา มหาป่าเจ้าเมตตาว่าอุบาสกจักหือเราหยู่ที่ใดควนจา นายฝ่ายไหว้ว่ายังมีคูหาที่หนึ่งชื่อว่าถ้ากุมภ์ เปนที่วิเสสควนเจ้ากูไปปติบัติที่นั้นควนชะแล มหาป่าเจ้าก็เอาพระเจ้าองค์ ๑ แต่โบรานแต่เช่นพระยาเจืองพระยาชินส้างไว้ในถ้าที่นั้นแล ในคืนมหาป่าเจ้าจักมารอดถ้ากุมภ์นั้น ยังมีมหาป่าเจ้าตนหนึ่งเล่าก็หยู่ปติบัติในดอยแหนบใต้ถ้ากุมภ์นั้น มหาป่าเจ้าตนนั้นนอนกางคืนก็หันนิมิตรฝันยังมีมานวผู้หนึ่ง มากล่าวว่าดูกรเจ้ากู ในวันพูกยามตูดซ้าย ปาลิไลยจักเอาพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่งมาไว้ในถ้ากุมภ์ที่นั้นหันชะแล มหาป่าเจ้าสิไลยก็ยังจักมาไหว้เจ้ากูชะแล มหาป่าเจ้าดอยแหนบก็สดุ้งตื่นแล้วก็รำเพิงว่า พุทธอุตตมังคลยาโยโหมิ ว่าอันหยู่ใจ ๆ ตกรุ่งเช้าพอเถิงตูดซ้ายก็หันเจ้าไทมารอดด้วยสวัสดี เหตุมีจตุอิริยาบถเปนปถมรามเพียงดังามมีอุตตมังคละแห่งตนเปนอันงามเหมือนขมวดหัวดั่งหัวช้าง ประการหนึ่งเท่ามีหยวกปี่เปนปัจจัยแห่งตน จึงจักรู้ว่าด้วยนิมิตรฝันว่าช้างป่าลิไลโพธิสัตว์เจ้า

และถ้ำคูหาอันมีในทิสก้ำเหนือ ท่านก็หยู่ปติบัติปติเวธวิมุตติภาวนา เปนที่วิเวกธิ์มตราบชีวิตจุติ ถ้ำหน้อยนั้นชื่อว่า ถ้ำป่าลิไลย เพื่ออันแล

เรียงนั้นไปพายหน้าพระเมืองแก้วได้เสวยราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่ได้ ๒ ขวบเข้า เจ้าก็เสด็ดมาเมืองเชียงแสนในปีกาบเส็ด จุลสักราชได้ ๘๗๗ ตัว วันนั้นพระเมืองแก้วเจ้าก็มีมโนโสทะสัทธาในถ้ำคูหาคาตกาเจ้า ก็ปงอาระญาหื้อส้างพระสิลาองค์หนึ่ง แล้วพระเปนเจ้าก็หื้อเจ้าตนกินเมืองเชียงแสน หื้อพวกพันทองและพวกขุนทังหลายราธนาพระสิลาเจ้ามาไว้ถ้ำกุมภ์ เพื่อเปนจำหายแก่บ้านเมือง แล้วก็ทานไร่นาคามเขตและสองแสนเบี้ยกับคนสองครัว คือว่าที่น้อยขุนและครัวบุนไส หื้อหยู่อุปถากพุทธสิลาและมหาธาตุเจ้า ก็แช่งสบถไว้ด้วยดั่งท้าวพระยาแต่ก่อนนั้นแล

ถ้านั้นพระยาแก้วเจ้าจุติในปีกัดเป้า ท้าวอ้ายเก้าได้เสวยนพบุรีเชียงใหม่แทนเล่า บ่นานเท่าใดราชเทวีก็ปะสูติได้ลูกตนหนึ่ง แล้วหื้อช่างหล่อพุทธรูปคืงามแล้วเบิกบาย ๗ ที ด้วยกะทำหื้อเปนสัตตาหะอภิเสก ๗ ทีบ้วรมวนแล้ว ก็จากับด้วยเจ้าสิงเมืองทังหลายมีหมื่นต่ำพร้าต้นเชียงเปนประธาน นางราชเทวีก็ล่าวว่าดูราเสนาอามาจส่วนพุทธรูปเจ้าหนักค่าคิงลูกเรานี้ควนสถิตหยู่ในที่ใดดีจาว่าอั้น เมื่อนั้นเจ้าถานนาตนกินเมืองเชียงแสน จิ่งปะนมกรไหว้ว่าข้าแด่เจ้าเหนือหัวยังมีถ้ำอันหนึ่งชื่อว่าถ้ำกุมภ์มีในเมืองผู้ข้า เปนที่อภิรมนิยแห่งพุทธสาสนาแท้ดีหลี เปนที่ตั้งยังพุทธรูปเจ้าสืบจารีตโบรานท้าวพระยาทังหลายมาตั้งแต่ท้าวเทวมาตราบต่อเท้าบัดนี้แล ควนเจ้าเหนือหัวปงราชอาชญาได้นำเอาพุทธพิมพาเจ้าราชบุตรเจ้าไว้ที่นั้นดีหลีเทอะ พระเมืองแก้วได้ยินก็ยินดีบีติปาโมทก็ปงราชอาชญาใส่หัวสังคการีผู้ชื่อว่า แม่แก่ หยู่บ้านกุติคำ และหมื่นซ้ายซ้อยเชียงแสน ทังชาววัดและมหาสมเด็ดวชิรโพธิชื่อสุชา นำเอาพุทธพิมพาเจ้ามาไว้คูหาถ้ำกุมภ์ แล้วหื้อทานไร่นาคามเขตแถม ๑๕๐ วากับเบี้ยแถมแสนหนึ่ง ก็ทานคนสามครัว อาทิตจันทร ๑ ย่ามะนี ๑ ปู่หวน ๑

เปน ๑ ครัวก็เวินทานแช่สบถ ก็อธิถานหยาดน้ำหมายทานดังท้าวพระยาชู่ตนแล ท้าวพระยา มหากสัตร ทังหลาย ก็เทียน ย่อมอุปถากชิน สาสนาแก้ว ทังสาม หื้อทานคนทังหลายไว้ปติบัติ และ ทาน เขต แดนไว้หื้อ พ้นภัย ชีวิตแต่อันตราย ทัง มวน แต่เมื่อพระตนเปนเจ้าไปนิพพานเทื่อวันนั้น ส่วนมหาราชตน หนึ่งชื่อว่าพระยาพิมพิสารก็ได้สละทานยังคนทังหลาย ๕ บ้านและบ้าน ๕๐๐ ครัว หื้อหยู่อุปถากแก้วทังสามปะการตราบต่อเท้า ๕๐๐๐ วัสสาดีหลีเทอะว่าอั้น สัตถา สัพพัญญู พระพุทธเจ้า ก็โถมนาคุน พระยาพิมพิสารว่า ภิกฺขเว พิมฺพิสาโร นาม ทานมนุสฺสานํ กุฏิวิหาโร สหวิวรทิกา น ติรตนํ ภิกฺขเว เวยฺยาวจฺจกาโร นิสิตพฺโพ อารามิโกวา อุปาสก อุปาสิกาวา โส เอโส อาวุโส ภิกฺขุ เวยฺยาวจฺจกโรติ พระพุทธเจ้าก็จากับด้วยภิกขุทังหลายว่าพระยาพิมพิสาร ทานคนทังหลายมากนักหื้อ หยู่ อุปถากแก้ว ทังสาม และไร่นา ตามเขตแดนที่หยู่ที่กินพร้อมชู่อัน ก็หากมีแต่ธัมมาท้าวพระยามหากสัตรทังหลายอันล่วงแล้วเมื่อก่อนวันนั้น ก็เทียนย่อมได้เสวยโลกิยสมบัติ ๓ กัปปชู่อันชู่ตนชู่คนแล พระพุทธเจ้าสำแดงยังทานกถาสีลกถา แก่พระยาพิมพิสาร พระยาก็ยินดีด้วยคุนแก้วทังสามมีพระพุทธเจ้าเปนประธาน พระยาได้ทานบ้าน ๕ บ้านมีส่วยไฮและแสนคำแก่สังฆเจ้า มีพระพุทธเจ้าเปนประธานและอรหันตทังหลายก็เอาวัตถุทังหลายฝูงนั้นและชาววัดทังหลาย สร้างเจติยวิหารในดอยสุวรรนคิรีในเมืองราชคริหนครที่นั้น เหตุดังอั้นท้าวพระยามหากสัตรตนใดก็ดี สัทธาพายในสาสนาก็ดี พายนอกก็ดี ยังปะกอบชอบธัม ได้สร้างแปงไว้หื้อสักการบูชาเทวมนุสสา คนและเทวดาทังหลาย แล้วปราถนาเอาโลกิยโลกุตรสมบัติ ก็จักอุดมสมฤทธิบ่อย่าชะแล เหตุนั้นชินสาสนาที่ใดก็ดีเปนที่พุทธกิจหากได้ทานวายทวายไว้ก็ดี บ่ควรจักรื้อม้างบัวรานกาลเก่าแต่ท้าวพระยาทังหลายอันเปนแล้วเมื่อก่อนแล

ตำนานอารัญญคูหา คาถา ถ้ำกุมภ์ ก็แล้วเท่านี้แล

สาธุ วกฺขามิ วเนยฺย สตฺถา อสมฺภินฺนา อิติ อุณฺหิตํ จตุโรทาโฐ อกฺขากา เทวจฺจสติม อสมฺภินฺนา นิเมตสฺส อห่วนฺทามิ ธาตุโย เอโกฑาโฑตาวติงฺสา เอโก นาค ปุเร อาหุ เอโก คนฺธารวิสเย เอโกกลิงฺคราชิโน ทกฺขิณตงฺกา ที่เปว มกฺขิกํ ธชปฏกํ ปพฺพเต อุณฺหิสํ หริภุญฺชเย นรเทเว พหุ ปูชิตํ สรีรชาตา ชินธาตุ สพฺเพนรา กรมกา จตุโร ทาโฐ เทว อกฺขากา ตาเรตมปพฺพา มหนฺตา พกฺลาทิวณฺณาทิอเนกา เกสาโลมา นขา ธาตุ น เทว โกฏิ สงฺขยาทสฺทชา นมามิหํ มหนฺตาภินฺนมคฺคาจ มชฺฌิมา ภิพนฺธุลา ขุทฺทกา สา สมฺปมตฺตา อหํ วนฺทามิ ธาตุโย แล

หนังสือตำนานมหาธาตุเจ้าดอยทุงผูกเค้า

ตำนานพระธาตุหริภุญช[redacted] (๑)

นโม ตสฺสตฺถุ นมตฺถุ พุทฺธานํ สุวณฺณเจติยํ วรโมฬิธารํ อุปฺปตฺติเสฏฺฐํ สหองฺคุลิตฺถึ กจฺจายน นานิตปตฺตปุรํ สีเสน มยฺหํ ปนมามิ ธาตุํ

กัมเก[redacted]ากราบไหว้วันทา พระชินธาตุมุนี ขม่อมรตนโมลี วรธัมราชา ธาตุองค์อันเสตถัง กับทังธาตุองคุลี ธาตุย่อยเติมบาตรลังกาหนึ่ง อันกะจายเจ้านำมาถาปนาไว้ในสุพันนเจดีย์ ประจิตโสภิ ปะดับด้วยแก้ว ๗ ประการ ตั้งไว้ในท่ามกลางมหาหริภุญชัยบุรี สมริทธิกเสมสรี เปนที่ชุมนุมแก้ว [redacted] ปร[redacted]การ เจ้า[redacted]นเปนปร[redacted]ธานชื่อว่ารา[redacted]โมลี ตำนานพร[redacted]มุนีนักปราชญ์เจ้าหากกล่าวมา

โภนฺโต พระสงฆ์กับทังเทพดาแลภูเมน มนุชนาเน สุรารักข[redacted]กขา สิริคุตตอามาจ ทังนางนาคไท้ธรณี ทิพยาธร แล[redacted]ระสีคุนวา สติมาเรยย ทังอาทิ[redacted] และพร[redacted]จันท เวสสุวรรน ปชาปติ จุ่งตั้งมโนนิจพังสารสนิธตำนานชินธาตุเมืองหริภุญชัยบุรี อันจักกิตนามานี้ เทฺว น อนุปนฺเน จ สมฺพุทฺโธ โปราณาจริยา อาหุโต เปตฺวานํ สกราชํ เอกาธิกํ [redacted]กราช ชนีเต ว มเมสุเสกฺกฺกฏฺฐคพฺภฏฺเต โส อาสาธ ปุณฺณมึ ตทาคุรุวารมฺหิ ปจฺจุเสอาสาฒนกฺขตฺตตา เอกูนจตฺ[redacted]าลีสาทิติ สตสกราช สพฺพญฺญุโณ ท[redacted]มาสวสานมฺหิ คพฺภโต ชายโต มุนิ อุทฺรามฺจฺจิโต โสเณวิ[redacted]าขาปุณฺณมึ ตทา พุทฺธ ตาเร นิกฺ[redacted]ตฺเต ตทาสุริยสฺ[redacted]สุทยํ กาเ[redacted] นิกฺขมนฺโต วิสาขา นกฺขตฺเต ตทาสุริยสฺสุทยกาเล นิกฺขมนฺโต มหามุนิ จตฺตาพีสาทิติ [redacted]ต[redacted]กราชา สพฺพญฺญุโณ

สาธโว ตฺราสปฺปุริสทังห[redacted]าย หญิงชายท้าวพระยามหากสัตร [redacted]มนพราหมน์ เสนาอามาจ ราชฺมนตรี เสตถี คหะบดี สะไขว่ทวยค้า ผ้าขาว ชาวบ้านชาวเมือง

---

(๑) คัดจากฉบับใบ[redacted]าน[redacted]านอักส[redacted]ไทยพายัพเล[redacted] ๒๑

หญิงชายทังหลาย จุ่งตั้งโสตาประสาทดาฟังยังขุบตืนทานตำนานพระชินธาตุเจ้า ยัง เมืองหริภุญชัยบุรี แต่เค้าตราบต่อเท้าเถิงปริโยสาน แต่เทอะ

ไนเมื่อพระพุทธเจ้าแห่งเราบ่เกิดมาเปนพระไนโลกนี้เทื่อวันนั้น โบรานาจารย์ ทังหลายตัดสักราชเสียแล้วตั้งโบรานสักราชตัว ๑ ไนปีกัดเม็ดเปนต้น ลำดับมาเถิง ปีเมิงเร้า โบรานสักราชได้ ๓๓๙ ตัว เดือนอาสาธเพ็งวันพุธ ไทยกัดไค้ ยามจักไก้ รุ่งจันทกินเริกส์ตัวถ้วน ๑๗ ชื่ออาสาธเริกส์ พระโพธิสัตว์เจ้าพ่ำเพ็งโพธิสมภารสิ้น ๔ อสงขัยปายแสนมหากัป ลำดับชาติมาเถิงเวสสันตร จุติจากชาติอันนั้นได้เมือเกิด ไนดุสิดา ชื่อว่าสันตุสิตาเทวราช ไนเสตุเกตุวิมานมีอายุ ๔ พันปีทิพ นับเปนปีไน เมืองคนเรานี้ได้ ๕๗ โกติปายสามล้านปี อันเทวคนาอินทพรหมหมื่นโลกธาตุมา ชุมนุมกันไนจักรวาลอันนี้ นิมนตด้วยคำมีต้นว่า กาโลยนเต มหาวิร นั้น มหาปุริส เจ้าเล็งดูมหาวิโลกนะ ๕ ประการมีมาตายุเปนต้น แล้วรับเอาอายาจนราธนาแห่งเทวคนา อินทพรหม ทังหลาย แล้วจุติจากดุสิดา สวรรค ลงมาเอาปติสนธิไนท้อง นางสรีมหามายา อัคราชเทวีแห่งพระยาสรีสุทโธทนราช หยู่ไนท้องแม่สุ้นสิบเดือนบ้วรมวนแล้ว เถิง ปีเบิกเส็ดโปรานสักราชได้ ๓๔๐ ตัว เดือนวิสาขาเพ็งเม็งวันสุกรไทยกาเหม้า ยาม เสตารุ่นขึ้นมาจันทกินเริกส์ตัวชื่อสาขา มหาปุริสเจ้าออกมาจากท้องแม่วันนั้นแล

มหาปุริสเจ้าเกิดมาได้ ๑๖ เข้า เจ้าได้น้ำมุทธาภิเสกเปนพระยาไนเมืองกบิล วัตถุไนปีกาเป้าเดือนบุสยออก ๑ ค่ำวันอังคารไทยกาไส้ได้เริกส์ ๒๗ ตัวชื่อเรวติ มหา ปุริสะเจ้าเปนพระยาได้ ๑๓ ปีมีอายุได้ ๒๙ ปี เจ้าได้หันนิมิตรทังหลาย ๔ ประการ อัน เทพดาหากห้อหัน เดือนอาสาธเพงวันสุกรไทยฮ่วงไค้เริกส์ ๒๒ ตัวชื่ออุตราสาธ ยาม แตรเที่ยงคืน มหาปุริสเจ้าขี่ม้ากันถก อันเทพดาหากนำออกไปด้วยอากาส คืน เดียวข้ามพ้นสามเมือง คือว่าเมืองกบิลวัตถุ เมืองเวสาลี เมืองสาวตถี สิ้น หนทางได้ ๓๐ โยชน์เถิงแม่น้ำอโนมานที คติกามหาพรหมเอาอัถปริกขารมาห้อแก่ มหาปุริสเจ้า มหาปุริสเจ้ารับเอาแล้วเจ้าก็บวชตนด้วยตนแล มหาพรหมเอาผ้านุ่ง

สองผืนแห่งมหาปุริสเจ้าเมื่อก่อเจดีย์ไว้ในเมืองพรหมสูง ๑๒ โยชนะ หื้อเปนที่บูชาแก่พรหมทังหลาย พระยาอินทก็เอาพระเกสเกล้ามหาปุริสเจ้า เมื่อก่อเจดียะไว้ในดาวดึงสาสวรรคแล้วด้วยแก้วมนี สูงได้ ๑๒ โยชนะ หื้อเปนที่บูชาแก่เทวดาทังหลาย

มหาปุริสเจ้าบวชแล้วหยู่กะทำเพียรสิ้น ๖ วัสสา เถิงปีร้วงเม็ดโบรานสักราชได้ ๑๗๓ ตัว เดือนวิสาขาเพ็งเม็งวันพุธไทยเมิงเป้าได้เริกส์ ๑๗ ตัวชื่อวิสาขามหาปุริสเจ้าสันเข้ามธุปายาส ๔๙ ก้อนไหย่เท่าลูกหมากตาลอันไน อันนางสุชาดาหากหื้อแก่ตน แล้วกะทำทิวาวิหารในป่าไม้รังหนุ่มแล้ว ยามตาวันเย็นรับเอาคา ๘ กำอันโสตถิยพราหมน์หากหื้อแก่ตน แล้วเข้าไปสู่เค้าไม้มหาโพธิมหาพรหมถือฉัตรกว้าง ๓ โยชนะกั้งมหาปุริสเจ้า สันตุสิตเทวบุตรถือจามรกั้ง สุยามาเทวบุตรเอาจามรีพัด พระยาอินทเป่าหอยสังข์บูชา ปัญจสิขเทวบุตรดีดพินไปตามจตุโลกบาลถือพัดใบตาล เทวดาหมื่นโลกธาตุตีดุริยดนตรีสังเสพมหาปุริสเจ้าเข้าไปสู่เค้าไม้มหาโพธิ แล้วเจือคา ๘ กำเปนแท่นแก้วอันแล้วด้วยบุญเกิดมี มหาปุริสเจ้านั่งเหนือแท่นแก้วแล้วเถิงยามซีค่ำมหาปุริสเจ้าผจนแพ้พระยามารกับทังเสนา แล้วมหาปุริสเจ้ากะทำพุทธกิจทังมวนสิ้นปถมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยาม แล้วตรัสสัพพัญญูตัญญานเปนพระ พร้อมกับด้วยเสตารุนอันขึ้นมาไนแรมค่ำ ๑ แล้วหยู่ในสตมหาสถานสิ้นสัตตาหะ พระพุทธเจ้าได้สันเข้าสะตูพ่อค้าหงสา ๒ คนชื่อ ตปุสะ ภัลลิก พี่น้องทังสองเปนปถมอุบาสกแห่งพระพุทธเจ้าแลสหปติมหาพรหมมาราธนาพระพุทธเจ้าเทสนาธัมแก่สัตวโลกทังมวน พระพุทธเจ้ารับเอาพรหมายาจนะแล้วออกจากมหาโพธิ แล้วไปสู่ป่าอิสิปตนมิคทายวัน เทสนาธัมจักกัปปวัตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ในเดือนอาสาธเพ็งวันเสาร ไทยเมิงเป้าได้เริกส์ ๒๒ ตัวชื่ออุตราสาธ พระพุทธเจ้าเข้าวัสสาหัวทีในป่าอิสิปตนะเดือนอาสาธแรมค่ำ ๑ วันจันทปีนั้นชาวเจ้ามี ๖๐ ตน ออกวัสสาแล้วพระพุทธเจ้าไปสู่เมืองราชคริห์หยู่สิ้นระดูหนาวพระยาสริสุทโธทนก็หื้อนิมนต์พระพุทธเจ้ามาไนเมืองกบิลวัตถุเดือนวิสาขเพ็ง พระพุทธเจ้าเทสนามหาเวสสันตรชาดกแลจริยาปิดก บวชเจ้าราหุลและเจ้าอานนท์ แล้ว

คืนมาเข้าวัสสาในเมืองราชครึ่ห์ถ้วน ๔ วัสสา ปีนั้นชื่ออธิกมาสแลวัสสาถ้วน ๕ พระพุทธเจ้าไปเทสนารตนสูตรในเมืองเวสาลี ถวดเข้าวัสสาในป่าไม้มหาวันแลปีนั้นพระยาสุริสุทโธทนเปนพยาธิร้ายมักใคร่หันพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าหยู่เมืองเวสาลีฮู้ใจพ่อตนจิ่งมาสู่เมืองกบิลวัตถุกับด้วยอรหันต์ ๕๐๐ ตน แล้วพระพุทธเจ้าเทสนาธัมแก่พ่อตนได้เถิงอรหัตตผลได้เสวตฉัตรแล้วก็นิพพานแล พระพุทธเจ้ายอหัวพ่อตน มหาสาริบุตรรดน้ำ มหากัสสปกองหลัวเทวดาหมื่นโลกธาตุมาเติมพระพุทธเจ้ายกพ่อตนขึ้นกองหลัวแล้วพระยาอินทเจ้าเผา พระพุทธเจ้าบ่ห้อเผา พระพุทธเจ้าหากเผาพ่อตนด้วยตนเองแล้วหยู่ ๗ วัน พระก็คืนเมือสู่เมืองเวสาลีเล่า แล้วนางปชาปติโคตมีก็ไปตามพระพุทธเจ้าสิ้นทางไกได้ ๕๐ โยชนะแล้วก็ขอบวชแล ปีอันพระพุทธเจ้าเข้าวัสสาในเมืองเวสาลีนั้นปีกุน ไทยเราว่าปีดับไค้เดือนอาสาธ แรมค่ำ ๑ วันจันทไทยดับเหม้า ออกวัสสาแล้วพระพุทธเจ้ามาสู่เมืองสาวัตถี นางปชาปติโคตมีบวชแล้ว ชาวเมืองกบิลวัตถุทังมวน ก็อภิเสกเจ้ามหานามสักกตนเปนพี่เจ้าอนุรุทธห้อเปนพระยาแทนพระยาสุริสุทโธทน แล้วนางยโสธราสังเวชจิ่งออกกับด้วยนางทังหลาย ๕๐๐ คนเถิงเมืองสาวัตถีสิ้นหนทางไกได้ ๕๑ โยชน์แล้วก็ขอบวชแล

วัสสาถ้วน ๗ พระพุทธเจ้ากับอรหันต์ ๕๐๐ ตนนั้น หยู่ในผาสาทอัน วิสสุกัมเทวบุตร หากเนรมิตไปด้วยอากาสสู่เขาวิบุลบรรพต พระก็เข้าวัสสาในกุดไม้อันพ่อค้าหากส้าง พระก็สอนยักส์ทังหลายในที่นั้นแล วัสสาถ้วน ๗ นั้นเดือนอาสาธเพ็งวันพุธได้เรีกส์ ๒๒ ตัวชื่ออุตราสาธ พระพุทธเจ้าถะทำปาติหาริยแทบเค้าไม้ม่วง ร่างบอัญญติถีทังหลายเสี้ย แล้วพระพุทธเจ้าขึ้นเมือเทสนาอภิธัมปิดก ๗ คัมภีร์ในดาวดึงสา ถวดเข้าวัสสาปีนั้น ปีฉลูไทยภาสาว่าปีเมิงเป้า ปีนั้นมีอธิกมาสแล

วัสสาถ้วน ๘ พระพุทธเจ้าอาสัยเซิ่งเขาวสุมสคิรี ถวดเข้าวัสสาในป่าไม้งิ้วที่นั้นแล

วัสสาถ้วน ๙ พระพุทธเจ้าเข้าวัสสาในโฆสิตารามในเมืองโกสัมพีแล

วัสสาถ้วน ๑๐ ภิกขุทั้งหลายในเมืองโกสัมพีผิดกัน คนและเทวดาเปนสองหมู่ต่อเท้าเถิงพรหมโลก พระพุทธเจ้าห้ามบ่ฟัง พระพุทธเจ้าหนีไปเข้าวัสสาในป่าปาลิไลยช้างปาลิไลยหากฮักสาพระพุทธเจ้าแล

วัสสาถ้วน ๑๑ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในป่าเชตวันอารามแล

วัสสาถ้วน ๑๒ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในป่าไม้สะเดาในเมืองเวรัญชาแล

วัสสาถ้วน ๑๓ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในจาริยบรรพตแล

วัสสาถ้วน ๑๔ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในป่าเชตวันแล

วัสสาถ้วน ๑๕ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในนิโครธอารามแล

วัสสาถ้วน ๑๖ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในเมืองอาลวีใน ผาสาทอาลาวกยักส์

วัสสาถ้วน ๑๗,๑๘,๑๙ พระพุทธเจ้าไปเข้าวัสสาในเวลุวนารามแล

พระพุทธเจ้าหยู่ในเมืองสาวัตถี ๒๕ วัสสา ในป่าเชตวัน ๑๙ วัสสา เข้าวัสสาในบุพพาราม ๖ วัสสาแล

เมื่อพระพุทธเจ้ายังหยู่สำราญในป่าเชตวันวันนั้นยังมีในวัน หนึ่ง พระพุทธเจ้าส่องอนาคตญานไปเมื่อหน้า ฮู้เหตุทั้งมวนแล้ว พระพุทธเจ้ามีมหาอานนท์และโสน และเจ้าอุตระเปนปัจฉาสมนะ พระยาอโสกเปนอุบาสกแล พระพุทธเจ้ามาสู่ไชยภูมิ เอาเข้าบินทบาตแห่งเมิงเคิบแล้ว พระพุทธเจ้าเลียบน้ำแม่ ระมิงคือ ว่าแม่พิง ขึ้น มาพายเหนือเถิงอุตรถานที่นี้ฮู้ว่าจักเปนที่ตั้งสุวันนเจดีย์แห่งหั้นแล้ว พระพุทธเจ้าก็ปรารภเพื่อว่าจักนั่งในขณะอันนั้นหินก้อนหนึ่งก็บุแผ่นดินออกมาตั้งหยู่พระพุทธเจ้าวาง บาตรไว้ แล้วก็นั่งหยู่เหนือหินก้อนนั้น ในกาลนั้นชมพูนาคราชก็ออกมาอุปถากพระพุทธเจ้า พระยากาเผือกก็ออกมาอุปถากพระพุทธเจ้า ลัวะพรานป่าผู้หนึ่งหื้อหมากสมอเปนทานแก่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าฉันหมากสมอแล้วซัดกะดูกหมากสมอตกลงเหนือแผ่นดิน กะดูกหมากสมออันนั้นก็แวดวัดผัด ๓รอบพระพุทธเจ้ารู้เหตุอันนั้นแล้วแย้มไค่หัวหื้อปากฏ มหา

อานนท์ถามเหตุอันนั้นเซิ่งพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านวายว่า ดูราอานนท์ เมื่อตถาคตนิพพานแล้วช้านานถานะที่นี้จักเปนมหานครอันหนึ่งชื่อว่าเมืองหริภุญชัยบุรี เหตุพระตถาคตได้ฉันหมากสมอในถานะที่นี้

พระพุทธเจ้าและตนก่อเจดียคำและหอัง และที่อันตถาคตนั่งนั้นจักเปนที่ตั้งสุวัณณเจดียคำแห่งพระตถาคตมิ่นชะแล เมื่อตถาคตนิพพานไปแล้วธาตุกะหม่อมธาตุดูกอกธาตุดูกนิ้วมือธาตุย่อยตถาคตเต็มบาตรหนึ่ง ก็จักมาตั้งอยู่ในถานะที่นี้

เมื่อไดพรานป่าผู้อันหื้อหมากสมอเปนทานแก่ตถาคตและเกิดมาเปนพระยาอาทิตราช เสวยเมืองหริภุญชัยที่นี้ดังอั้น ธาตุพระตถาคตจึ่งจักผากตออกมาตั้งหยู่ในถานที่นี้ เปนที่สักการบูชาแก่คนและเทวดาทังหลาย มีพระยาอาทิตราชเปนประธานกาลอันนั้นมิ่นชะแล เมื่อพระพุทธเจ้าท่านวายแล้วอรหันต์และพระยาอโสกและชมพูนาคราชแลพระยากาเผือกพร้อมกันขอเกสธาตุแห่งพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเอามือขวาลูบหัวได้เกสธาตุเส้นหนึ่งออกมาหื้ออรหันต์ แล้วพระยาทังสามพร้อมกันเอาเกสธาตุพระพุทธเจ้าใส่ในบอกไม้รวกแล้วใส่ในโขลงแก้วลูกหนึ่งใหย่ ๓ กำแล้วพร้อมกันเอาลงจุไว้ในถ้ำใต้ที่พระพุทธเจ้านั่งฉันหมากสมอนั้นแล

พระพุทธเจ้ามีอรหันต์และพระยาอโสกเปนบริวารแล้วก็เมือสู่เมืองพารานสีวันนั้นแล หินก้อนอันพระพุทธเจ้านั่งก็จมลงไปในแผ่นดินดังเก่าแล ชมพูนาคราชอันมีบริวารได้แสนหนึ่งก็หยู่ใต้แผ่นหินที่นี้รักสาเกสธาตุพระพุทธเจ้าแล พระยากาเผือกได้ยินคำพระพุทธเจ้าท่านวายยินดีมากนักจึ่งไว้กาตัวหนึ่งอันเปนหลานแห่งตน กับกาอันเปนบริวารมากนักหื้อหยู่เฝ้ารักสาถานะที่นี้ เพื่อบ่หื้อสัตว์และคนทังหลายเสียมลทินในที่นี้ แล้วพระยากาเผือกก็เมือสู่ป่าหิมพานต์เปนที่หยู่แห่งตนวันนั้นแล

วัสสาถ้วน ๒๕ นั้น นางยโสธราแม่ราหุลเถรนิพพานแล ปีมะโรงไทยว่าปีรวายสีแล ปีนั้น ๔๕ วัสสา พระพุทธเจ้าเข้าวัสสาเวฬุวนาอารามแล ออกวัสสาแล้วเดือนหนึ่งมหาสารีบุตรเจ้านิพพาน แล้วหยู่ ๒ เดือนพระพุทธเจ้าปงอายุสังขารในเดือนอาสาฬเพ็ง หยู่ ๓ เดือนเถิงปีมะเส็ง ไทยว่าปีเมิงไส้เดือนวิสาขเพ็งวันอังคารไทยรวายเส็ด ในเสตารุนนั้นพระพุทธเจ้ามีอายุได้ ๘๐ ปีเต็มแล้วก็เข้าสู่อมตมหานิพพานอันมีวายกขันธกัมมัชรูปบ่เสสหลอในต้นไม้รังสองต้นอันมีในสวนอุทยานแห่งพระยากุสินาราย แล้วไว้สาสนา ๕๐๐๐ วัสสาตั้งเดือนวิสาขแรมค่ำ ๑ เปนต้นลำดับไปเมื่อหน้าแล เถิงเดือนภัททเพ็งวันจันทไทยกาบสัน อรหันตเจ้าทั้งหลาย ๕๐๐ ตนมีมหากัสสปเถรเจ้าเปนประธาน สังคายนาธัมวินัยหัวทีสีน ๗ เดือนจิ่งแล้วแล เถิงปีเบิกซะง้า โบรานสักราชได้ ๕๒๐ ตัวพระยาอชาตตัดเสีย แล้วตั้งสาสนาสักราชตัวหนึ่งในปีกัดเม็ดเปนต้น สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๓ ปีลำดับไปเมื่อหน้าแล

เถิงปีรวายสัน สาสนาสักราช ๙ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๐๐ ปี อรหันตเจ้าทั้งหลายได้ ๗๐๐ ตนมียสและเจ้าสัพพคามีเปนประธาน สังคายนาธัมวินัยถ้วนสอง นานได้ ๘ เดือนจิ่งแล้วแล

เถิงปีกาบซะง้า สาสนาสักราชได้ ๒๑๒ ตัว สาสนาพระล่วงได้ ๒๑๘ ปี เดือนวิสาขาเพ็งวันพฤหัสบดีไทยดับเป้า พระยาสรีธัมโสกราช เปนพระยาผาบชุมพูทวีปทั้งมวนแล

เถิงปีเต่ายี สาสนาสักราชได้ ๒๓๔ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๒๓๖ ปี เดือนวิสาขเพ็งวันอาทิจไทยดับเฮ้าอรหันตเจ้าทั้งหลาย ๑๐๐๐ ตนมีมหาโมคคลีบุตรติสสเถรเจ้าเปนประธาน สังคายนาธัมวินัยถ้วน ๓ นาน ๙ เดือนจิ่งแล้วแล

เถิงปีเต่าใจ้ สาสนาสักราชได้ ๒๓๕ ตัว สาสนาพระล่วงได้ ๒๓๖ ปี มหามหินทเถรเจ้าไปลังกาทีปแล เถิงปีรวายสันสาสนาสักราชล่วงแล้วได้ ๓๙๒ ตัว สาสนา

พระล่วงแล้วได้ ๕๐๐ ปี อรหันตเจ้าทังหลายได้ ๕๐๐ ตนแปงอัถกถาวินัย ในถ้ำอันมีในเมืองอันธนครนั้นแล

เถิงปีรวายใจ้สาสนาสักราชได้ ๕๙๐ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๕๐๐ ปี พระยามิลินทเกิดมาชำระสาสนาพระพุทธเจ้าหื้อรุ่งเรืองงามแล

เถิงปีรวายสีสาสนาสักราชได้ ๕๙๘ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๖๐๐ ปี มหาพุทธโคสาจารยเจ้าไปสู่ลังกาทีป แปงวิสุทธิมัคแล้วแปงธัมทังมวนในมคธภาสาหื้อเปนสีหลภาสาแล ถึงปีเบิกยีสาสนาพระล่วงแล้วได้ ๗๒๒ ตัวสาสนาสักราชได้ ๖๒๐ ตัว พระยาศรีจักขุธัมราชตัดเสียแล้วตั้งมหาสักราช ตัวหนึ่งในปีกัดเหม้าเปนต้นลำดับไป เมือหน้าแล ในปีนั้นสาสนาพระล่วงแล้วได้ ๖๒๓ ปีแล

เถิงปีรวายซะง้ามหาสักราชได้ ๕๕๘ ปี สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๐๗๐ ปีแล เมื่อนั้นยังมีเจ้าระสีสองตนๆ หนึ่งชื่อพาสุเทวระสี ตนหนึ่งชื่อสุกกทันตระสีแล เจ้าระสีทังสองเปนประธานแก่คนทังหลายแล้วรังสร้างเวียงหริภุญชัยบุรีปีนั้นแล

เถิงปีเบิกสันมหาสักราชได้ ๕๕๐ สาสนาพระล่วง แล้วได้ ๑๐๗๒ ปีเถิงเดือนบุสยเพ็งเจ้าระสีทังสองเปนประธาน อภิเสกนางจามเทวีหื้อกินเมืองละพูนปีนั้นแล

เถิงปีเบิกเส็ดมหาสักราชได้ ๕๖๐ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๐๘๒ ปี พระยาตัมพุละอนุรุทธธัมราชเกิดในเมืองอังวะ ตัดเสียแล้ว ตั้งจุลสักราชตัวหนึ่งในปีกัดไค้เปนต้นลำดับไปเมือหน้าแล สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๐๗๓ ปีรวายสันจุลสักราชได้ ๒๓๗ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๕๒๑ ปีเดือนบุสยเพ็ง พระยาอาทิตยราชได้น้ำมุทธาภิเสกเปนพระยากินเมืองหริภุญชัยบุรีในปีนั้นแล ลำดับท้าวพระยาตั้งแต่จามเทวีมาเถิง พระยาอาทิตยราชได้ ๓๓ ตนแล พระยาทิตยราชตนเปนพ่อแห่งพระยาอาทิตยราชเปนประธานสร้างปราสาทราชมนเทียรที่ใหม่ แล้วบรมวนหื้อพระยาอาทิตยราชเข้าหยู่ แล้วพระยาอาทิตยราชไปสู่วัลลิชนถาน ในที่อันเสนาอามาจบ่อยู่และได้แปงในที่นั้น

ทีนั้น กาตัวอันรักสาถานะที่นั้นก็บินมาผ่าหน้า พระยาอาทิตยราชที่หนึ่งสองที่สามที บ่หื้อพระยาอาทิตยราชไปบริโภคยังวลัญชนถานที่นั้นได้สักเทื่อ พระยาอาทิตยราชจึ่งมาร่ำเพิงว่ากูจักไปบริโภคยังวลัญชนถานที่นี้เมื่อใด กาตัวนี้ก็บินมาผ่ากูก่อนที่หนึ่งสองที่สามทีบ่หื้อกูไปบริโภคยังวลัญชนถานที่นี้ได้ รอยว่าเหตุอันใดอันหนึ่งมีในถานะที่นี้บ่สงสัยแล พระยาร่ำเพิงสันนี้แล้ว ก็ถวดไปหื้อสรีรกิจในที่อื่น แล้วพระยาอาทิตยราชยินเคียดนักจึ่งหื้อคนทังหลายดักบ้วงค้องเอา กาตัวรักสาในที่นั้นได้แล้ว ก็ปงอาชญาหื้อค่ากาตัวนั้นเสีย อามาจไหย่ผู้หนึ่งอันเทวดาหากบันดนหัวใจ จึ่งไหว้พระยาอาทิตยราชว่าข้าแด่มหาราชเปนเจ้า บ่ควนค่ากาตัวนี้เทื่อแลควนไว้หื้ออยู่ เหตุอันร้ายอันดีในถานะที่นี้ก่อนเทอะว่าอั้น พระยาทิตยราชก็ฟังคำอามาจผู้นั้นห้ามแล้ว ก็บ่ค่าหั้นแล

พระยานอนในคืนนั้นรวายตรีจักใกล้รุ่ง เทวดาอันรักสาธาตุพระพุทธเจ้ามาบอกยังนิมิตรฝันแก่พระยาอาทิตยราช ว่ายังใค่ฮู้เหตุอันมีในถานะที่นั้นดั่งอั้น มหาราชจุ่งเอาเด็กน้อยอันจึ่งเกิดมาได้ ๗ วันนั้นมาไว้กับด้วยกา ๗ วันแล้วเอามาไว้จิ่มคน นานได้ ๗ ปีมหาราชจุ่งหื้อเด็กน้อยถามกาดูเทอะ มหาราชหากจักฮู้ยังเหตุอันมีในถานะที่นั้นชะแล พระยาอาทิตยราชคืนว่าสดุ้งตื่นแล้วก็ชุมนุมมายังเสนาอามาจทังหลาย มากแล้วก็บอกยังนิมิตรฝันอันเทวดามาบอกหื้อแก่ตนนั้นแก่เสนาอามาจชู่ประการ แล้วก็หามายังเด็กน้อยอันจึ่งเกิดได้ ๗ วันมาแล้วเอาไปไว้จิ่มกาได้ ๗ วันแล้วมาไว้จิ่มคนกะทำดั่งอั้นตามดั่งเทวดาหากบอกแก่ตนนั้นชู่อันถ้วน ๗ ปี เมื่อเด็กน้อยผู้นั้นและฮู้ภาสาแล้วดั่งอั้นเถิงปีรวายซะง้า จุลศักราชได้ ๒๒๗ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๔๔๐ ปี พระยาอาทิตยราชหื้อเด็กน้อยถาม กาตัวนั้นได้ยินเด็กน้อยหากถามดั่งอั้น กาตัวนั้นจึ่งกล่าวว่าพระยากาเผือกปู่ข้าว่าพระพุทธเจ้าเมื่อยังธรมานอยู่วันนั้นได้มาในที่นี้ สันหมากสมอแล้วท่านวายว่า เมื่อพระตถาคตนิพพานไปแล้วมื้น ถานะที่นี้จักเปนมหานครอันหนึ่ง

ชื่อว่าเมืองหริภุญชัยบุรีมีนชะแล ที่ตถาคตนั่งหินจักเปนที่ตั้งสุพันนเจดีย์แห่งตถาคต ธาตุกระหม่อม ธาตุดูกอก ธาตุนิ้วมือ ธาตุย่อยตถาคต เต็มบาตรหนึ่งจักมาตั้งหยู่ในที่นี้ถ้าพระยาอาทิตยราชว่าอั้น ปู่ข้าจึ่งหื้อข้ามาหยู่เฝ้ารักสาเพื่อบ่หื้อสัตว์และคนมาเสียมลทินในถานะที่นี้แล

พระยาอาทิตยราชได้ยินคำอันนั้นก็มีใจชมชื่นยินดีมากนัก จิ่งกล่าวว่าผิอั้นกาจุ่งไปหาพระยากาเผือกมาเทอะ กาตัวนั้นก็บินไปสู่ป่าไม้หิมพานต์ บอกแก่พระยากาเผือกว่า พระยาอาทิตยราชหื้อข้ามาหามหาราชเจ้าเมื่อบัดนี้ว่าอั้น กาหนุ่มสองตัวคาบไม้เล่มหนึ่งและข้างและตัว พระยากาเผือกจับหยู่เหนือไม้เล่มนั้น และกาทั้งหลายเปนบริวารบินมาก่อนหน้า ๕๐๐ ตัว ตามหลัง ๕๐๐ ตัว ข้างขวา ๕๐๐ ตัว ข้างซ้าย ๕๐๐ ตัว พายต่ำ ๕๐๐ ตัว พายบน ๕๐๐ ตัว บินมาสู่สำนักพระยาอาทิตยราชในเมืองหริภุญชัยบุรีแล

พระยาอาทิตยราชหื้อพระยากาเผือกจับเหนือตั่งคำ กะทำสักการบูชาพระยากาเผือกแล้วหื้อเข้าน้ำโภชนอาหารแก่หมู่กาอันเปนบริวารพร้อมชู่ตัวแล้ว หื้อเด็กน้อยผู้นั้นถามพระยากาเผือกกล่าวแก่พระยาอาทิตยราช ว่าข้าแต่มหาราชเปนเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้ายังธรมานวันนั้นมานั่งสันหมากสมอในที่นี้ แล้วท่านวายว่าดูรา อานนท์ถานะที่นี้จักเปนมหานครอันหนึ่งชื่อว่าเมืองหริภุญชัยมีนชะแล พระพุทธเจ้าเกิดมาและตนมีสุพันนเจดีย์และหลัง และหินที่อันตถาคตนั่งสันหมากสมอจักเปนที่ตั้งสุพันนเจดีย์คำแห่งตถาคตมีนชะแล พระตถาคตนิพพานแล้วธาตุกระหม่อม ธาตุดูกอก ธาตุดูกนิ้วมือ ธาตุย่อยตถาคตเต็มบาตรหนึ่ง ก็จักมาตั้งหยู่ในถานะที่นี้ถ้าพระยาอาทิตยราชชะแล เมื่อได้พรานป่าผู้หื้อทานหมากสมอแก่ตถาคต และเกิดมาเปน พระยาใน เมืองหริภุญชัยบุรี ชื่อว่าพระยาอาทิตยราชดั่งอั้น ธาตุตถาคตจิ่งจักออกมาสถิตหยู่ในที่นี้ หื้อเปนที่ไหว้สักการบูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลาย มีพระยาอาทิตยราชเปนประธานในกาลพายหน้ามีนชะแล ยามนั้นตนข้าก็มาอุปถากพระพุทธเจ้าในที่นี้ ชมพูนาคราชอันหยู่พื้นพายใต้เมืองหริภุญชัยที่นี้ก็ออกมาอุปถากพระพุทธเจ้าที่นี้แล อรหันตและมหาอานนท

และพระยาอโสกราช ชุมพูนาคราชและตนข้าขอเอาเกสธาตุพระพุทธเจ้าไว้ในที่นี้ พระพุทธเจ้าจิ่งเอามือก้ำขวาลูบอุตมัง ก็ได้ยังเกสธาตุเส้นหนึ่งห้อแก่ชุมพูกะนาคราชและอรหันตแลมหาอานนทและพระยาอโสกราชและพระยาอินท ชุมพูกะนาคราชและตนข้าพร้อมกันเอาเกสธาตุพระพุทธเจ้าใส่ในบอกไม้รวกแล้วใส่ในโขสแก้วใหย่ ๓ กำอันพระยาอินทเนรมิตห้อนั้น แล้วเอาลงจุไว้ในถ้ำใต้ที่พระพุทธเจ้านั่งสันสมอนั้นแล พระพุทธเจ้าท่านวายแล้วมีอรหันตและมหาอานนท และพระยาอโสกราชเปนบริวารก็มีอสู่เมืองพารานสี่แล หินก้อนอันพระพุทธเจ้านั่งสันหมากสมอนั้นก็จมลงไปในแผ่นดินดั่งเก่าแล ข้ายินดีมากนักจิ่งไว้ถ้ำตัวเปนหลานแห่งข้าห้อหยู่เฝ้าฮักสายังถานะที่นี้ เพื่อบ่ห้อสัตวและคนทังหลายเสียมลทินในที่นั้นแล

พระยาอาทิตยราชได้ยินยังถ้อยคำทังมวนแจ้งแล้ว ก็มีใจอภิรมชมชื่นยินดีมากนัก ก็ห้อเสนาอามาจทังหลายรีดยังผาสาทราชมนเทียรแห่งตนหื้นเสียที่นั้น แล้วห้อกวาดเผียวแปงห้อราบเพียงเรียงงาม แล้วเอาซายมาเรียรายผาย ยังเข้าตอกดอกไม้น้ำอบน้ำหอมจวงจันทน์ตักคันธเกสนา ผังกล้วยอ้อยบักช่อน้อยทุงไชย โคมไฟแวดทัง ๔ ด้านแล้วห้อประดับเวียงหริภุญชัยบุรีนครพายนอกพายในทังมวน ประเหียรดั่งเมืองดาวดึงสาสวรรคนั้นแล้ว ห้อชาวเมืองทังมวนประดับตนด้วยเครื่องประดับทังมวน มีมือถือเข้าตอกดอกไม้คันธของหอมมาพร้อมกันชู่คน พระยาอาทิตยราชก็ประดับตนด้วยเครื่องราชอลังการ มีหมู่จตุรงคเสนา ๔ จำพวกเปนบริวาร แล้วห้อยสบริวารนั่งคู้เข่ายอมือตั้งกะหม่อมน้อมนมัสการชู่คน นิมนตพระสงคเจ้าสูตรยังปริตตมงคลหลายอัน อันเทวดาเพิงใจมีธัมจักกัปปวัตนสูตรและมหาสมัยสูตรเปนต้น แล้วพระยาอาทิตยราชและพระยากาเผือกขอราธนาธาตุพระพุทธเจ้าห้อออก ธาตุพระพุทธเจ้าก็พาทังโขสแก้วออกมาพ้นแผ่นดิน แล้วสยองขึ้นไป ตั้งหยู่ใน อากาสสูง ปะมานเช่นต้นตาลแล้วเบ่งยังสัพพรังสีออกทั่วเมืองหริภุญชัยนครทังมวน พระยาอาทิตยราชและกาเผือกชาวเมืองทังมวน ได้หันก็มีใจอภิรมชมบานห้อเสียงสาธุการ กะทำสักการบูชา

หื้อทานมากนัก พระยาอาทิตยราชก็หื้อเล่นมหรสพดุริยดนตรีส่งเสพบูชา ธาตุพระพุทธเจ้าตั้งหยู่เหนืออากาสนานได้ ๗ วันแล้วลงมาตั้งหยู่เหนือแผ่นดินดั่งเก่า พระยาอาทิตยราชหื้อคนทังหลายขุดเอาธาตุพระพุทธเจ้า โขสธาตุพระพุทธเจ้ายิ่งขุดก็ยิ่งลงไปเล่าแล พระยาอาทิตยราชก็กะทำสักการบูชาขอราธนาแล ธาตุพระพุทธเจ้าพาทังโขสออกมาพ้นดินขึ้น ๒ สอก เบ่งสัพพันรัสมีรังสี ๗ ประการทั่วเมืองหริภุญชัยบุรีทั้งมวล เปนดั่งเมื่อพระพุทธเจ้ายังธรมานกะทำยมกปาติหาริยนั้น พระยาอาทิตยราชมีใจชมชื่นยินดี ก็หื้อดุริยดนตรีส่งเสพบูชาธาตุพระพุทธเจ้าสิ้น ๗ วัน ๗ คืน แล้วหื้อหามายังช่างคำมาตียังโขสคำลูกหนึ่งหนักสามพันคำสูง ๓ สอก ปะดับด้วยแก้ว ๗ จำพวกกวมโขสพระพุทธเจ้าอันพระยาอินทเอาลงมาหื้อวันนั้น พระยาก็หื้อช่างทังหลายก่อยังผาสาทหลังหนึ่งมีเสา ๔ อัน มีโขงทัง ๔ ด้าน สูง ๑๒ สอก เปนวาว่าได้ ๓ วา แล้วด้วยดิน ละอิดเงินคำและก้อนหนักพันห้าน้ำหนัก ริจนาด้วยแก้ว ๗ จำพวกกวมโขสธาตุอันนั้น แล้วกะทำสักการบูชาหื้อทานมากนัก หื้อทานข้าไว้ปติบัติกวาดเผียว หื้อไม้สีพื้นและน้ำส่วยหน้าแก่ธาตุเจ้า ๔ ครัวแล

พระยากาเผือกก็สอนพระยาอาทิตยราช หื้อตั้งหยู่ รักสาสีล ๕ สีล ๘ แล้วก็อำลาพระยาเมือสู่ป่าไม้หิมพานต์ อันเปนที่หยู่แห่งตนวันนั้นแล

ส่วนพระยาอาทิตยราชก็กะทำบุญ หื้อทานรักสาสีล เมตตาภาวนาไปไจ้ ๆ ตราบอันมีอายุแห่งตนหั้นแล คันว่าเมี้ยนอายุจุติก็ได้ไปเสวยบุญแห่งตนหั้นแล พระยาอาทิตยราชก่อเปนปถมก่อนแล

เถิงปีกัดใส้ จุลสักราชได้ ๕๐๐ ตัว สาสนาพระล่วงได้ ๑๖๘๓ ปี เดือนบุสยเพ็งวันสุกร ไทยดับเร้า เจ้าสัพพาสิทธิได้เปนพระยาในเมืองหริภุญชัยบุรีปีนั้นแล เถิงปีเต่ายีจุลสักราชได้ ๕๔๕ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๗๒๖ ปี พระยาสัพพาสิทธิประกอบด้วยราชสัทธามากนักจิ่งชักเชินปกเติน กับด้วย ชาวเมืองหริภุญชัย นครทังมวนสร้างโขสคำหลังหนึ่งสูง ๔ สอกน้ำหนักคำห้าพัน ปะจิตรริจนาแล้วด้วยแก้ว ๗ จำพวก

กวมโขงพระยาอาทิตยราช แล้วหื้อก่อมนดกผาสาทหลังหนึ่งสูง ๕ วากวมมนดกพระยาอาทิตยราช แล้วก็นิมันตนายังพระสังคเจ้ามากะทำปริตตมังคละแลพุทธาภิเสกอบรมยังพระธาตุเจ้ามากนัก มักว่าพระยาก็หื้อทานยังมหาอัถปริกขารแลสมนปริกขารแก่ชาวเจ้า มีพระธาตุเจ้าเปนประธานแล้วก็หยู่กะทำบุญหื้อทานรักสาสีลภาวนาไปไจ้ ๆ ตราบอายุแห่งตนแล

นับแต่พระยาสัพพาสิทธิมาเถิงพระยายีบาได้ ๑๑ เช่นท้าวพระยา ก็หื้อทาน ข้าไว้รักสา พ่องก็หื้อยังมหาอัถปริกขารเปนทาน พ่องก็หื้อทานนาไว้เปนเข้าดอก พ่องก็หื้อช้างม้าเปนทาน พระยาสิบตนนั้นก็หื้อทานชู่ตนแลอบรมยังมหาชินธาตุเจ้ามากนักแล

เถิงปีรวงไส้ จุลสักราชได้ ๕๘๓ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๗๖๕ ปี พระยามังรายเกิดปีนั้นแล อายุได้ ๒๔ ปีได้เปนพระยาแล เถิงปีรวงเม็ดจุลสักราชได้ ๖๓๓ ตัว สาสนาพระล่วงได้ ๑๘๑๕ ปี พระยามังรายหื้ออ้ายฟ้ามาปองแก่บาแล เถิงปีกาเร้าจุลสักราชได้ ๖๔๕ ปี สาสนาพระล่วงได้ ๑๘๑๗ ปี เดือน ๗ ออก ๕ ค่ำยามกองงายพระยามังรายได้เมืองละพูน ปีนั้นแลหยู่เสวยเมืองละพูนได้ ๒ ปี เถิงปีดับไค้จุลสักราชได้ ๖๓๗ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๘๑๙ ปี พระยามังรายบังเกิดมีมหาสัทธามากนักมักไคร่สร้างยังพระธาตุเจ้า ก็ชักเชินป่าวเตินชาวเมืองทังมวนแล้วหื้อก่อยังมหาธาตุเจ้าสูง ๑๕ วากวมมนดกพระยาสัพพาสิทธิแล้วใส่ทองจักโกแต่ดินเถิงมานเข้า ใส่จังโกคำลงแต่ยอดเถิงกาง เปนถ้วน ๓ แล

เถิงปีรวายไจ้ จุลสักราชได้ ๖๓๘ ตัว สาสนาพระล่วงได้ ๑๘๒๐ ปี พระยามังรายก็หื้อยังมหาทานเซิงพระธาตุเจ้ามากนัก คือว่าหื้อทานข้าไว้รักสาพระธาตุเจ้าและอบรม แล้วพระยาก็สมมายังพระแก้วเจ้า ๓ ปะการก็แล้ว พระยามังรายก็หนีเสียเมืองละพูนเมือสร้างเชียงใหม่หยู่ปีนั้นแล

เถิงปีกัดเหม้า จุลศักราชได้ ๖๔๑ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๘๒๓ ตัว พระยามังรายสร้างวัดกาดเถมปีนั้นเถิงปีกดใจ้ศักราชได้ ๖๖๒ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๘๕๔ ปี พระยามังรายมีอายุได้ ๘[illegible] ปีตายปีนั้นแล เจ้ามังเครื่องกินเมืองแทนในปีนั้นแล

ถึงปีกาบย้า ศักราชได้ ๖๗๕ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๘[illegible]๗ ปี เจ้ามังเครื่องตายปีนั้น เจ้าแสนพูกินเมืองแทนก็ปีนั้นแล

เถิงปีกัดเม็ด จุลศักราชได้ ๖๘๑ ตัว สาสนาพระล่วงได้ [illegible]๘๖[illegible] ปี เจ้าแสนพูตายในปีนั้น เจ้าคำฟูกินเมืองแทนก็ปีนั้นแล

เถิงปีกดซะง้า จุลศักราชได้ ๖๙[illegible] ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๘๗๔ ปี เจ้าคำฟูตายปีนั้น เจ้าผายูกินเมืองแทนก็ปีนั้นแล

เถิงปีกดยี จุลศักราชได้ ๗๑๒ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๘๙๔ ปี เจ้าผายูตายปีนั้นแล

ท้าวพระยาทั้งหลายตั้งแต่พระยามังรายมา ก็ย่อมไปหื้อทานและอุปถากรักสายังมหาชินธาตุเจ้าชู่ตน สืบ ๆ กันมาเถิงเจ้ากือนากินเมืองแทนก็ปีนั้นแล

ในเมื่อพระกือนาเจ้าได้เสวยเมืองเชียงใหม่ ได้เปนเจ้าผาบในดานนาแล้ว จิ่งจักมาร่ำเพิงว่าท้าวพระยาทั้งหลายสืบสืบกันมามีมากหลายเซนนัก ท้าวพระยาทั้งหลายฝูงนั้นเพิ่นก็มาทานนา น ต่าง ๆ ไว้กับพระธาตุชู่ตนแล บัดนี้กูจักหื้อยังมหาทานเยื่องปะการใดเล่าจา พระยาก็มาร่ำเพิงคิดต่อยังวรพุทธสาสนาและพระมหาชินธาตุเจ้า อันถาปนาตั้งไว้ยังเมืองหริภุญชัยบุรีหยู่ใจ้ ๆ หลอนยังได้กินและบัวรโพกยังลูกไม้และใบไม้อันฝาดส้มขมหวาน ก็เปนกัมอันหนักชักเข้าสู่อบาย จิ่งจักกะทำสัจจอธิถานไว้ว่าเทวดาอินทพรหมเจ้าอันเปนนครคุตติรักสายังสถานบ้านเมือง และเทพดาอันรักสาเขตน้ำหนังดินชู่แห่งชู่ที่ ขอมาเปนสักขีแก่ข้า ขอแนบนำเอาช้างมงคลแห่งข้าไปตาม

เขตแดนที่อันท้าวพระยาอันได้หยาดน้ำหมายทาน ให้น้อมเวนเคนหื้อเปนที่พระที่ธัมและพระสงคเจ้า และมีสันไดขอเจ้ากู่ตนอย่าได้ละสัจแห่งข้าสักอัน พระก็อนาเจ้ากะทำสัจสันนี้แล้วจิ่งจักบ่อยวางยังช้างมงคลชื่อว่า พูไชยหนองแขม ยังป่าธัมที่นั้น ช้างตัวนั้นก็กะหวัดแปรไปหนทิสทักขินฝ่ายแม่ระมิงก้ำวันตก ไปเถิงสบร่องงัวเถ้าเกี้ยวไปข้ามสบแม่ทาน้อย ไปแผ้วแสนเข้าน้อยฝ่ายแม่ทาก้ำวันตกเถิงหนองล้อยและสบห้วยปายปีนแล้วไปกิ่วปี่ดอยกะกะ (ละเอก) แล้วเถิงยางเพียงแล้วไปดอยถ้ำ หยุดดอยเกิดลอง แผ้วดอยมดง่ามเถิงดอยอีหุยฝ่ายใต้แล้วลงค่าวหาง แล้วไปดอยแดนขุนแม่ขุนกองแล้วลงไปถึงแม่ขุนยอด ลุกแม่ขุนยอด ไปม่อนมหากะจายฝ่ายเวียงทะมอฝ่ายวันตกแล้วเกี้ยวคืนมาทางแปวหลวง มาผีปั้นน้ำ เถิงกิ่วขามบ้อมหินผึ้งเถิงขุนแม่เราะ แล้วไปเถิงแม่ล้านแล้วลงแม่ออนมาเถิงสบออน แล้วกินผ่าเวียงกุมกามไปเถิงป่าธัมที่เก่า พระยาก็อนาอธิถานบ่อยช้างหาที่พระธาตุเจ้า เทวดาจิ่งนำเอาช้างไปตามดังกล่าวมานี้แล พระยาลวดหาที่หื้อช้างกินบ่ได้ พระยาจิ่งเข้าไปไหว้สาพระสงคเจ้าขอที่หื้อช้างกิน พระสงคเจ้าจิ่งพร้อมกันอนุญาตหื้อ พระยาว่า สมเด็ดมหาราชเพิงใจ ที่ใด ก็ จุ่ง เอา เทอะ พระยาจิ่งไหว้สงคเจ้าหมายเอาที่ ว่าตั้งแต่สบห้วยไค้เปนแดนล่องแม่สะพวดข้ามแม่ทามาเถิงดงสะเหง็ด มาเถิงตีนดอยค่างห้วยบอกคอกมาขุนห้วยต่างม้าห้วยส้มมาเถิงวัดหมูเบิ้ง คืนไปสบห้วยปายปีนดังเก่า พระยาจิ่งปงหื้อหมอแก้วพี่แก้วน้องอันรักสาช้างกิน ๗ เช่นส่ายเบ็ดปาสะพาก เขาหยู่ที่ใดเท่าเอากินที่นั้น บ่เปนหมันมีสันนี้แล

นิทานพระก็อนาขอเอาที่วัดหื้อช้างพูไชยหนองแขม อันเปนช้างมงคลแห่งตนมีสันนี้แล ตั้งแต่นี้ไปพายหน้าคันวาอู้ว่าเปนที่พระมหาธาตุเจ้าแล้ว พระอริยสงคเจ้าว่าบ่ดีแท้แล พระก็อนาก็ว่าเปนบาปหนักจิ่งปงพระราชอาชญาหื้อแก่เสนาทั้ง ๔ ว่าหื้อสู่ได้คิดไต่ไล่ดูยังข้าพระมหาชินธาตุเจ้า แม่นมีถัดที่ทางใดก็ดี ก็หื้อได้ส่งออกมาตามพระราชอาชญาเราดวงนี้แท้ พระก็อนาก็คิดรอดวรพุทธสาสนาพระพุทธเจ้าก็บ่หมดได เปนที่หลุที่คร่ำชราไปก็บ่ดูงามในวรพุทธสาสนาแล คิดแต่นี้ไปหน้า ในข้าแห่งพระมหา

ชินธาตุเจ้านี้ ตามท้าวพระยาอันได้หื้อทานไว้แล้ว แต่ก่อนนั้นชู่ประการเทอะ แม่นท้าวพระยาตนใดก็ดี จักมาล้างแปงเมืองก็ดี จักใคร่หื้อหยู่วุทธิจำเริญใจหยู่ดีมีสุขแท้นั้น ก็หื้อขับตามธัมคำพระสังฆเจ้าชู่ประการเทอะ คันสุท่านทังหลายยังบ่ออนุขับตามดั่งอั้นบ้านเมืองก็จักเกิดเปนโจรเปนมารหื้อวิวาทผิดเถียงกันไปมาบ่ขาด ร้อนแก่บ้านแก่เมือง ข้าก็บ่ฟังคำเจ้าลูกเต้าก็บ่ฟังคำพ่อคำแม่ พายในก็บ่ตั้งหยู่ตามโอวาทคำสอนแห่งครูบาอาจารย์สักอันชะแล

อันหนึ่งพืชเข้ากล้าก็บ่ดี ก็จักแล้งแห้งไปชู่อันชะแล ท้าวพระยาตนใดก็ดีบ่ตั้งหยู่ในทศราชธัมตามคำสอนพระสังฆเจ้าและท้าวพระยาอันตั้งไว้แต่ก่อน บ่ขับตามจารีตมีนั้นก็เที่ยงจักฉิบฉายทังภาวนี้และภาวพายหน้า คันว่าตายจากอัตตภาวอันเปนคนนี้ก็จักไปสู่อบายภูมิทัง ๔ มีนรกเปนต้นเที่ยงแท้บ่สงสัยชะแล

เถิงปีกดใจ้ จุลสักราชได้ ๗๕๑ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๙๓๓ ปี เจ้าก๋อนาตายปีนั้นแล เจ้าแสนเมืองมากินเมืองแทนก็ในปีนั้นแล เถิงปีกัดเม็ดจุลสักราชได้ ๗๘๑ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๙๖๓ ปี เจ้าแสนเมืองมาตายปีนั้นแล

เถิงปีเต่าเส็ดจุลสักราชได้ ๘๐๕ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๙๘๖ ปี เจ้าเมืองสามประยาหื้อพระเมืองลก กินเมืองแทนตนปีนั้นแล เถิงปีดับเป้าเดือน ๘ ออก ๒ ค่ำวันพุธ จันทกินเริกส์ ๒๒ ตัวชื่ออุตราสาฬ ในมกรราสี พระมหาเมธังกรเจ้ากับทังพระยาติโลกราชาเรกก่อมหาธาตุเจ้าหลังนี้ ลำดับวันคืนไป เถิงปีรวายยี่ จุลสักราชได้ ๘๐๗ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๙๙๐ ปี เดือนวิสาขาออก ๓ ค่ำวันอังคาร ไทยกดซะง้า นับได้ ๖ เดือนก็แล้วบรมวนด้วยอานุภาวแห่งพระยาอินทาธิราชช่วยค้ำชูชู่อันแล

สุพันนเจดียหลังนี้ ตีนมะลังกว้าง ๑๒ วาอก สูงแต่ใจขึ้น ๒๓ วาสรในมี ๒๒ ชั้นฉัตร ๒ ใบ แก้วบุสยลูกหนึ่งใหญ่เท่าดอกบัวตวงราม น้ำหนักมี ๑๓๐ หวันแลแก้วมหานิลอันพระยาอินทหื้อนั้นใส่ยอดฉัตรแล แท่นวงโคมซวาตดอกไม้และด้านมี

[illegible]๔ วา แท่นประทีปสัตบริภัณฑ์และด้านมี ๒๐ วา ประตูทอง [illegible] อัน ชั้นใน ๑ ชั้นนอก มีทั้ง ๔ ด้านแล ก่อสุพันนเจดีย์หลังนี้เสี้ยงหินแลง ๔ แสน ๗ หมื่น ๓ พันซาวก้อน เสี้ยงดินละอิฐ ๔๖[illegible],๐๐๐ ก้อน เสี้ยงปูน ๖๖[illegible],๐๐๐ น้ำชักด้วยตีบเสี้ยง ๑๖๘[illegible]๒ บาท ซื้อหนังเสี้ยงเงิน ๙๖๒[illegible] เสี้ยงชะหง ๔,๓๙๗,๐[illegible]๐ น้ำ จ้างหือแล้วการทั้งมวนนั้น เสี้ยงเงิน ๔,๔๒๕,๓๐๒ บาทเพื่องแล

ทื้นจักจาด้วยคำทั้งมวนและ คำเก่าอันเลิกลงนั้นมีค่า ๑,[illegible]๗๒,๐๐๐ บาท ๓ ซีก ใส่เบ้าหล่อลงเสีย ๒๓,๙๐๐ บาทหนึ่ง ทองจังโกมี ๘๔,๘๔๔ แผ่น น้ำหนักทั้งมวน มี ๒๗,๓๙๒,๐๐๐ น้ำ เกิ่กทองจังโกทั้งมวนเสี้ยงค่าน้ำบรอดนั้น ๙,๙๗[illegible],๖๐๘ บาท เพื่องน้ำ เสี้ยงค่าก้อน ๔๓๘,๕๐๔ บาทเพื่อง เสี้ยงน้ำบรอด ๗,๕๕๘,๘๐๔ บาทน้ำแล ใส่จังโกทองเกิ่กแต่สรไนลงเถิงดินแล้วเอาฉัตร ๗ ใบขึ้นใส่ไว้ เอาแก้วบุสยและแก้วมหานิลอันพระยาอินทเอามาหื้อนั้นใส่เปนยอดฉัตรพายบน แล้วเอาก้องมือนางจามเทวีใส่รองคอฉัตร แล้วใส่จังโกคำเปนแผ่นได้ [illegible]๖๕ แผ่น ชั้นถ้วน ๔ กลม [illegible]๗ วาสอก เสี้ยงค่า ๕๕,[illegible] คำเปนแผ่นได้ ๘๘๘ แผ่นแล

ตีนตะบอกขว้าขึ้นเถิงหน้าเปนกลม ๑๗ วาสูง ๒ วา เสี้ยงค่า ๒๔๐,๕๐๐ เปนแผ่นได้ ๔๗๘ แผ่นสองร้อยห้าบาทน้ำโซดถัดชั้นถ้วน ๒ กลม ๑๖ วาสูง ๒ วาคืบ เสี้ยงค่า ๗๖,๖๐๐ คำ เปนแผ่นได้ [illegible]๓๓ แผ่น โซดถัดถ้วน ๓ กลม ๑๒ วาสูง ๒ วาเสี้ยงค่า ๘๓,๙๐๐ คำเปนแผ่น ๒๖๒ แผ่น ฉัตรหลวงปกแท่นแก้ว กลม ๓ วา ๓ สอกปายผ่ามือ ลำไบฉัตรลงสอกหนึ่ง ลำไบใหย่ ๑๔ ลำไบน้อย [illegible]๔ ฉัตรหลวงลงเถิงตีนกลางขว้า เสี้ยงค่า ๑๕๓,๕๐๐ บาทเพื่องค่า

จักรดอกบัว ๙๐ ดวงปะดับกลางและดวงเจ็ดพันค่า ๘ ดวงเสี้ยงค่า ๕๖.๐๐๐ คำ

สรไนย ๒๒ ลุงเถิงฉัตรหลวง เสี้ยงค่า ๖๓,๕๐[illegible] บาทค่า ปายมานเข้าลงเถิงตีนขันรอง เสี้ยงค่า ๙,๗[illegible]๓ ซีกค่าฉัตร ๗ ใบลงเถิงปายมานเข้าเสี้ยงค่า ๘,[illegible]๐๙ ซีก

เสี้ยงหิงคำบองฉัตรรองแก้วบุสยและมหานิลอันพระยาอินทหื้อเปนยอดฉัตร พายบนฉัตร เสี้ยงคำ ๑,๙๕๑ หวันแล

พระคำตนไหย่เหนือแท่นแก้วด้านใต้นั้น น้ำหนักห้าพันคำแล ด้านนั้นพระเงิน พระนาคพระคำไว้เหนือแท่นแก้วมีมากนักนับบ่ได้ เถิงปีรวายยี่จุลสักราชได้ ๘๐๒ ตัว สาสนาพระล่วงแล้วได้ ๑๙๙๐ ปี เดือนวิสาขาออก ๒ ค่ำ วันอังคารไทยกดซะง้ายาม กลางวัน ส้างพระมหาธาตุเจ้าหลังนั้นทังมวนคอบได้ ๖ เดือน ก็แล้วบรมวนด้วย อานุภาวแห่งพระยาตนเปนเจ้าแก่เทวดาทังหลายแล นายขมขื่นพระก็ดี ช่างตีคำใส่ มหาธาตุเจ้าเจดียนี้ทังมวนดั่งว่ามานี้ คอบได้ ๗ เดือนก็แล้วบรมวนด้วยอานุภาวแห่ง พระยาอินทตนเปนเจ้าแก่เทวดาทังหลายแท้แล ช่างตีทองตีแซวก็ดี นายด้านทัง ๔ และ หมื่นขมด้านก็ดี มีแต่เช่นพระเมืองติโลกราชาธิราชเจ้าแต่งไว้สืบมาตราบเถิงกาลบัดนี้แล

เมื่อสุพันนเจดียหลังนี้แล้วบรมวนดั่งอั้น พระยาติโลกราชาธิราชกับทังมหาเมธังกรเถรเจ้าเปนประธานแก่สมนพราหมณ์ เสนาอามาจราชมนตรีเสตถีคหปติสะค่วย ทวยค้าผ้าขาวชาวบ้านชาวเมืองทังหลาย กะทำสักการบูชายังมหาชินธาตุเจ้า คือว่า สูตรยังปริตตมังคละและพุทธาภิเสก ฉลองยังสุพันนเจดียคำหลังนี้ หื้อเปนมหรสพ อันไหย่เสี้ยง ๗ วัน ๗ คืนเล่นชู่อันชู่เยื่อง เอากันกะทำบุญหื้อทานมากนักตามสัทธามโนแห่งคนทังหลายนานาต่าง ๆ บางพ่องก็ส้างพุทธรูปเปนทาน พ่องก็หื้ออัฏฐปริกขาร ปลูกมหาโพธิเปนทาน บางพ่องก็แปงผาสาทและมนตกผ้า ช่อน้อยทุงไชยโคมไฟเปน ทาน พ่องก็หื้อช้างม้าเปนทานมากนักตราบถึงเดือนวิสาขเพ็งจิ่งเมี้ยนแล

พระยาติโลกราชาธิราชมีปีติยินดีมากนักซ้ำหื้อ ส้างแปงยังระเบียงชั้นในดวง กว้างเมือใต้เหนือมี ๔๓ วาสอก ดวงยาวเมือวันตกวันออกมี ๗๐ วา แวดรอดทัง ๔ ด้าน หื้อมีประตูโขง ๓ แห่ง คือว่าหนบุพพา ทักขิน อุตร แล้วหื้อก่อปาการ

ชั้นนอกถวงกว้างเมือใต้เมือเหนือ ๑๒๕ วา ถวงยาวเมือวันตกวันออก ๑๘[illegible] วาอก แวดที่รอดทั้ง ๔ ด้านมีประตูโขงทั้ง ๔ ด้าน คือ ว่าหนบุพพ ทักขิน ปัจฉิม อุตร แล้วหื้อแปงรัตติถาน ทิวาถาน ในด้านวันออกด้านใต้ด้านวันตกด้านเหนือ หื้อเปนที่สงฆ อันจักหยู่รักสายังพระมหาธาตุเจ้า ก็บรมวนแล้วพระยาติโลกราชาธิราชก็หื้อสร้างยัง สงฆอารามอันหนึ่งพายใต้เวียงละพูน มีผาสาทตั้งท่ามกางมีระเบียงแวดรอดทั้ง ๔ ด้าน แล้วบรมวนก็หื้อยังสมนบริกขารทานทั้งหลายมากนัก แล้วก็กะทำภิเสกมหาเมธังกร ครูตนขึ้นชื่อว่า อตุลสัตยาธิกรนมหาสวามีเมธังกร เวนสังฆอารามและสมนบริกขาร ทั้งมวนหื้อแก่อตุลสัตยาธิกรนมหาสวามีเมธังกร ครูตน แล้วจิ่งจาเซิ่งมหาเมธังกรครู ตนว่า สุพันนเจติยและบริเวนชั้นในชั้นนอกและรัตติถานทิวาถานอันเปนที่หยู่แห่งสงฆ ในด้านทั้ง ๔ ก็แล้วบรมวนชู่อันแล เจ้ากูจักหื้อเจ้าตนใดเปนเจ้าอาวาสรักสาพระชิน ธาตุเจ้านั้นจา อตุลสัตยาธิกรนมหาสวามีเมธังกรเจ้าว่า ดูรามหาราชเจ้า จักหื้อ มหาสาริบุตรตนเปนเจ้าอาวาสหยู่รักสาพระมหาชินธาตุเจ้าดั่งเก่าชะแล เจ้าอาวาสที่นั้น ได้ชื่อว่าราชโมลีชู่ตนแล ตั้งแต่มหาราชโมลีสาริบุตรมาตราบเถิงกาลบัดนี้ พระยา ติโลกราชาธิราชก็หยาดน้ำไว้นาและป่ายางกับด้านทั้ง ๔ แก่พระมหาชินธาตุเจ้า หื้อ บินทบาตตราบปัจจัยแก่พระเถรธัมและสงฆมีพระธาตุเจ้าเปนประธาน มีห้าโกติสี่ล้าน เก้าแสนเจ็ดหมื่นสี่พันเก้าร้อยสี่สิบนา คือว่านาพระธาตุด้านวันออกมีสี่ล้านสี่แสนหกหมื่น สามพันนา ด้านใต้มีสี่แสนสามหมื่นเจ็ดพันสองร้อยห้าสิบนา ด้านวันตกมีสี่โกติเจ็ดล้าน เก้าแสนหกหมื่นห้าพันนา ด้านเหนือมีสี่โกติแปดล้านเจ็ดแสนสองหมื่นห้าพันนา วิหาร หลวงมีสองล้านสี่แสนหกหมื่นเจ็ดพันสี่ร้อยห้าสิบนา ปิดกไตรเก่ามีแปดล้านสามแสน สองหมื่นนา ปิดกไตรใหม่มีสองล้านนา ปิดกด้านเหนือมีแปดล้านสองหมื่นนา สุตรธัมมีแปดแสนสามหมื่นนา นาขึ้นพระมีแปดล้านนา ตีคาขึ้นพระมีหกแสนแปด หมื่นห้าพันนา ตีทองมีสามแสนนา ตีเหล็กมีสองแสนเจ็ดหมื่นสี่พันห้าร้อยนา นา พ้อนจักคุนมีแปดล้านสองแสนสองหมื่นนา นาหมากสองมีสองหมื่นนา นาจิตมี

แปดแสนนา นาขอมีแปดแสนนา หมากแจกมีหกหมื่นห้าพันนา บอกเข้าพระมีห้าพันนา ป่าวบุญมีสองแสนสามหมื่นเก้าพันนา พันขุมด้านกินมีสี่แสนสี่หมื่นสองพันนา บาตรตั้งมีสี่แสนนา ลูกเมงมีหกแสนเจ็ดหมื่นห้าพันนา เหล้นยนพานสยุกขมีแปดแสนนา น้ำมันเทวมีห้าแสนหกหมื่นนา โคมคำมีหกแสนแปดหมื่นนา นาหมอยาสงคมีเจ็ดแสนสองหมื่นสองพันนา รักสำเล้มมีหกแสนสี่หมื่นนา บาตรตั้งมีสามแสนสองหมื่นสี่พันนา บาตรตั้งแสนเมืองมามีแปดแสนแปดหมื่น บาตรหมื่นเลียงมีสองแสนหกพันนา บาตรตั้งแม่ในมีแปดแสนห้าหมื่นนา บาตรตั้งกัสสปมีสองหมื่นห้าพันนา บาตรตั้งหมื่นราหูเลี้ยงมีแปดแสนห้าหมื่นนา บาตรตั้งพระนาคมีหกแสนหกหมื่นนา เจดีย์เชียงยืนมีสองแสนห้าหมื่นนา วิหารเชียงยืนมีสามแสนห้าหมื่นนา พระมหากะจายมีสามหมื่นนา อุโบสถเหนือมีแปดแสนเก้าหมื่นนา พระอัตถารสมีหกแสนห้าหมื่นนา สุพันนเจดีย์มีสามหมื่นสามพันสามร้อยนา พระนอนมีสามแสนนา รามเชียงภุมมีสองแสนหกพันนา จังหันพระราชโมลีมีหนึ่งโกดิแปดล้านแปดแสนเก้าหมื่นแปดพัน ส่วยเหมี้ยงมีแปดร้อยแปดสิบแปดถังแล บ่ส่วยสิบสองบอกหยู่เพิกส่วยน้ำมันมีแปดหมื่นน้ำนา สวามิโนด้านมหาโพธิมีสองแสนห้าหมื่นนา เถรพุทธิมาด้านต้นจันทน์มีห้าหมื่นสามพันนา เถรด้านต้นพันมีห้าแสนเจ็ดหมื่นนา เถรด้านกุฏิหลวงมีสองล้านหกแสนเก้าหมื่นห้าร้อยนา เถรวันตกมีสี่แสนนา เถรสิริสาด้านเหนือมีสี่แสนนา ส่วยชู้อันมีสองล้านแปดแสนหกหมื่นหกพันเจ็ดร้อยห้าสิบ คือว่ายังเมืองพิงมีแปดล้านห้าแสนเก้าหมื่นห้าพันเจ็ดร้อยห้าสิบ ส่วยทากถมีแปดแสนห้าหมื่น ส่วยบาตรดินมีแปดแสนสามหมื่น ส่วยพูมีแปดแสนห้าหมื่น ส่วยปูนมีแปดแสน ส่วยน้ำมันท้าวอโนชาเทวมีห้าแสนเจ็ดหมื่นห้าพัน ส่วยน้ำมันเมืองขานมีสองแสนหกหมื่น คือว่าเปนนาได้สองแสนห้าหมื่น เปนบ้านได้แปดแสน ส่วยน้ำมันสมวดมีแปดหมื่นแปดพันน้ำ ยางน้ำมันช้างนาหัวเคียรมีแปดหมื่นนา ขัวละพูนมีแปดหมื่น ยางน้ำมันเมืองคับมีเจ็ดแสนสามหมื่นห้าพันเจ็ดร้อยห้าสิบเบีย ส่วยน้ำมันต่างเมืองมี

สองล้านสองแสนเจ็ดหมื่นแปดพัน คือยังแช่หมเค้า มีเก้าร้อยสี่สิบแล้วเปนค่าสองแสนแปดพันเบี้ย ยังแช่พรานเค้ามีสี่พันสี่ร้อยเช้าเปนค่าแปดแสนแปดหมื่นเบี้ย ยังเมืองเชิงมีแปดแสนเก้าหมื่นเบี้ย ยังเมืองแพ่แคว้นลี้มีสองร้อยยี่สิบสอง ยังเทียมส่วยน้ำมันมีหมื่นน้ำนา ตักน้ำส่วยตีนและด้านห้าแสนนาแล

พระยาติโลกราชาธิราชเจ้าได้ไว้ นา และยาง บิณฑบาตปัจจัยแก่พระ และธัมและสงค มีพระมหาชินธาตุเปนประธาน แล้วหยาดน้ำไว้ข้าพระข้าธัมและข้าสงคและลูกค้องกับพระมหาชินธาตุเจ้าและด้านพันครัว มีหมื่นข่มด้านและนายด้านทั้ง ๔ นายขึ้นพระและช่างตีเหล็กตีทองตีคำ ขึ้นพระมหาธาตุเจ้าเปนประธานเล่า ไว้ข้าแก้วทั้งสามหื้อได้การพระมหาธาตุเจ้าชู่อัน ท้าวพระยามหากสัตรเสนาอามาจ ข้าท้าวบ่าวพระยาอันมีในกาลพายหน้า หย่าเอาข้าแก้วทั้งสามอันเราไว้กับพระมหาธาตุเจ้าไปใส่การบ้านการเมืองหื้อหยู่มือทือครัวแด่เปนมหาบาปมากนักแล

เช่นพระยาติโลกราชาธิราชเจ้า คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้ามีสามล้านสี่แสนเก้าพันสี่สิบเอ็ด คือว่าคำเก่าอันเถิกลงนั้นมีแปดล้านสองแสนสี่หมื่นเจ็ดพันสองร้อยแปดสิบสามคำ และคำใหม่มีล้านแปดแสนหกหมื่นแปดพันแปดร้อยยี่สิบสองแล คือราชทานพระเมืองตกเจ้ามีเก้าแสนห้าหมื่นห้าพันห้าร้อยแปดสิบเอ็ดคำ มหาเทวีมีแปดแสนห้าหมื่นห้าพันแปดร้อยคำ แม่ท้าวหอมุกมีแปดหมื่นเจ็ดร้อยเจ็ดสิบสามคำ แม่เลี้ยงอ้ายเลี้ยงบอกมะสามมีพันเก้าร้อยสี่บาทซีกคำ ท้าวเชียงงามมีพันสี่ร้อยสามบาท คำกูดเชียงใหม่แสนห้าพันสามร้อยแปดบาท คำกูดเมืองน่านมีหมื่นห้าพันเจ็ดร้อยแปดบาท คำพระยาแมนสองพันสามร้อย คำเผ้านางจามเทวีมีเจ็ดหมื่นหกพันเจ็ดร้อยแปดบาทคำ ขันจันทน์ ขันแว่น ขันหวี ขันหมาก นางจามเทวีแปดหมื่นแปดพันสี่ร้อย รูปคำช้างห้าร้อยเจ็ดบาท พระมหาเมธังกรเจ้า นักบุญ รวมเจ็ดหมื่นห้าพันห้าร้อย พระสองแควสามสิบ นักบุญชาวเมืองมีขุนพันเปนต้นมีสองแสนห้าหมื่นเจ็ดพันร้อยแปดสิบ คำของแปดล้านห้าแสนเก้าพันเก้าร้อยหกบาทเพื้อง คำ คำของแปดหมื่นสี่พันเก้าร้อยหกสิบสอง

แล พระยาติโลกราชอายุ ๘๐ ปีสุรคต มีลูกชายหนึ่งหญิงหนึ่ง ลูกชายชื่อว่าท้าวไส บุญเรือง ลูกหญิงชื่อว่าแม่ท้าวไสถานแล ท้าวไสบุญเรืองบ่ได้กินเมืองเชียงใหม่เท่าได้กินเมืองเชียงฮายอายุได้ ๔๐ สุรคต มีลูกชายหนึ่งชื่อท้าวยอดเมืองแล พระยอดเมืองลูกท้าวไสบุญเรือง เกิดปีรวายไจ้เถิงปีเมิงเม็ดอายุได้ [illegible] ปี จุลศักราชได้ ๘๔๙ ตัว ศาสนาได้ ๒๐๓๑ ได้เสวยเมืองเชียงใหม่แทนปู่ตนชื่อติโลกราชาธิราช หยู่เมืองเชียงใหม่ได้ ๕ ปีไปหยู่เมืองน้อย (นาย) ได้ ๑๑ ปีอายุได้ ๕๑ ปีสุรคต มีลูกชายหนึ่งชื่อรตนราชบุตรเช่นพระเมืองยอด คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้าสองแสนแปดหมื่นสามพันสามร้อยสองบาท คือราชทานพระเมืองยอดสามหมื่นสี่พันแปดร้อยซาวสาม มหาเทวีแปดพันสามร้อยหกสิบ อโนชาเทวีเจ็ดหมื่นแปดพันสามร้อยซาวสามคำ รัตนราชบุตรแปดพันสี่ร้อยสามสิบแปดคำ นักบุญชาวเมืองชาวบุญหกหมื่นหกพันเจ็ดร้อยเจ็ดสิบคำ ของแปดหมื่นสองพันแปดร้อยเก้าสิบแปดคำแล

พระเมืองแก้วลูกพระเมืองยอดเกิดปีเต่าสี เถิงปีดับเหม้า ศาสนาได้สองพันสามสิบเก้าปีเดือนภัทรเพ็งวันอาทิจไทยเบิกยี ได้เสวยเมืองเชียงใหม่ มีลูกชายหนึ่งชื่อว่าพระเมืองอ้าย เถิงปีเต่าเส็ดจุลศักราชได้ ๘๖๕ ตัว ศาสนาได้ ๒๐๔๖ เถิงเดือน ๔ แรม [illegible] ค่ำวันพรึหัสบดี พระเมืองแก้วหื้อสร้างคำเวียงทองแต่เมืองเชียงแสน มาแวดพระมหาธาตุเจ้าละพูน มี ๕๗๕ เหล้มและเหล้มเปนคำ ๑๕ วาง รอมคำทังมวนได้ ๘๗๗๕ วาง มะลังตั้งคำเวียงทองด้านหน้ามี ๘๕๐๓ สอก คำทองมี ๑๕๙ เหล้ม มะลังตั้งคำเวียงด้านใต้มี ๔[illegible] วาสอก คำเวียงทองมี ๔๖ เหล้ม มะลังตั้งคำเวียงทองด้านวันตกมี ๑๕ วาคืบ คำเวียงทองมี ๑๕๓ เหล้ม มะลังตั้งคำเวียงด้านเหนือมี ๑๕ วาศอก คำเวียงทองมี ๘[illegible]๙ เหล้มแล มีผาสาททอง ๔ หลังตั้งสี่แจ่งและหลัง ๓๐๐ ประตู ทองในน้ำหนัก ๒[illegible]๐ เปนคำ ๘๐๐ เงิน ปะทีบทองบัวบานแจ่งเหนือมาเถิงประตูทองด้านวันออกมี ๑๙ ใบ แจ่งวันออกมาเถิงประตูทองด้านใต้มี ๑๙ ใบ แจ่งใต้มาเถิงด้าน

วันตกมี ๑๙ ใบ และแจ่งวันตกมาเถิงประตูทองด้านเหนือมี ๑๙ ใบ รอมทังมวนมี ๗๖ ใบและตั้งเสาเปนค่า ๗๒ รอมค่าทังมวนมี ๕๗๐ วางแถ ประตูทองชั้นนอกมีทัง ๔ ด้าน และประตูเปนค่า ๗๐๐ เงินแถ

พระเมืองแก้วหื้อสร้างวิหารสวนดอกไม้ พระสิงหเจดีย์หลวง ศรีภูมิ บุพพาราม มหาธาตุละพูน ในปีเดียวนั้นแถพระเมืองแก้วปงอาชญาหื้อแส้วร้อยคำแรกคัดวิหารหลวงละพูน ในปีกาเร้าเถิงปีกาบเส็ด จุลสักราชได้ ๘๙๖ ตัว สาสนาพระล่วงได้ ๒๐๗๘ พระวัสสา เดือน ๘ ออก ๘ ค่ำยามกองงาย พระเมืองแก้วหื้อปกวิหารหลวงมหาธาตุละพูน หื้อเจ้าแสนสร้อยกินละคอน มารังการทังมวน วันอันปกนั้นหื้อเจ้าเมืองสามล้านยี่มาบ่กแถ วิหารละพูนดวงกว้าง ๑๑ วา ๓ สอก ยาว ๒๔ วา ๓ สอก เสามี ๔๐ เหล้มแถ ชะหงสามล้านห้าแสนสามสิบสามก้อนแถ พันน้ำรอมทังมวนเสี้ยงชะหงสามล้านห้าแสนสามพันสองร้อยสี่สิบน้ำ เปนค่า ๘๗๕,๗๖๒ เงินแถ ทองกูบวิหารหลวงทังมวนมี ๑๙๑ แผ่นและแผ่นมี ๑๗๐๐ น้ำ รอมทังมวนมี ๒๙๖,๘๐๐ บาทน้ำ เปนค่ามี ๗๐๐๒ เสี้ยวเงินแถ ทองดวงบีทังมวนมี ๒๗๑ เหล้ม และเหล้มพันน้ำ รอมทังมวนมี ๒๗๙,๒๗๑ น้ำ เปนค่ามี ๗,๓๑๓ บาทเงินแถ ซึ่งค่าน้ำบ่าเกลิกทองกูบวิหารหลวงและแผ่น ๕๐ น้ำ ดวงบีและเหล้ม ๓๒ น้ำ เกลิกทองกูบดวงบีเสี้ยงค่าแก้ ๕,๖๖๒ เสี้ยวค่าเปนค่า ๑๔,๖๕๐ เงินแถเสี้ยงน้ำพะหา ๒๒,๒๙๑ เปนค่า ๒,๘๐๑ บาทเงินแถ เสี้ยงทังมวน ๕๙๓,๕๒๐ น้ำ เปนค่า ๘๕,๗๘๒ เสี้ยวเงินแถ รอมทังค่าค่าค่าน้ำพะหา เสี้ยง๕,๘๕๒เงินแถ

สรีมุขวันตก ทองกูบมี ๒๖ แผ่น มุขกลางวันตกมี ๒๙ แผ่น หลังหลวงมี ๘๐ แผ่น มุขกลางวันออก ๒๙ แผ่น สรีมุขวันออกมี ๒๖ แผ่นแถ สรีมุขวันตกดวงบีมี ๓๑๗ เหล้ม มุขกลางวันตกมี ๔๑ เหล้ม หลังหลวงมี ๑๑๑ เหล้ม มุขกลางวันออกมี ๓๙ เหล้มแถ

แผ่นหินอันเถือนพื้นวิหารหลวงมี ๓,๗๗๙ ก้อน และก้อน ๒ เสี้ยวเงิน รอมค่าหินทังมวนมี ๘๓,๐๑๕ บาทเพื่องเงิน สรีมุขวันออกมีหิน ๒๗๐ ก้อน มุขกลางวัน

ออกมี ๓๓๓ ก้อน หลังหลวงมี ๘๙๖ ก้อน มุขกลางวันตกมี ๑๕๓ ก้อน สรีมุขวันตกมี ๓๒๐ ก้อนแล ส้างวิหารหลวงทังมวนเสียง ๔๗๐,๐๐๐ เงิน และค่าอันเข้าการชู่อันมี ๓๐,๘๐๐ แล คือว่าวิหารหลวงด้านเหนือ ๓,๒๒๒ คำ วิหารพระเมืองลกเจ้าด้านวันตก ๓,๒๒๒ คำ วิหารหลวง ๘๒,๓๒๒ คำ โข่งหลวงด้านเหนือ ๘๒๒ คำ โข่งหลวงด้านใต้ ๘๒๒ คำ โข่งหลวงด้านเหนือ ๗๓๐ คำ บริเวน ๔ ด้านกับมนลกแจ่งทัง ๔ เสียง ๔,๒๒๒ คำ ปราสาทวิหารหลวงเสียง ๘,๒๐๒ คำ บีดกมี ๒ หลัง ๆ ได้มี ๒ หลัง ท้าวหอมุก ท้าวโอบกา ส้างไว้ [illegible]๐๐,๐๐๐ นาแล ท้าวอโนชาเทวี แม่พระเมืองแก้วส้างบีดกเหนือเสียง ๓๓,๐๐๐ เงิน ส้างธัมกับผ้าห่อ ๓๖,๐๐๐ เงินไว้นา ๘,๑๐๐,๐๐๐ นา ไว้ข้ากับและหลัง ๔ ครัวแล หากมีในจารึกแล

เถิงปีรวายใจ้ จุลสักราชได้ ๘๗๘ ตัว สาสนาได้ ๒๐๖๐ ปี เดือนยี่ออก ๔ ค่ำ วันพุธ ไทยรวงไส้ยามคลาดแล้ว ๒[illegible] น้ำ ๑,๔,๗, หยู่ประจิคร ๖ หยู่ตุลย์ ๕ หยู่สิงห์ ลัคนาหยู่กรกต ๓ หยู่เมษ ๒ หยู่มังกร เริกส์ตัวถ้วน ๒๓ พระเมืองแก้วเจ้าหอพันหย้าหน้อย (บัณญาน้อย ?) มารั้งก่อเวียงหริภุญชัยบุรี หอเงินซือชู้อันเสียง ๒๓,๙๖๒ เสียวเงิน คือว่าซือหินแลน ๒,๘๒๓ เสี้ยวเงิน ซื้อดินละอิด ๘,๓๒๒ เงิน ขายจาย (?) ๘,๓[illegible] เสี้ยวเงิน ซื้อน้ำอ้อย ๘๐๐ เงิน เวียงละพูนอันส้างใหม่นี้หน้อย ลวงกลมมี [illegible],๕๙๖ วาอก เมกเวียงมี ๑,๗๕๓ เมก ลวงกว้าง ๒[illegible] วา ลวงยาวมี ๒[illegible] วา เสี้ยงหินแลน [illegible]๖,๗๘๐ ก้อน เสี้ยงดินละอิด ๖๓๘[illegible],๐๐๐ ก้อน แต่ประตูขัวเถิงท่าข้ามมี ๑๘๒ วา แต่ประตูท่าข้ามเถิงประตูลี้ ๒๕[illegible] วา ปาย ๓ สอกแล แต่ประตูลี้เถิงประตูมหาวัน ๒,๕๙๐ วา แต่ประตูมหาวันเถิงประตูช้างสี่หัวเวียง ๓๕๕ วา แต่ประตูหัวเวียงเถิงประตูท่านาง ๑๗๕ วา แต่ประตูท่านางเถิงประตูเรียงเรือ ๑๘[illegible] วา แต่ประตูเรียงเรือเถิงหัวขัว [illegible]๖๒ วา ปายสอกแล ไว้นากับประตูและ ๕๐๐,๐๐๐ นา ไว้คนรักสาและประตูและครัวแล

เถิงปีรวงไส้ จุลศักราชได้ ๘๘๓ ตัว สาสนาได้ ๒๐๖๕ ปี เดือน ๕ แรม ๖ ค่ำ วันพฤหัสบดี ไทยกดยี่ พระเมืองแก้วหื้อไปเอาปราสาทราชา ยังบ้านมหามังคลมา ไว้ในท่ำกางละพูด แล้วส้างพระคำตนหนึ่งหนัก ๘๒,๙๐๘ บาทคำไว้ในปราสาท แล้วไว้เงิน ๑๐,๐๐๐ หนึ่ง ไว้นา ๘,๒๐๐,๐๐๐ นา หื้อเปนจังหัน ไว้โคมคำหนัก ๒,๐๐๐ ไว้นาหื้อเปนน้ำมัน ๕๐๐,๐๐๐ นา ไว้ข้ากับวิหารหลวงและพระคำ ๑๕ ครัวแล ธัมมาสน์ทองในวิหารหลวงไว้เงิน ๑๐,๐๐๐ หนึ่ง หื้อเปนจังหัน แก่ธัมถึกเมื่อเช้าซู่วันแล เช่นพระเมืองแก้วรัตนราชาคำขึ้นพระมหาธาตุเจ้ามี ๘,๗๗๘,๕๐๖ บาทเพื้อง คือว่า ราชทานพระเมืองแก้วเจ้า ๑๖๒,๗๗๓ คำ นักบุญชาวเมืองมี ๘๘๕,๘๘๓ คำแล

พระเมืองอ้ายลูกพระเมืองแก้ว เกิดปีเมิงไส้ เถิงปีดับเร้า อายุได้ ๒๙ ปี จุลศักราชได้ ๘๘๗ ตัว สาสนาได้ ๒๐๖๙ ปี ได้เสวยเมืองเชียงใหม่ปางหัวที่ มีลูกสองชายผู้พี่ชื่อท้าวชายคำ ผู้น้องชื่อเจ้าจอมเมืองแล พระเมืองทั้งสองแม่ลูกพร้อมกันนำคำมาใส่พระธาตุเจ้า ๕๐,๐๐๐ คำ แล้วส้างวิหารพระมหาธาตุได้เสี้ยง ๑๕,๕๐๐ เงิน ส้างวิหารพระเชียงเสี้ยง ๓,๐๐๐ เงิน วิหารซุ้มสัจจ ๑,๐๐๐ เงิน ส้างวิหารวัดไชยชนะ ๑,๐๐๐ เงิน วิหารสวนสิงห์ ๑,๐๐๐ เงิน วิหารวัดหางเกาะ ๓,๐๐๐ เงิน วิหารพระยืน ๕,๐๐๐ เงิน ส้างขัวละพูน ๑๐,๐๐๐ เงิน

ปีกาบซะง้า จุลศักราชได้ ๘๙๖ ตัวเดือน ๖ ออก ๕ ค่ำปกขัวละพูน ๑๓ ค่ำแล้ว วันเดือน ๖ เพ็งนั้น นักบุญชาวอ้ายช้างพูค้ำได้ไต่แล ขัวละพูนซาวหกห้องและห้องกว้าง ๒ วาศอก ยาวทั้งมวนมี ๗๐ วา ๓ สอก มีเสา ๕๕ เหลั้ม และพระมหาราชโมลีนาคเสนเปนกัมมาธิถานชาวเมืองทั้งมวน มีพระเมืองอ้ายเปนอุปถัมภกแล พระเมืองอ้ายเสวยเมืองปีดับเร้าเดือน๕เพ็งวันสุกร์ มาเถิงปีเบิกเส็ดเดือน๕เพ็งวันจันท ไทยกาบสัน ตั้งเมืองเอาพระเมืองอ้ายไปไว้เมืองน้อยแล เช่นพระเมืองอ้าย คำขึ้นพระธาตุเจ้ามี ๑๙๖,๕๕๒ คำ เปนราชทาน ๙๗,๘๐๒ คำ นักบุญชาวเมือง ๘๘,๐๕๐ คำแล ชายคำลูกพระเมืองอ้ายเกิดปี

ดับไค้เถิงปี่เบิกเส็ดอายุได้ซาวสี่ปี จุลศักราชได้ ๙๐๐ ตัว ศาสนาได้ [illegible] ปี่เดือน [illegible] เพ็งได้เสวยเมืองเชียงใหม่

ปีกัดได้ เงี้ยวมาเสิก ปีกดไจ้เข้าแพง หาบร้อยเงิน ปีเต่ายีเงี้ยวมาทือกางแด

พระยาซายคำท้อเมืองได้ ๖ ปีมีลูกหญิงก็หลาย มีลูกชายก็มาก เถิงปีกาเหม้าเดือน ๑๐ แรมค่ำ ๓ วันอาทิจไทยรวายยี ชาวดาบเรืองหือสิ้นชีวิตในคุ้มน้อยทั้งมวนแด เซ่นท้าวซายคำท้อเมือง คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้ามี ๓๐,๕๙๐ คำ คือว่าราชทานมี ๔,๓๔๒ คำ นักบุญชาวเมืองมี ๒๔,๒๔๒ คำ เถิงปีกาเหม้าเดือน ๑๐ ออก ๕ ค่ำวันอาทิจไทยรวายยีอามาจทั้งหลายไปเอาพระเมืองอ้ายมาเปนพระยาเล่าแด

เถิงปีกับไส้เดือน ๗ แรม ๖ ค่ำวันสุกร์ ไทยกาบยีได้ปีหนึ่งปาย ๑๑ เดือนขึ้นปีใหม่ แสนคราวยีหื้อค่าพระเมืองอ้ายเสียในวันไปล่องขนาน (ล่องจังขาน ?) หนป่าแดงมาเถิงหัวขัวหลวงนั้นแด ในปีเดียวนั้นเถิงเดือน ๗ แสนหมื่คุมเอาเมืองละพูนและเมืองเชียงใหม่ ในปีเดียวนั้นเถิงเดือน ๙ สิงเมืองพร้อมกันข้าแสนคราวยีเสียแด ในปีเดียวนั้นเดือน ๑๐ พระยาไต้มาละพูนหัวที พระยาไต้หนีเสียเมืองแล้ว ในเดือนเดียวนั้นเงี้ยวเมืองนายมาเสิกทีลุน ในปีเดียวนั้นเดือน ๕ แรมพระยาไต้มาเสิกทีลุนได้เมืองละพูนเผาเมืองเสีย แล้วหนีเมือเถิงกำแพงเพ็กลวดตายออกสุกรเสียหั้นแด เซ่นพระเมืองอ้ายปางลุนน คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้ามี ๕๒,๕๕๒ คำ คือว่าราชทาน [illegible],๐๓๓ นักบุญชาวเมืองมี ๔๒,๒๗๓ คำแด

เถิงปีรวายซะง้าเดือน ๑๐ ปถมสาธแรม ๗ ค่ำ วันอาทิจ ไทยเบิกยียามเที่ยงวันแล้วซาวน้ำ พระยาล้านช้างชื่อว่าโพธิสารนั่งแท่นแก้วเสวยเมืองเชียงใหม่หยู่เดือนหนึ่งแล้วหื้ออุปโยวลูกตนเสวยเมืองเชียงใหม่แทนตน แล้วก็หนีเมือลานช้างตั้งเก่าวันนั้นพระยาอุปโยวทั้งสองพ่อลูกพร้อมกันมีคำ ๗๗,๒๒๗ คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้า แล้วไว้เงิน ๖๐,๐๐๐ หื้อเปนข่ายพระมหาธาตุเจ้าแด

ในปี๋รวายซะง้านั้นเดือน ๕ ออก ๓ ค่ำ ราชโมลีมหาพรหม และมหาสังฆราชา รัตน กุเลียนอุตมอาราม พร้อมกันชักชวนนักบุญทั้งหลายสร้างลำเวียงเหล็กพระมหาธาตุ ๔ ด้านเสี้ยงลำเหล็ก ๗๐๘ เหลั้ม และเหลั้มซาวสองเงิน รอมค่าทั้งมวนมี ๘๕,๕๘๒ เงินแล ต้ายเหล็กทั้งมวนมี ๗ เหลั้ม มีค่า ๘๑ เงิน รอมทั้งมวนมี ๗๐๐ เงินแล ฉัตรน้อยใส่ปายดอกบัวทองมี ๘๕ ใบมีค่าเสี้ยวเงิน รอมค่าทั้งมวนมี ๓๕๐ เงิน ลำเวียงเหล็กและต้ายเหล็กฉัตรน้อยปายดอกบัวทั้งมวน รอมค่ามี ๑๘,๑๖๐ เงินแล

เถิงปี๋เมิงเม็ดเดือน ๓ ออก ๑๓ ค่ำวันอาทิจไทยรวายยี่ลำเวียงเหล็กทั้งมวนจิ่งแล้วบ่วระมวนแล มะลังตั้งลำเวียงด้านหน้ามี ๑๙ วาคืบ ที่ตั้งหอยอ ๔ วาสอก ที่ตั้งลำเวียงเหล็ก ๑๕ วา ๓ สอก ลำเวียงเหล็กมี ๑๗๖ เหลั้ม มะลังตั้งเวียงเหล็กด้านใต้ ๑๗ วาอก ลำเวียงเหล็กมี ๑๘๒ เหลั้ม มะลังตั้งลำเวียงเหล็กด้านวันตก ๑๙ วามีลำเวียง ๑๘๗ เหลั้ม มะลังตั้งลำเวียงเหล็กด้านเหนือ ๑๘ วามีลำเวียงเหล็ก ๑๙๗เหลั้มแล

เถิงปี๋เมิงเม็ดพระยาอุปโยวตนลูกเมือล้านช้างส่งสการพระยาล้านช้างตนพ่อเล่าแล

เถิงปี๋เบิกสันเดือน ๘ แรม แสนทั้งคุ้ม กับพระยาลือขึ้น เวียงเชียงใหม่ รบกัน แสนทั้งคุ้มบ่อแพ้พระยาลือ ลวดหนีเมือหยู่ละคอนแล ในปี๋เดียวนั้นเถิงเดือน ๑ พระยาน่าน พระยาแพร่มาเชียงใหม่แล

เถิงปี๋กัดเร้าเดือน ๙ แสนด้านประตูหอเปนเจ้าพลไปฮบชาวละคอนยังปายนาทราบ่แพ้ชาวละคอนลวดเสียซ้ายเชียงรายขวาเชียงรายหั้นแล

เถิงปี๋กดเส็ดเดือน ๓ แรม พระยายส พระยาเวียงล้านช้างพร้อมกันมาฮบเชียงใหม่ หยู่ขัวสรีภูมิเขาพร้อมกันฮบเชียงใหม่บ่แพ้ชาวเชียงใหม่ ลวดพากันหนีเมืองทางลี้น้อยเชียงยนวันนั้นแล เช่นพระยาอุปโยวราช ค่าขึ้นพระธาตุเจ้ามีแสนหกหมื่นแปดพันเก้าร้อยเก้าสิบสามค่า คือราชทาน ๑๒๒๘ ค่านักบุญชาวเมืองมี ๑๕,๖๗๒ ค่าแล

นางมหาเทวีแม่พระจอมเมืองท้อเมืองเชียงใหม่ปีเบิกสันกัดเร้า กดเส็ด คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้ามี ๒๓,๓๖๒ คำ คือเปนราชทานพระเทวีเจ้า ๕,๓๐๐ คำ คำนักบุญชาวเมืองมี ๑๗,๘๖๒ คำ

เถิงปีรวงไค้ จุลศักราชได้ ๙๑๓ ตัว ศาสนาได้ ๒๐๙๕ ปี เดือน ๘ แรม ๕ ค่ำ วันเสาร์พระยาแม่กุ (เมกุฏิ ?) ได้เสวยเมืองเชียงใหม่ ฟ้าเมืองนายมารบแพ้แล้วเอาพระยาลือเมือไว้เมืองนาย

เถิงปีกับเหม้าเดือน ๕ แรม พระยาแม่กุไปเมืองละคอนลำปาง เดือน ๗ แรม มารอดละพูนลวดเมือเชียงใหม่แล

เถิงปีรวายสี่เดือน ๕ เพ็ง ราชาพระยาแม่กุ ท้อได้เสวยตุนถ้วน ๒ แล เถิงปีเม็งไส้เดือน ๗ ออก ๘ ค่ำวันอังคาร ไทยกาเป้า พระยามังทาลุกแต่หงสามาเอาฟ้าเมืองนายได้แล้วเอาพระยาฝางสามล้านได้แล้วมารอดเมืองเชียงใหม่ เอาเมืองเชียงใหม่ได้เดือน ๗ เพ็งเม็งวันอังคารไทยกดสันยามกองงายในปีเบิกซะง้านั้นแล เดือน ๘ แรมค่ำ ๑ ฟ้ามังทามาไหว้พระมหาธาตุเจ้าละพูนมาวันเดียวนั้น เดือน ๘ แรม ๕ ค่ำ พระยาแม่กุได้เสวยเมืองเชียงใหม่ที่ตุนถ้วน ๒ แล เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำฟ้ามังทาพรากเมืองเชียงใหม่เมือหงสาทางเหนือ

ในปีเบิกซะง้านั้นเดือน ๕ ออก ๘ ค่ำ พระยาแม่กุ ฟ้าอังวะพระยาทละ พระยาจักรเสี่ยม สีมพโล สีมสามข่าย พร้อมกันไปเชียงแสนแล้วไปเชียงรายแล้วไปเชิงได้เชิงและข้าพระยาละคอนต่อมคำเสียในปีรวายยี่ แล้วมาทางเมืองแกงลวดมาเมืองแพร่ แล้วห้อพระยาแสนหลวงสุทัสสนะไปกินเมืองน่านแล้วมาทางละคอนแล

เถิงปีกัดเม็ดเดือน ๘ ออก ๖ ค่ำมารอดละพูด เดือน ๓ ออก ๘ ค่ำพรากละพูนเมือเชียงใหม่ เดือน ๘ ออก ๑๓ ค่ำฟ้าอังวะพรากเมืองเชียงใหม่เมือทางเหนือแล เดือน ๘ แรมค่ำ ๑ พระยาทละ พระยาจักร พระยาเสี่ยม พระยาสีมพโล สีมสามข่าย ก็พรากเมืองละพูนเมือทางใต้แล

เถิงปีกาไค้ พระยาฝางผีน อาญาเจ้าฟ้า บ่ไปเสิกเมืองใต้หนีคืนมาเถิง ละพูน ถวดฮบชาวเชียงใหม่ บ่แพ้ชาวเชียงใหม่ได้มาสิ้นชีวิตในวัดพระเจ้าตนหลวงแล

เถิงปีกาบไจ้ พระยาเชียงแสน พระยาละคอนขึ้นพื้นอาญาฟ้ามังทา ๆ เคียดถวดมาเอาพระยาเชียงแสนและพระยาแม่กุเมือไว้หงสาแล เช่นพระยาแม่กุเสวยเมืองสองที่ คำขึ้นพระมหาธาตุเจ้ามี ๑๙๖,๔๖๓ คำ อันราชทานแท้นั้นมี ๖๒,๒๐๓ คำ คำนักบุญชาวเมืองมี ๑๓๔,๒๖๐ คำแล

เถิงปีดับเป้า จุลสักราชได้ ๑๒๗ ตัว สาสนาพระพุทธเจ้าล่วงได้ ๒๑๐๙ ปี ที่นั้นจักจาด้วยท้าวพระยาอันล่วงแล้วไปนั้น ๆ ได้ทานข้าและนาที่แดนไว้กับพระมหาธาตุเจ้าก่อนแล

พระยาอาทิจได้หือทานข้าไว้กับพระมหาธาตุเจ้ามี ๔ หลังเรือนแล

พระยากือนาก็อธิถานบ่อยช้างหาแคว้นพระธาตุเจ้าได้รู้แจ้งแล้วจิ่งทาน แช่งเพื่อบ่หือข้าและที่พระเจ้ามุดหายเสีย กัวเปนบาปแก่ท้าวพระยาและคนทังหลายฝูงได้กินพายหน้าจิ่นนั้นแล

พระยาติโลกราชได้หือทานข้าไว้กับพระธาตุเจ้าและด้านไหนมีสี่พันครัว

พระเมืองแก้วได้ทานข้าไว้รักสาพระมหาธาตุเจ้าและด้านไหนมีห้าร้อยครัว แลข้าพระธาตุเจ้าทังมวนมี ๓ เช่นท้าวอันได้หือทานนี้ทังมวน สมโนเข้ากันมี ๖ พันปาย ๔ หลังเรือน แม่นว่าท้าวพระยาตนใดก็ดีได้เสวยเมืองละพูนเชียงใหม่ จักไคร่หือบ้านเมืองวุทธิจำเรินมีสิริเตชะอานุภาพปราบแพ้ชนะข้าเสิกบ่มาผจญแพ้ได้ บ่มีโจรภัยหือมีทีฆาอายุหมื่นยืนยาวแท้นั้น หย่าหือได้ใช้ข้าพระมหาธาตุเจ้าแลข้าพระข้าธัมข้าสงฆข้าอาราม และที่แดนอันท้าวพระยาได้ทานหยาดน้ำไว้นี้ เหตุว่าได้หยาดน้ำตกแผ่นดินเสียแล้วแม่นว่าท้าวพระยาก็ดีก็ดี เปนบาปอันหนักฮ้อนไหม้หาที่สุดบ่ได้ เปนต้นว่าได้ขับจำเขาลังมือทือครัวส่งน้ำคราวบกก็ดี เอาหย้าช้างหย้าม้าขุดคือทือถาง จาเปน

ที่สุดนั้นแม่นว่าข้าเสิกมาคุมบ้านคุมเมืองหยู่ก็ดี ก็หย่าได้ขับจำเขาเทอะ เหตุว่าท่านได้หยาดน้ำหมายทานไว้แล้ว ทั้งแผ่นดินอันเปนที่เขตวัดนี้ แม่นว่าลูกส้มลูกหวานอันฝาดอันขมทั้งมวน เปนต้นว่าของอันควนกินก็ดีเกิดมาในเขตแดน พระธาตุเจ้าก็เปนของพระมหาธาตุเจ้านั้นบ่เสียงแลหย่านับกิน หื้อมีใจ อ่อนน้อมในบุญแท้ หื้อตั้ง หยู่ในทศราชธัม ๑๐ ประการแท้บ้านเมืองจิ่งเปนวุฒิจำเริญชุ่มเย็นเปนสุขมากนักแล

ท้าวพระยาเสนาอามาจจำเมือง คิดบ้านปองเมือง แต่งถ้อยตัดคำ ก็หย่าหื้อต้องคติ ๔ ประการเทอะเปนบาปหนักนัก หื้อได้เสวยแต่ภวบัจจุบันนี้ไปเถิงภวพายหน้าเที่ยงแท้บ่สังสัยชะแล

ทีนี้จักกล่าวตำนานอันเทวดาเอาคนไปเข้าถ้ำพันเมืองละพูน ได้หันยังพระธาตุเจ้ามาเล่าหื้อคนทั้งหลายได้รู้ก่อนแล อุบัตินิทานอันเทวดาเอาคนไปเข้าถ้ำเมืองละพูนมีดังนี้

เมื่อจุลสักราชได้ ๙๖๘ ตัวนั้น ปีรวายซะง้า เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ วันอังคาร ยามกองแลงเข้ายามแตรค่ำ เทวดาเอาพี่เลี้ยงอารักขาพระยาดอยหลวงผู้หนึ่งชื่อว่า รสทิพ อายุได้ ๓๓ ปีไปเข้าถ้ำ หื้อหันมหาธาตุเจ้าอันมีในถ้ำแล้วว่าอันหื้อได้ เล่าได้จาแก่คนทั้งหลายได้ถามดูพี่เลี้ยงอารักขาว่าในวันนั้น ข้าถือพร้าไปแอ่วหาใบม่วงหนุ่มไปกิน ไปวัดป่าบิ่กใต้เวียงละพูนประมาน ๓๐๐ วา ไปรอดข้างวิหารก้ำได้จักดาขึ้นไม้ม่วงข้าคล้ำ ลืมคิงเสีย หันเปนเหมือยหมอกกุ้มหยู่บ่ฮู้ทิสหนได หันเหลืองเสี้ยงทั้งป่าจักไปก็เปนคุ้มหนามเถิงหน้าเสีย ข้าจิ่งหันชายเถ้าผู้หนึ่งนุ่งผ้าขาวเสื้อก็ขาว ผมก็ขาว มาทักข้าว่าเจ้าไปไหน ข้าว่ามาหาผักกินข้าหลงทางเสีย ทางเมือหาบ้านข้าทางไดจา ชายเถ้าแก่ผู้นั้นว่าเจ้ากูจุ่งมาจิ่มข้าเทอะว่าอั้น ข้าลวดไปกับชายเถ้าแก่ผู้นั้น ไปรอดไม้ต้นหนึ่งใหย่นักลวดยืนหยู่หั้น ว่าคันว่าต่าไม้นั้นไปพายหน้าจักรอดบ้านเจ้ากูแลว่าอั้น ข้าก็ซ้ำคล้ำลืมคิงเสียแถมเล่า ไปพายหน้าหน้อยหนึ่งข้าก็หันเปนต้นกล้วยไปทั้งสองตราบข้างหนทาง ไปพายหน้าหน้อยหนึ่งก็ได้ลงน้ำเลิกประมานเพียงหัวเข่า ข้าถามชายเถ้าว่าน้ำสังจา ชายเถ้าแก่ว่าน้ำอันนี้หากมี

เปนอันนั้นแล ถ้านั้นไปก้าหน้านั้นเจ้ากูหากจักหันชะแลว่าอั้น ไปพายหน้าหน้อยหนึ่งข้าก็หันซายขาวงามหยู่ ไปพายหน้าหน้อยหนึ่งถวดหันโฆสธาตุเจ้าแต่ไกไส ๆ ยะยาวหยู่ ข้าว่าอันนั้นสังจา ชายเถ้าแก่บอกข้าว่าอันนั้นโฆสธาตุเจ้าแล ชายเถ้าแก่ว่าเจ้ากูเมือบ้านข้าก่อนเทอะว่าอั้น ถวดพาข้าเมือรอดเรือนมัน เรือนอันนั้นเปนคำทังมวนเปนดั่งหอบูชาพระมหาธาตุเจ้านั้นแขวนหยู่ในอากาสแล ชายเถ้าแก่ผู้นั้นว่าเจ้ากูหยู่หนี้ก่อนเทอะ ข้าจักเมือเรือนข้าก่อนว่าอั้นก็ถวดขึ้นเมือเรือนมัน เอาผ้ากับเสื้อมาห้อข้านุ่ง ผ้านั้นอ่อนเปนดั่งผ้าทอนนั้น เสื้อนั้นเขียวอ่อนนัก ผ้าอันข้านุ่งกับผ้าอันข้าถือไปนั้นถวดกับหายเสี้ย ชายเถ้าแก่พาข้าไปรอดมหาธาตุเจ้า เมินจิ่งรอดที่โฆสธาตุเจ้านั้น ข้าก็ปทักขินเข้าไปพายในถ้าเวียงทังสามชั้นนั้นเปนคำทังมวน พื้นพายนอกถ้าเวียงทังมวนเปนซายคำทังมวน วิหารหลังหนึ่งหน้าสิงห์หันมี ๙๐ ห้องหอคำทังมวน มีปราสาทคำทัง ๕ แจ่งตามเทียนไว้ในรปราสาทนั้น บอกว่าเทียนอันนั้นบรู้ดับสักเทื่อแลว่าอั้น มีโคมคำตั้ง ๕ แจ่ง มีทุงคำ ๕ แจ่ง มีน้ำบ่อแก้ว ๕ แจ่ง บอกข้าว่าน้ำบ่อแก้วนั้นก็อดินขึ้นสูง ๓ สอกว่าอั้น มีปราสาทลอกเรียงกันไปทัง ๕ ทิสนั้น ข้าผ่อดูพอสุดชั่วตาข้าก็ยังบ่เสียงแล ชายเถ้าแก่เฮียกข้าออกมาไปก้าวันตกพระมหาธาตุเจ้านั้น มาก็หันพระยา ๗ ตนนั่งหยู่ก้าวันตก พระมหาธาตุเจ้านั้น พระยาตนเปนใหย่นั่งหยู่เหนือสาดคำพายหน้าหน้อยหนึ่ง ๓ ตนนั่งซ้าย ๓ ตนนั่งขวา นั่งสาดทุกตน ๆ เปนใหย่เฮียกเอาข้าว่ามาดีแลเจ้ากูว่าอั้น ถวดห้อเอาสาดมา ๓ ผืนซ้อนกันห้อข้านั่ง สาดอันนั้นอ่อนนัก ไกพระยาปะมาน ๔ วาชะแล ข้าผ่อไปไหนก็เท่าเต็มไปด้วยคนทังมวลย่อมนุ่งผ้าขาวเสื้อขาว ผ้าพอกหัวก็ขาวนับเสี้ยง พระยาสุบหมากใส่ขันแก้วเหลืองอันหนึ่งมาห้อข้ากิน ๗ คำ พระยาว่ากินหมากห้อเสี้ยง ๗ คำนั้นก่อนเทอะ แล้วว่าตัวข้าทังหลายก็ล้างแท่นแก้วลูกนี้ไว้ เจ้ากูว่างามบ่จา ข้าว่าแท่นแก้วลูกนี้งามนักหาที่จักเปียบเทียมบ่ได้แล พระยาว่าแต่แท่นแก้วลูกนี้กว้างซาวเจ็ดสอก สูง ๓ วา ล้างแล้วซาววาชั้นตีนนั้นแก้วทังมวนสูง ๕ สอก ถ้านั้นขึ้นเปนคำ

ทังมวน พระยาถามข้าว่ายังเมืองคนเขาตี้ฆ้องตีกองนั้นมารอดตูทังหลาย เขาเยียะสังจา ข้าว่าบ่มีสังตีหลีแด พระยาว่ามีแอ่ เราได้ยินแล้วแด เข้าว่ารอยอันเขาแต่งเครื่องบูชาพระยาอินทเขาตีกอง พระยาเจ้าได้ยินคำอันนั้นชะแด พระยาว่าเออหากยังมีหั้นนา เราได้ยินแล้วดายดีแดเจ้ากูหย่ากะทำบาป สัตว์ตัวน้อยตัวไหย่เจ้ากูหย่าข้า หย่าด่าชีตีพราหมณ์หย่าปมาทแก้วทังสาม ผู้เถ้าผู้แก่พ่อแม่ครูบาอาจารย์และนักปราชญ์ หื้อท่านได้รักสาสีล ๕ สีล ๘ ท่านหื้อกินเจ้าเยียะกินท่านบ่หื้อกินเจ้าหย่ากิน ท่านหื้อเจ้ากูเยียะเอา ท่านบ่หื้อเจ้ากูหย่าเอา อาหารอันควนกินเจ้ากูเยียะกินอันบ่ควนกินเจ้ากูหย่ากินเนอ ข้าถามว่าอาหารอันบ่ควนกินนั้นอันใดจา พระยาว่ากบ เขียด ปา ฝา เต่า ปา เหยี่ยน งู ฝูงนี้เจ้าหย่ากิน ดั่งว่าบุคคลผู้หนึ่งและจักควักเอาตายังหื้อได้รู้ว่าบ่ได้ ผิบ่มีเปนดั่งอั้นและจักควักเอาหัวใจเจ้ากูดั่งอั้น ยังจักหื้อได้รู้ว่าบ่หื้อ ดั่งว่าบุคคลผู้หนึ่งบ่ได้กินเข้า ๗ วันและจักปาดเอาชิ้นเจ้ากูกินดั่งอั้น ยังจักหื้อได้รู้ว่าบ่หื้อได้จา ข้าจักบอกชาติหลังเจ้ากูวันนั้น พระยาดอยหลวงกับทังเจ้ากูเปนเวรแก่กัน เจ้ากูได้เปนพระยาช้างตัวหนึ่ง พระยาดอยหลวงได้เปนกับแก้ตัวหนึ่ง หยู่ในกอนไม้ต้นหนึ่ง พระยาช้างตัวนั้นได้ไปยู้ไม้ต้นนั้นท่าวไป กับแก้ว่าช้างตัวนี้มายู้วิมานกูเสีย กูบ่ได้ตัวมึงเปนวิมานแห่งกูกูบ่ยอมว่าอั้น ช้างตัวนั้นตายก็ได้ไปเกิดในดาวดึงสาเปนลูกพระยาตนหนึ่ง ตายจากหั้นได้มาเกิดเมืองคนแดกับแก้ตัวนั้นตายได้เปนอารักข์ จิ่งมาตอบสองกันมาดัง ตัวเจ้ากูเปนวิมานหยู่วันนั้นแด

ข้าถามว่าแท่นแก้วอันเจ้ากูสร้างนั้นจักไว้ในที่ใดจา พระยาบอกข้าว่าแท่นแก้วอันนี้ก็สร้างแล้วจักไว้ยังเมืองคนพุ้นแดเมื่อใดวันใดคนฝูงใจบาปตายไปเสี้ยงแล้ว ดอยอันนี้จักออกมาเมืองบน คนฝูงใจบุญมีสีล ๕ สีล ๘ จักขึ้นหยู่ดอยอันนั้น ฝนจักตกลงมาท่วมเช่นขาขนูเรานี้ น้ำฝนบกลงเสี้ยงแล้วแท่นแก้วอันนี้กับทังดอยสี่อัน จักออกทัดหน้าวัดชีวร มีนชะแด

เดือน ๖ นี้ คนทั้งหลายจักมากะทำบุญ เราก็จักออกไปดูคนทั้งหลายฝูงใจบุญและใจบาป จักเอาหว้านไฟไปหว่านหื้อคนใจบาปตายเสี้ยงชะแล ธาตุพระพุทธเจ้าก็จักออกวันเดือนเพ็งนั้นชะแล

เจ้ากูหยู่นี้ ๓ วันก่อนเทอะว่าอั้น ข้าว่าข้าบ่หยู่แลเจ้า พระยาเจ้าว่าเจ้ากูจักเมือก็เมือเทอะว่าอั้นแล้ว พระยาก็แต่งเข้าใส่ถ้วยแก้ว ของไข่ ใส่ถ้วยแบนแก้วมาหื้อข้ากินเข้านั้นเปนดั่งเข้าเบียนนั้นมีโอชารสนัก ของไข่นั้นเปนดั่งผักนักเท่าเปนหน่วยลำขิ้งนัก มีโอชารสนักแล ข้ากินเข้าแล้วเอาม้าขาวมาหื้อข้าตัวหนึ่งห้างเครื่องคำทังมวนมาหื้อข้าขี่ พระยาแต้มหนังสือใส่มือข้า ข้าลวดขี่ม้าออกมา แต่งคนมาส่งข้า ๗ คนมาตามหลังม้า ชายเถ้าแก่ผู้นั้นมาก่อนหน้า ข้ามาลงน้ำแล้วขึ้นน้ำมาน้อยหนึ่งแล้วรอดประตู ชายเถ้าแก่ว่าเจ้ากูลงม้าเทอะเจ้าหย่าเล็งใต้เล็งเหนือเท่าเล็งดูตนเจ้ากูแล้วก้มหน้าหลับตาหยู่เทอะ ว่าอั้นแล้วลวดหื้อข้าลงม้า ชายเถ้าแก่ลวดคว้าเอาหนังสือนั้นแก่ข้า ข้าลงม้าแล้วข้าก็ลวดออกหยู่เหนือหินปากน้ำบ่อถ้ำช้างหมูบถัดห้องกองนั้นบ่เมือแล ผ้าเสื้ออันเขาหื้อข้านุ่งนั้นก็ลวดกับหายไปไหนบ่รู้ เท่านุ่งผ้าอันข้านุ่งไปนั้นกับถือพร้าเปนดั่งเมื่อข้าไปแอ่วนั้นข้ารู้คิงแล้ว ข้ากัว ลวดแล่น มาบ้านข้ายามกองรุ่งแล้ว ผมและเสื้อผ้าก็เปียก เท่าว่าตัวข้าเปนน้ำชุ่มหยู่เสี้ยงทังตัวแล อุบัติอันเทวดาเอาคนเข้าถ้ำละพูนมีดั่งนี้แล

ในปีนั้นเดือน ๖ ออก ๑๓ ค่ำ เจ้าแผ่นดินเชียงใหม่มาละพูน ออก ๑๕ ค่ำก็เอายอดพระมหาธาตุเจ้าคือว่าฉัตรและแก้วยอดขึ้นใส่วันเดือนเพ็งนั้นแล คนทั้งหลายได้รู้ลวดถือซามีปสาทเลื่อมใส ยินดีไหว้สาคารวครพย่ำสักการบูชาหื้อทานมากนัก ก็ลือชาปรากฏไปทั่วบ้านน้อยเมืองไหย่ทังมวน แล้วคนทั้งหลายและสมนพราหมณ์เจ้าก็เอากันเข้ามาสักการบูชากะทำบุญหื้อทานมากนักหนา ต่างคนต่างปาถนาหื้อได้หันหน้าพระศรีอริยเมตไตยเจ้าชู่ตนชู่คนก็มีวันนั้นแล

กล่าวยังตำนานพระธาตุเจ้าลำพูนและเทวดาเอาคนเข้าถ้ำ หื้อหันพื้นพระธาตุเจ้าตั้งหยู่นั้นมาเล่าหื้อคนทั้งหลายได้รู้ ก็แล้วเท่านี้ก่อนแล

ตำนานพระธาตุลำปางหลวง(๓)

ยาปาตุภูตา อตฺตานุภาวา จิรํปติฏฺฐา ตมฺพกปฺปปุเร เทเวน คุตฺตา อุตฺตราภิเธยฺยา นมามิหนฺตํ วรชินธาตุํ กุมารกสฺสปนตาตธาตุโย เจติยมหาเถโร กนธาตุฐูเปติ มหาฐาเน เจติยํ ปูชิตา นรเทเวหิ อหํ วนฺทามิ ธาตุโย

สาตรจารึกอันนี้ ในเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสสัพพัญญูญาน เปนพระได้ ๒๕ วัสสาวันนั้น พระพุทธเจ้าหยู่ในป่าเชตวัน ยังมีคืนหนึ่งยามจักใกล้รุ่ง พระพุทธเจ้ารำเพิงดูว่าดั่งนี้ อายุกูได้ ๕๕ แล้ว อายุกูได้ ๘๐ ปีก็จักนิพพานชะแล ควนกูจะอธิถานธาตุหื้อย่อยแล้วหื้อคนแลเทวดาทังหลาย เอาไปจุไว้เปนที่ไหว้ ทีบูชาเสมอดั่ง ตนกูตถาคตยังธรมาน ควนกูไปทำนายที่นั้นไว้เทอะ

คันออกวัสสาแล้วมีอรหันตเจ้า ๓ ตน ๆ หนึ่งชื่อโสนเถร คนหนึ่งชื่ออุตตรเถร ตนหนึ่งชื่อรตนเถร อันมีเจ้าอานนทเถรเปนถ้วน ๕ และพระยาอินทและวิสสุกัมเทวบุตร อันมีจตุโลกบาลทัง ๔ และพระยาอโสกราชผู้กินเมืองกุสินาราย พระพุทธเจ้าเสด็ดไปด้วยลำดับบ้านเมืองไหย่น้อยทังหลาย พระพุทธเจ้าไปรอดบ้านอันหนึ่งชื่อ ลัมพการีวัน พระพุทธเจ้านั่งหยู่เหนือดอยม่อนน้อยสูงสะหน่อย ยังมีลัวะผู้หนึ่งชื่อ อ้ายคอนมันหันพระพุทธเจ้าเอาน้ำเผิ้งใส่บอกไม้พ้างมาหื้อทานแก่พระพุทธเจ้ากับหมากพ้าว ๔ ลูก พระพุทธเจ้ายื่นบอกน้ำเผิ้งหื้อแก่มหาอานนท์ถอกตกปากบาตร พระพุทธเจ้าสันแล้ว ซัดบอกไม้ไปตกทิสหนเหนือ แล้วพระพุทธเจ้าทำนายว่าสถานที่นี้จักเปนเมืองอันหนึ่งชื่อว่า ลัมพาง หมั้นชะแล อรหันตเจ้า พระยาอินท และท้าวจตุโลกบาล พระยาอโสกราช พร้อมกันไหว้พระพุทธเจ้าว่าถานะที่นี้ควนพระพุทธเจ้าตั้งสาสนาที่นี้ควนแด

---

(๓) คัดจากฉบับใบลานจานอักษรไทยลานนา เลขที่ ๑๙

พระพุทธเจ้ายกมือขวาขึ้นลูบสีสะหัวได้ผมเส้นหนึ่ง หื้ออรหันต์และพระยาอโสกราชหื้อแก่ลัวะอ้ายคอนรับเอา ไส่บอกคำแล้วไส่อูบคำไหย่ ๘ ก่ำ ที่นั้นพระยาอินทหื้อวิสสุกัมเทวบุตรแต่งแปงขุมอันหนึ่งกว้าง ๕๐ วาแล้วลาดแผ่นแก้ววิทูรสูง ๗ สอก กว้าง ๓ สอก แล้วเอาขะอูบธาตุตั้งไว้ในท่ามกลางขุมแล้วลัวะอ้ายคอนไส่เข้าของมันไว้บูชาธาตุ ๗ แสนคำ แล้วคนทังหลายก็ไส่ ๗ ล้านคำบูชาธาตุพระพุทธเจ้า แล้วพระยาอินทไส่ยนต์ผัดไว้แล้วถมหื้อดี แล้วก่อเจดีย์พายบนขุมอุมงค์นั้นสูง ๗ สอก แล้วพระสั่งว่าเมื่อกูตถาคตนิพพานไปนานได้ ๒๑๘ ปี ยังมีอรหันต์ ๒ ตน ๆ หนึ่งชื่อ กุมารกัสสปะจักเอาธาตุหน้าผาก เมคิยเถร จักเอาธาตุลำคอกู้ก้ำหน้าก้ำหลัง มาจุไว้ที่นี้หมั้นชะแลเจติยที่นี้จักผากฏเปนเจติยคำจักได้ชื่อว่า ลัมพกัปป หมั้นชะแล ก็จักเต็มไปด้วยชาวเจ้าสมนพราหมน์ทังหลาย อันประกอบด้วยสีลาธิคุนมากนักหมั้นชะแล

สาธุโว ดูราสัปปุริสทังหลาย จักกล่าวอุปตินิทานอันเปนตำนานสาตราจาริกธาตุถาปนาอันหยู่ในเมืองลัมพกัปปนครนี้ ในอดีตกาลเหิงนาน ยังมีชาวเจ้า ๕ ตนหยู่โยงเมืองมหาราชขุนน้ำพิง ก็จะเดินไปเถิงเมืองอโยชิยาดั้งอั้น ก็เข้าไปไหว้มหาเถรเจ้าตนหนึ่ง เมื่อนั้นมหาเถรเจ้าตนนั้นจิ่งปติสันถารเจียรจาจา ว่าอาวุโส ดูกรเจ้าทังหลาย เจ้าทังหลายมาแต่ประเทสที่ใดจา ชาวเจ้าทังหลายกล่าวว่าตูข้าทังหลายมาแต่ประเทสขุนน้ำพิง เพื่อจักไหว้สีรธาตุพระเปนเจ้าอันมีในประเทสหนนี้แล

มหาเถรเจ้ากล่าวว่าอาวุโส ดูกรเจ้าทังหลาย เจ้าทังหลายมาเถิงที่นี้เพื่อจักไหว้สีรธาตุพระเปนเจ้าอันมีในประเทสหนนี้ดีนักแล ที่แท้สีรธาตุพระเปนเจ้าก็ยังมีพายขุนน้ำโพ้น ๒ แห่งมากนักแล เมื่อนั้นชาวเจ้าทังหลายถามว่ามีในที่ใดจาเจ้ากู เมื่อนั้นมหาเถรเจ้าจิ่งว่าธาตุพระเปนเจ้ายังมีในเมือง๒แห่ง อันหนึ่งชื่อว่าเมืองหริภุญชัยนคร อันหนึ่งชื่อว่าเมืองลัมพกัปปนครแล เมื่อนั้นชาวเจ้าทังหลายกล่าวว่า ธาตพระเปนเจ้ามีในเมืองหริภุญชัย ตูข้าทังหลายรู้แล อันมีในเมืองลัมพกัปปนคร บ่ปรากฏแก่ตูข้าทังหลายเทื่อนา

เมื่อนั้นมหาเถรเจ้ากล่าวว่าเมืองอันหนึ่งมีหนอากไนยทิศแห่งเมือง หริภุญชัยนั้นไกลมีปะมาน ๕๐,๐๐๐ วา เมืองอันสู่ท่านว่าลัมพางนั้นแล

จารึกอันปะจุธาตุพระเปนเจ้าก็ไว้นั้น อันมีในเมืองหริภุญชัย ๒ ส่วน อันปะจุไว้ในเมืองลัมพาง ๓ ส่วน ผิว่าท่านทังหลายจักไคร่รู้แจ้งแท้ อันจารึกอันปะจุธาตุพระเปนเจ้าก็มีทั้งสองแห่งนา

เมื่อนั้นชาวเจ้าทังหลายกล่าวว่าตูข้าทัง หลายไคร่ได้ตำนานจารึกอันปะจุธาตุ พระเปนเจ้าไว้ทั้งสองแห่งนั้นเมือห้อปรากฎพายขุนน้ำโพ้นนักแล เมื่อนั้นมหาเถรเจ้าจิ่งจักอาจารึกอันปะจุธาตุพระเปนเจ้าทังสองแห่งมาห้อแล

เมื่อนั้นชาวเจ้าทังหลายจิ่งเขียนเอาจารึกอันปะจุธาตุพระเปนเจ้าทังสองแห่งนั้นมาห้อผากฏแก่คนทังหลายต่อเท้ากาลบัดนี้แล

จำเนียรแต่กาลเมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปได้ ๒๑๗ ปีวันนั้น ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อสรีธัมโสกราช ตนชำนะข้าสึกสัตรูได้ราชาภิเสกแล้วอาสัยเซิ่งเจ้านิโครธสามเนรห้อถอยเสียยังลาภสักการแห่งเดียรถีทังหลายแล้ว ก็บังเกิดสัทธาในสาสนา พระพุทธเจ้าเรานี้ พระยาก็ถามชาวเจ้าทังหลายมีมหาโมคคัลลีบุตรติสเถรเจ้าเปนประธานว่าข้าแด่เจ้ากูธัมขันธ์พระพุทธเจ้ามีเท่าใดจา มหาโมคคัลลีบุตรติสเถรเจ้าขานคำพระยาว่าดูกรมหาราช ในสาสนาพระพุทธเจ้าเรานี้ พระพุทธเจ้าก็ตั้งไว้ยังธัมขันธ์ ๘๔,๐๐๐ ขันธ์แล พระยาก็กล่าวว่าผิอั้น ข้าก็จักกะทำส้างแปงยังเจติยวิหารได้ ๘๔,๐๐๐ หลัง แล้วก็จักบูชาธัมขันธ์พระพุทธเจ้าด้วยอันเคารพชะแล มหาโมคคัลลีบุตรติสเถรเจ้ากล่าวว่า คำอันมหารจชกล่าวนี้พ่องสมริทธิแก่มหาราชเถิด

เมื่อนั้นพระยาก็จิ่งห้อพิจารนาหาธาตุพระพุทธเจ้าในเมืองทังหลาย ก็จวบธาตุพระพุทธเจ้าในเมืองราชครึ่หนคร วันนั้นพระยาก็นำเอามาบูชาไว้ในเมืองปาตลีบุตรแห่งตนด้วยเคารพ แล้วพระยาก็จิ่งห้อส้างแปงเจติยวิหารอันได้ ๘๔,๐๐๐ หลังทั่วชมพูทวีป

ทังมวน แล้วธาตุพระพุทธเจ้าพระยาก็หื้ออรหันตเจ้าทังหลายและเทวดา นำเอาไปปะจุไว้ในเจติยวิหาร ๘๔,๐๐๐ หลังก็หื้อพร่ำกันวันเดียวแล

เมื่ออรหันต์และเทวดาพร้อมกันเอาธาตุพระพุทธเจ้ามาจุไว้ในเมืองลัมพกัปปนครนี้ อรหันตเจ้าตนชื่อ กุมารกัสสปอันมา อาสัยเซิ่งเมืองราชคริหนั้น อรหันตเจ้าตนนั้นก็มาพิจารนาดูด้วยทิพจักขุญาณแห่งตน ว่าถานะที่นั้นธาตุพระพุทธเจ้าจักถาปนาไว้หื้อหมั้นดีหลีแล เถรเจ้าจิ่งเอาสรีรพระชินธาตุมาปะจุไว้ที่นี้ก่อนแล

ถัดเรียงนั้น อรหันตเจ้าตนชื่อเมฆิยะ เอาพระชินธาตุมาปะจุไว้เล่า ก็แปงถ้วนสองที่แล

ถัดเรียงนั้นพระยาสรีธัมมาโสกราช ก็หื้อเอาสรีรธาตุมาปะจุไว้เล่า เปนถ้วนสามที่เพื่ออั้นแล

เหตุดั่งอั้นพระชินธาตุเจ้าอันมีในเมืองลัมพกัปปนคร ๓ ส่วนเพื่ออั้นแล

อรหันตเจ้าและเทวดาทังหลายก็จิ่งอาณัติบังคับรุกขเทวดาตนหนึ่ง มีนามบัญญัติว่าอุตร หื้อหยู่รักสาสรีรธาตุพระพุทธเจ้าในเมืองลัมพกัปปนครที่นี้แล เทวดาตนนั้นก็เถิงปีติโสมนัสสาภิรมชมชื่นยินดีนัก ก็ไหว้อรหันตเจ้าทังหลายว่าเจ้ากูทังหลายจำเริญหื้อข้าหยู่พิทักสรักสายังสรีรธาตุพระพุทธเจ้าที่นี้ ข้าก็มีคำยินดีมากนักเสมอดั่งได้ลาภอันประเสิดกว่าลาภทังหลายแล เทวดาก็สำแดงความปีติโสมนัสภิรมชมชื่นยินดีแห่งตนดั่งนี้แล เหตุดั่งอั้นเมืองอันนี้ชื่อว่า ลัมพกัปปนคร เพื่ออั้นแล

นิทานตำนานอันพระยาอโสกธัมมิกราช มา ประ ดิสถาน ยัง สรีรธาตุพระ พุทธเจ้าไว้ในเมืองลัมพกัปปนคร ก็สเด็ดเท่านี้แล

ตั้งแรกแต่กาลนั้นไปเมื่อหน้า ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อว่าจันทะเทวราช อันเสวยราชสมบัติเปนพระยาในเมืองสุวรรนภูมิ รู้ข่าวว่าสรีรธาตุเจติยอันพระยาอโสกธัมราชถาปนาไว้ในเมืองลัมพกัปปนครที่นี้ หักคร่าเสียแล้วว่าอั้น พระยาจันทะเทวราช

มักใคร่ได้ยังสรีรธาตุพระพุทธเจ้า ดังอั้นพระยาจันทะเทวราชกรับมาด้วยจตุรงคเสนา ๔ จำพวกฮอดแล้วพระยาก็หื้อตั้งยังราชวัตหยู่เพื่อจักหื้อต่างพิทักสรักสาเสนาแห่งตนแล้ว พระยาก็จิ่งอธิถานถ้วนสองที่สามที เพื่อว่าจักเอายังสรีรธาตุพระพุทธเจ้าเมื่อเมือง ตนก็บ่ได้ ท่านจิ่งเจียรจาด้วยเสนาปติแห่งตน ว่าเรามา เพื่อว่าจัก เอาสรีรธาตุ พระพุทธเจ้าเมื่อเมืองเราว่าอั้นตาย อธิถานถ้วนสองที่สามทีก็บ่ออกแก่เฮาสักอัน เราทังหลายจักกะทำฉันใดดีอั้นจา ทีนั้นเสนาปติก็ขานคำพระยาว่าข้าแด่มหาราชเจ้า เรามาเพื่อจักนิมนตเอาธาตุพระเปนเจ้าที่นี้เมื่อ เราทังหลายก็พร้อมกันเอาได้แล้ว เราหย่าฟังคำอธิถานนั้นดีชะแล เราจักราธนาธาตุพระเปนเจ้าเมื่อเมืองเราก็ควนชะแล

เมื่อนั้นพระยาก็ฟังคำเสนาปติแห่งตน แล้วก็บูชาธาตุพระเปนเจ้าโดยเคารพ แล้วจิ่งเอาธาตุพระเปนเจ้าเมื่อเมืองตน รอดคืนหนึ่ง ในคืนถ้วน ๒ นั้นสรีรธาตุพระเปนเจ้ากะทำอิทธิปาฏิหาริยคืนมากับทังขะอูบแก้วด้วยกางหาว หื้อปรากตแก่พระยาและอามาจทังหลายแล้วลงมาประดิสถาน หยู่ในที่อรหันตเจ้าและเทพดาถาปนาตั้งไว้แต่ก่อนนั้นแล

พระยาจันทะเทวราชยามนั้น คันรุ่งแจ้งบ่หันขะอูบแก้วอันใส่ธาตุพระเปนเจ้านั้น พระยาก็น้อยใจมากนัก จิ่งคืนมาด้วยจตุรงคเสนาแห่งตน ฮอดแล้วพระยาก็หื้อพิจารนาสรีรธาตุพระเปนเจ้า ก็จรบที่เก่าเล่า ท้าวก็มีคายินดีมากนักเสมอดังได้ลาภประเสิตนัก ท้าวก็หื้อตั้งทังพรรกสารีพดแห่งตนแล้วท้าวก็ชุมนุมชาวเจ้าสมนพราหมณ์อันงามด้วยสีลาธิคุณ แล้วท้าวก็หื้อขุดขุมอันจักผะจุธาตุพระพุทธเจ้า อันกว้างและด้าน ๑๐ วาเปนจตุรัสสีแจงลวงเลิกซาววา แล้วก็หื้อแปงพื้นราบเพียงดีแล้ว ท้าวตนชื่อจันทะเทวราชก็หื้อก่อด้วยละอิดเงินละอิดคำหื้อสูงขึ้นปะมาน ๕๐ สอก แล้วพระยาก็หื้อแปงรูปราชสีห์คำตัวหนึ่งสูงปะมาน ๔ สอกแล้วพระยาก็หื้อแปงขะอูบคำอันหนึ่งรอง

ขะอูบแก้วธาตุอรหันต์พระยาก็ห้อเอามาไส่ขะอูบคำ แล้วพระยาก็ห้อแปงขะอูบเงินอันหนึ่งรองขะอูบคำนั้นเล่า ยังขะอูบทั้งสาม พระก็ห้อประดิสถานไว้ในท้องสุวรรณสีหราชตัวนั้นแล้ว เถิงวันดีมีไชยดีถีประกอบขอบด้วยสุภนักขัตเริกส์ยามดี ยังชาวเจ้าสมนพราหมณ์ฝูงงามด้วยสีลาธิคุนห้อมาพร้อมชุมนุมกันแล้ว พระยาก็ห้อเอาราชสีห์คำตัวนั้นลงประดิสถานไว้เหนือตละอิดคำในท่ำกางขุมแล้ว พระยาก็ห้อ ก่อเจติยอันมีสันถานดั่งปุ่มปวกน้ำ ห้อหุ้มยังสุวรรนสีหราชตัวนั้นแล้วจิ่งโอกาสตั้งเครื่องบูชาสักการ คือดอกไม้เงินดอกไม้คำไหเงินไหคำ ปทีปเงินปทีปคำห้อแวดล้อมฮอดชู่ก้ำชู่พาย แล้วยังลำเงินอันไหย่นักก็ห้อไว้ทั้ง ๔ แจง แล้วพระยาจันทะเทวราชก็ห้อแปงยนต์ห้อมีมือถืออาวุธไว้ เพื่อจักห้อพิทักสรักสายังสีรรธาตุพระพุทธเจ้า แล้วพระยาก็ห้อก่อหุ้มยนต์ดีแล้ว ท้าวจันทะเทวราชก็ห้อก่อหลบเลินด้วยแผ่นเงินเล่าเพื่อจักห้อยนต์นั้นหมั้นกุดีแล้ว ท้าวจันทะเทวราชก็ห้อถมขึ้นด้วยหินแฮ่และดินทังหลายเพียงแผ่นดิน แล้วพระยาจันทะเทวราชก็จิ่งเจียรจากับด้วยเสนาอามาจทังหลาย ว่าไม้คะชาวต้นนี้หยู่ไกล้ที่ผะจุสีรรธาตุถาปนานั้น มาเราจักตัดเสียเทอะ อามาจทังหลายก็เอาพร้าขวานมาเพื่อจักตัดไม้คะชาวต้นนั้นเสีย ในขณะบัดนั้นรุกขเทวดาได้ยินคำพระยาจาว่า จักตัดไม้ต้นเปนพิมานตนเสีย ยินน้อยไจนัก จิ่งเนรมิตตนเปนชายเถ้าแก่ผู้หนึ่ง เข้ามาถามพระยาว่ามหาราชจักกะทำอันได้ในที่นี้จา พระยาก็กล่าวว่าดูกรเถ้าแก่กิจการทังมวนตูก็กะทำแล้วชู่อันแล เท่าว่าไม้คะชาวต้นนี้หยู่ไกล้ที่ผะจุธาตุพระพุทธเจ้านัก ตูทังหลายจักตัดเสียแล เทพดากล่าวว่าไม้คะชาวต้นนี้เปนพิมานข้าตาย เมื่อขนะอรหันตเจ้าและเทวดานำเอาสีรรธาตุพระพุทธเจ้ามาผะจุไว้ในที่นี้ ยังจำเริญห้อข้าหยู่ไม้ต้นนี้ ห้อสังคหพิทักสรักสาสีรรธาตุพระพุทธเจ้านา ผิมหาราชเจ้าตัดเสียข้าจักหยู่ที่ใดจา พระยาก็พิจารนาดูยังภาวะอันเปนเทพดาแจ้งแท้บ่จาว่าอัน ท้าวแต่งแล้วจิ่งเจียรจาว่าผิท่านเปนเทพดาตนประเสิดแท้ ท่านจุ่งสำแดงอานุภาวอันเปนเทพดาแก่ตูดูซา ในขนะ

บัดนั้นเทพดาจิ่งสำแดงตนอันเปนทิพและแผ่รัสมีตนหื้อรุ่งเรืองทั่วรีพลทังมวน แล้วก็อันตรธานกลับหายไปแล

เมื่อนั้นพระยาหันรุกขเทพดาด้วยตาตนแจ้งแท้ก็เถิงปีติความยินดี ก็กล่าวว่า ท่านนี้เปนเทพยาตนวิเสสแท้แล แรกแต่นี้ไปเมื่อหน้าท่านจุ่งหยู่รักสาสีรรธาตุพระพุทธเจ้าเถิด ตูบ่ตัดไม้ต้นเปนพิมานท่านเสียแล

เทพดามีพิมานอันจักเสียแล้วพอยได้คืนเล่า มีใจยินดีมากนักเสมอตั้งได้ลาภอันประเสิดกว่าลาภทังหลาย เหตุดั่งอั้นเมืองอันนั้นก็ได้ชื่อ ลัมภกัปปนคร เพื่ออั้นแล

พระยาจันทะเทวราชยินดีมากนัก ก็ไว้คำอันเสสเหลือกว่าอันผะจุนั้นมีปะมาน ๒ โกฏิหาที่ไว้บ่อได้ พระยาจิ่งเอาไปไว้วันตกห้วยได้วัดท่าผา ไกวัดท่าผาปะมาน ๓๐๐ วา

ถัดนั้นพระยาก็หื้อเอาคำอันเหลือกว่า นั้นมี ปะมาน ๒ โกฏิไปไว้ในดอยพี่น้องเหนือเมืองเถิน แล้วพระยาก็จิ่งกะทำอธิถานไว้ว่าเมื่อใดท้าวพระยาตนมีบุญสมภารมากนัก มีใจใสสัทธาในพุทธสาสนาพระเปนเจ้า จุ่งหื้อไปเอาคำ ๔ โกฏิมาเลิกสาสนาพระเปนเจ้าในเมืองลัมภกัปปนครนี้หื้อรุ่งเรืองมีนเถิน พระยาจันทะเทวราชยังธาตุพระเปนเจ้าหื้อขมาโทสแก่ตนแล้วก็เอารีพลสกลเสนาตนคืนเมือสู่เมืองสุวรรณภูมิแห่งตนวันนั้นแล ห้องพระยาจันทะเทวราช ก็สเด็ดเท่านี้แล

จำเนียรกาลพายหน้าแต่นั้น ยังมีสามันตราชตนหนึ่งชื่อว่า พระยาพลราช เสวยราชสมบัติในที่ใกล้เมืองลัมภกัปปนครนี้รู้ข่าวว่า สีรรธาตุพระพุทธมีในเมืองลัมภกัปปนคร พระยาใคร่ได้จิ่งมาด้วยจตุรงคเสนา รอดแล้วก็ตั้งราชวัดหยู่ พระยาก็หื้อคนขุดหาที่ผะจุธาตุลงพายต่ำ ก็จวบแผ่นเงินหอบหลังยนต์นั้น. พระยาก็หื้อเอาแผ่นเงินออกมาแล้วก็ขุดลงเล่า ถองยนต์บ่อาจเพื่อจักขุดลงได้กว่านั้น พระยาก็หื้อถลงหิน

ก้อนใหย่ก้อนน้อยลงทุบถูกยนต์ก็เปนขะจวรออกเสียง เมื่อนั้นพระยาก็หื้อถองท่อนไม้ใหย่อันน้อยลงทุบยนต์นั้นเล่า ก็ย่อยเปนขะจวรออกเสียง เอาซายโกยลงถมเท่าใดก็ฟุ้งเปนขะจวรออกเสียงกะทำอันใดก็บ่ได้ บ่อาจเพื่อจักม้างยนต์อันนั้นได้ พระยามีใจอันเคียดนักจิ่งหื้อถมหลังยนต์นั้นขึ้นมาแล้วก็ค่าคน ๔ คนอันผิดไว้ในท่ำกางขุม เอาหัวเข้าสุมกันเหยียดตีนไปทิศทั้ง ๔ เพื่อจักหื้อรักสาสรีรธาตุพระเปนเจ้า แล้วพระยาก็จิ่งหื้อถมขึ้นมาเพียงดินดั่งก่อนเก่า แล้วพระยาก็จิ่งเจียรจากับด้วยอามาจทั้งหลายว่าเมื่อใดยนต์อันนี้หักคร่ำมิน เรายังจักมาเอาสรีรธาตุพระเปนเจ้ามินชะแล พระยาพลราชจักใคร่สังเกตกดหมายที่ถาปนสรีรธาตุพระเปนเจ้าไว้ จิ่งปลูกไม้คะชาวต้นหนึ่งในกางขุม แล้วก็หื้อปลูกไม้คะชาวไว้พายนอกแว่ดฮอดซู่ก้ำเปนที่สังเกตแล พระยาปลราชก็เอาจตุรงคเสนาคนคืนเมือสู่เมืองวันนั้นแล ห้องพระยาปลราชก็สำเร็จเท่านี้ก่อนแล

ในปีก่าไส้สักราชได้ ๗๗๕ ตัว มหาเทวีเจ้าแม่มหาราชเจ้าเมืองแม ได้เสวยสมบัติเปนนางพระยาในเมืองเชียงใหม่ มีริทธิอานุภาวมากนัก ไปหื้อแซกได้เผ้าในทัพแม่สลิด แล้วคืนมาตั้งตูบจิมสบยาว เมื่อปถมยามซิค่ำ ออกหยู่เย็นหื้ออามาจทั้งหลายเผ้า คันธาตุพระพุทธเจ้าผายปาติหาริยแต่ลัมภกัป ปันครไปตก กางหมู่มหาราชเทวี มหาราชเทวีเจียรจากับด้วยอามาจทั้งหลาย ว่าไพร่ชาวเมืองบ่ฮักบ่ย่ำเย่าดีหลีหนอ เรายังเปนนางท้าวพระยามาปูนดั่งนี้ ก็โจะไฟโครตมาตกกางหมู่กางขุมเราหนอ เมื่อนั้นเถ้าแก่ผู้หนึ่งชื่อล่ามพันทอง ก็ขานคำมหาราชเทวีว่าข้าแด่เจ้าหนุนหัว อันเจ้าหนุนหัวหันนั้นบ่ไช่ไฟโครต สรีรธาตุพระเปนเจ้าในเมืองลัมภกัปนั้น พระยาสรีธัมโสกราชปะจุไว้ดีหลีแล ธาตุพระเปนเจ้าข่าวว่าเจ้าหนุนหัวมาฮอดที่นี้ ธาตุพระเปนเจ้ามาต้อนเจ้าหนุนหัวชะแล

ที่นั้นราชเทวีจิ่งถามดูที่อันหันไฟตกนั้น คนทั้งหลายแต่ที่นั้นต่างคนต่างว่าบ่หันไฟโครต ที่นั้นมหาราชเทวีจิ่งจักรู้ด้วยบัญญาตน แล้วก็จิ่งเจียรจากับด้วยอามาจ

ทังหลายว่าวันพูกนี้เราจักไปไหว้ธาตุพระเปนเจ้า แล้วเราถวดแอ่วขึ้นเมือชะแล ในรวายดีคืนนั้นรุ่งแล้ว มหาราชเทวีมาฮอดแล้วกับูชาสรีรธาตุพระเปนเจ้า ไหว้ด้วยเคารพย่ำแล้วก็จิ่งถามคนทังหลายอันหยู่ในเมืองที่นั้น ว่าสูท่านทังหลายหยู่ในเมืองอันนี้หันเปนสันไดแค้นคั่งอันไดนั้นจา ชาวเมืองอันอยู่เจียรจาด้วยท้าวพระยา ก็ไหว้มหาราชเทวีว่าข้าแด่เจ้าหนุนหัว ตูข้าทังหลายหยู่ถานะที่นี้อันเปนอานาเจ้าหนุนหัวอันอื่นบ่พอแค้นเคือง ย้อนบุญ เจ้าหยู่หัว แล เท่า แค้นเคือง ด้วยน้ำ อันจักกิน แก่ตูข้าทังหลายนักแล ตูข้าทังหลายเอาเกียนไปตากมาไว้อุ่นกินดีหลีตาย เมื่อนั้นมหาราชเทวีว่าผิอั้น อินดูสูนัก ที่นั้นมหาราชเทวีจิ่งไหว้นบบูชาสรีรธาตุพระเปนเจ้าด้วยเคารพแล้ว จิ่งอธิถานว่าผิว่าถานที่นี้ พระยาสรีธัมมาโสกราชมาปะจุธาตุพระเปนเจ้าไว้แท้ดั่งอั้น น้ำจุ่งแตกออกในที่จะดีเมืองและเปนที่เพิ่งแก่คนทังหลายเทอน มหาราชเทวีอธิถานแล้วไหว้นบธาตุพระเปนเจ้าแล้วก็คืนเมือเมืองท่านแล ในวันนั้นเมื่อตะวันเย็นยังมีเถ้าแก่ผู้หนึ่งชื่อย่าสอนมันไปหันน้ำบ่ออันหนึ่งพอสัตว์เกลือกออก มันขุดที่นั้นเขียบดูหันสายน้ำพุ่งออกกึดกึด มันจิ่งบอกผู้เถ้าผู้แก่ทังหลายมาชุมนุมกันที่นั้น เขาก็เจียรจากันว่าด้วยเดชะสัจจอธิถานแห่งมหาราชเทวีเจ้า น้ำจิ่งออกมาบ่อยากชะแลเขาขุดลงเยียะลงเยียะจวบสายน้ำไหย่นัก น้ำก็ใสงามนัก กินก็ลำนัก เขาจิ่งเอาน้ำใส่ไหหุมดีแล้ว เขาจิ่งหามไปถวายแก่มหาราชเทวีอันยังหยู่เมืองท่าน เมื่อนั้นมหาราชเทวีจิ่งถามผู้เถ้าผู้แก่อันเอาน้ำไปนั้น ว่าน้ำอันนี้เปนสันไดอั้น ที่นั้นเขาไหว้มหาราชเทวีแล้วเขาก็บอกตามอันหันชู่อัน เมื่อนั้นมหาราชเทวียินดียิ่งชื่น จิ่งหื้อนางเถ้าแก่กินดู นางเถ้าแก่มันกินค่อยชิมดูลำนัก จิ่งไหว้มหาราชเทวีว่าน้ำกินอันนี้ กินผดน้ำเจ็ดลินเจ้าหยู่หัวในเชียงใหม่เราดีหลีแล มหาราชเทวียินดีนักจิ่งเจียรจากับด้วยอามาตทังหลาย ว่าสูจุ่งเมือตามเขาอันเอาน้ำมานี้ เมื่อหยู่ที่หนึ่งเล็งดูเมืองที่นั้นที่ไดและแควนงามสูจุ่งตั้งตูบไว้กับที่นั้น แล้วเราจักเมือไหว้บูชาธาตุพระเปนเจ้าจิ่งเต็มใจเราก่อน เมื่อนั้นอามาจทังหลายรับเอาอาชญามหาราชเทวีเจ้า เขาก็มาเถิงแล้ว

เลี้ยงดูเมืองที่ควร เขาจิ่งตั้งตูบมหาราชเทวีในนาเผียกหนึ่ง นาเผียกนั้นลวดปรากฏว่าตูบนางเมืองต่อเท้าบัดนี้แล อามาจทั้งหลายค็นตั้งตูบแล้วเขาก็เมือไหว้มหาราชเทวีแล ทีนั้นมหาราชเทวีจิ่งจักมาด้วยเสนาอามาจตน มารอดมาเถิงตูบแล้วก็จิ่งแต่งดาเครื่องกริยาบูชาทังหลายมากนัก มาบูชาธาตุพระเปนเจ้าถ้วน ๗ วัน ในวันถ้วน ๗ นั้นจิ่งไว้นาล้านเบียหนึ่งกับมหาธาตุเจ้า แล้วจิ่งไว้ล่ามพันทองนางดอกไม้อันเปนข้าตนหื้อหยู่รักสามหาธาตุเจ้า ถัดนั้นจิ่งไว้ข้า ๘ ครัวแถมเล่าถัดนั้นไว้ข้า ๒ ครัวหื้อรักสาน้ำบ่ออันตนอธิถานออกตามบุญตนยังพาด (พินพาทย ?) อันตีเลียงเสียเมืองนั้นก็หื้อเขาเอามาตีบูชาธาตุพระเปนเจ้าหย่าขาดว่าอั้น แล้วมหาราชเทวีคืนเมือสู่เชียงใหม่อันเปนที่สำรานตนแล จาห้องจามเทวีแล้วเท่านี้แล

ปีกัดไส้ สักราชได้ ๘๑๑ ตัว เจ้าเมืองหานแต่ท้องมากินเมืองนคร แล้วมาอาลัยเซิ่งมหาเถรอัดถทัสสีเปนประธาน ขออำนาแห่งพระยาติโลกราชรัตนบพิตรเจ้าตนเสวยราชสิริสมบัติในนพบุรีราชธานีเชียงใหม่ เพื่อจักถาปนาเจติยไว้เหนือที่สรีรธาตุประดิสถานนั้น ได้ราชอานาแล้วหื้อชำระประเทสที่จักประดิสถานเจติย ก็ตัดไม้กะช่าวต้นอันพระยาพลราช ปลูกไว้สังเกตที่ถาปนาธาตุนั้นเสีย แล้วก็หื้อขุดลงพายต่ำได้กะดูกคนทัง ๔ อันพระยาพลราชฝังไว้นั้น พระยาก็หื้อประดิสถานเจติยหลังหนึ่งลวงกว้าง ๙ วาลวงสูง ๑๒ วา อันสำเร็ดแล้วด้วยอิตถกะและสะทายอันควรบริสุทธิทุกสิ่งแล้ว พระยาก็หื้อก่อที่ไว้ป่าหลักขน หื้อสำเร็ดแล้วบัวรมวนแล ห้องเจ้าเมืองหานแต่ท้องแล้วเท่านี้แล

สักราชได้ ๘๒๙ ตัวปีรวายสันเดือนยี่แรม ๓ ค่ำ วันพุธไทเดิกซะง้าได้เริกส์ ๗ ตัวชื่อปุนพสุ เจ้าหมื่นค่ำเพ็กเปนเชื้อขุนหยู่เมืองใต้ มาหยู่ในอำนาดอาชญาแห่งพระมหาธัมราชติลก คือว่าพระยาติลกอันเสวยเมืองเชียงใหม่ ก็ใส่หมื่นค่ำเพ็กมากินเมืองนครแล้วก็ได้มาเลิกสาสนาพระมหาธาตุเจ้าลำปางหื้อก่อกำแพงแล้วแปงวิหารแล้วก็หื้อ หล่อพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่ง ปะมาน แสนยิบ หมื่น ทอง ให้สะหลองก็แล้วซู่

ประการไว้ในวิหารแล้วไว้ข้า ๔ ครัวหื้อรักสา หื้อแปงสาลาและน้ำบ่อ เผียวหนทางมา ต่อหน้า มหาธาตุเจ้าเจดีย สรีรัตนธาตุเจ้าก็บัวรมวน ด้วยบุญ ทังมวน เท่านท่านก็ปราถนาเปนพระพุทธเจ้าตนหนึ่ง ในกาลอันจักมาพายหน้า แลไว้นากับพระเจ้า ๒๐๐ เข้าแล สัปปุริสะเจ้าทังหลายจุ่งอนุโมทนาชู่คนเทอน ห้องเจ้าเมืองคำเพ็ก แล้วเท่านี้แล

สักราชได้ ๘๕๗ ตัวในปีรวายสีเดือน ๖ ออก ๑๐ ค่ำ วันอาทิจไทยรวงไส้ได้เริกส์ ๖ ตัวชื่ออาสาธยามตูตแล้ว [illegible] นาที เจ้าเมืองหาญสิทัต มหาสุรมนตรี มากินเมืองนครนี้ได้ ๖ เดือน จิ่งชักชวนชาวเจ้าสังคะกับเจ้าหมื่นเจ้าพันนักบุญทังหลาย มาแรกก่อคืนธรนีพระมหาธาตุเจ้าลวงกว้าง ๑๒ วาก่อนแล

ถัดนั้นมาปีเบิกซะง้ำเดือน ๗ แรม ๑๒ ค่ำ วันพรึหัสบดี ไทยฮ่วงเหม้า เริกส์ ๖ ตัวยามพาดรุ่งแล้ว [illegible] นาที จิ่งจักมาซ้ำก่อเล่า ก็แล้วบัวรมวนในปีกัดเม็ดเดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ วันพรึหัสบดีไทยเมืกสันเริกส์ [illegible]๕ ตัวยามตูดซ้ายแลมหาธาตุเจ้ากว้าง [illegible] วา สูง ๒๑ วา เสียงดินละอิดล้านสามแสนสามพันแปดฮ้อยเจ็ดสิบสีก้อน เสียงปูนติวนี้คือ ๗ ล้านเก้าแสนห้าหมื่น ค่าปูน [illegible],๘๐๖ บาทเพียงเสียวเงิน ค่าดินจี่หมื่นสามพันห้าบาทเงิน ซื้อน้ำอ้อยเสิ่งห้าพันสามฮ้อยสามบาทเงิน ซื้อหนังเสียงห้าฮ้อยเก้าบาทเงิน จ้างก่อเสียงพันเงิน เปนค่าชู่อันกับทังจ้างก่อและค่า เสียงห้าหมื่นหกพันห้าฮ้อยสามบาทสองเสียวเงินแล

เมื่อเจ้าเมืองอ้ายอ่ำ เปนลูกอ้ายเจ้าเมืองหานแต่ท้อง มากินเมืองนคร ได้เอาคำขึ้นใส่มหาธาตุเจ้าพันสี่ฮ้อยบาทซึกคำ คำเกิกเสียงสามฮ้อยสามบาทสามซึกคำแล เมื่อเจ้าเมืองอ้ายอ่ำจักตายสั่งไว้หื้อเอาเสนาคนดีคนหานแห่งท่านผู้หนึ่งชื่อว่าหานสิทัตถะหื้อมากินเมืองนครแทนท่านวันนั้นแล

เมื่อนั้นมหาราชเจ้าแผ่นดินเชียงใหม่ หลานพระยาลกลูกเจ้ายอดเชียงฮาย ชื่อแก้วพันดา ก็จิ่งหื้อนำเอาเจ้าเมืองหานสิทัตถะแขนเหล็ก อันสืบนาคภายแขนลายคาง

นุมอันยังหยู่กินเมืองลอกมากินเมืองนครแทนเจ้าเมืองอ้ายอ่ำ แล้วก็ได้เอาคำขึ้นใส่มหาธาตุเจ้า ๗ พันฮ้อยบาทซึกเสี้ยวเสี้ยงคำเกริก ๖ พันฮ้อยห้าบาทเพื้อง รอมคำทังมวนได้หมื่นสามพันสองฮ้อยหกบาทสามซึกเสี้ยวคำแล รวมทังมวนได้ห้าหมื่นหกพันห้าฮ้อยสามบาทเพื้องเงิน นายยิ่มเข้าก็ไนนี้ไถ่คนไว้กับมหาธาตุเจ้า ๗ ครัวเปนเงิน ๒๘๐๐ บาทเงินแล ไนปีนั้นเจ้าเมืองอ้ายอ่ำเอาคำขึ้นใส่มหาธาตุเจ้าหลังก่อนนั้นพันห้าฮ้อยบาทซึกคำ ยามนั้นเจ้าเมืองหานส์ทัตถะบ่ได้กินเมืองนครเทื่อ ท่านก็ได้เอาคำมาขึ้นใส่มหาธาตุเจ้าพันเก้าฮ้อยสามบาทเพื้องคำวันนั้นแล เมื่อก่อมหาธาตุเจ้าแล้วนั้นเจ้าเมืองหานส์ทัตถะก็เอาคำมาขึ้นใส่ห้าพันสามฮ้อยบายเสี้ยวคำเล่าแล

ถัดนั้นปีรวงเร้าเดือน ๑ ออก ๙ ค่ำ วันสุกร์ ไทยเต่าซะง้าเริกส์ ๒๖ ตัว ยามตูดเช้าแล้ว ๒ นาที หื้อปลูกวิหารเสี้ยงเงินซู่อันได้ ๒๐,๐๐๐ เงินแล

ถัดนั้นปีกาไค้เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำวันสุกรไทยเปิกซะง้า เริกส์ ๓๗ ตัวหล่อพระล้านทองยามคันรุ่งแล้ว คำพอกพระล้านทองเจ้า ๓๒ คำ จ้างช่างหล่อพระกับจ้างตีคำ ๓๖๒ เงิน ไถ่คนไว้กับ ๖ ครัวค่าไถ่ ๒๖๗๐ เงิน ไว้นากับพระเจ้าล้านทอง ๒๐๐ เข้าแล คำปราถนาเจ้าเมืองนครหื้อได้เถิงสุขไนเมืองฟ้าเมืองคนเปนที่แล้ว หื้อได้เปนอรหันต์ตน วิเสสไนสำนัก พระอาริยเมตไตยเจ้า ไนอนาคต กาลอันจักมาพายหน้า นั้นเทอนสัปปุริสะเจ้าทังหลายจุ่งอนุโมทนาซู่ผู้ซู่คนซู่ตนเทอะทุกวัน ๆ

ถัดนั้นส่วน ตน นางเมืองหานส์ทัตถะก็ หื้อ หล่อ พระทองเจ้าองค์หนึ่งน้ำ หนักได้ ๓๐,๐๐๐ ทองแล้วก็นำแต่เวียงมาไว้ลำปางไนวิหารด้านเหนือหั้นแล วิหารด้านวันตกไว้พระสิลาเจ้า ตนอันพระยาละโว้พ่อนางจามเทวีหื้อมาไว้เปนที่ไหว้แก่อนันตยสอันเปนหลาน ตนอันยังหยู่กินเมืองนครนั้นแล

พระพุทธเจ้าองค์หลวงอันหยู่ไนวิหารด้านใต้ก็หากมีแต่ก่อนมาแล เจ้าเมืองหานส์ทัตถะตนก่อมหาธาตุเจ้ากว้าง ๓๒ วาแล เมื่อลุนมานั้นพระราชครูเจ้านำเอาฉัตรคำมาใส่ยอดมหาธาตุเจ้าไนปีเปิกเส็ดนั้นยอแก่นเหล็กขึ้นแถมวาหนึ่งเล่า

เมื่อลุนมานี้แผ่นดินไหว ยอดมหาธาตุเจ้าบุบเสีย ในปีกดสันมหาสังฆราชาเจ้าอภัยธิกเม่ธังกรเจ้า และมหาสังฆราชาวิจิตรญานเมฆตเจ้า ยังปารกา เปนประธาน จิ่งจักเลิกเสียเปงยอดมหาธาตุเจ้าใหม่ จิ่งจักซ้ายยอแกนเหล็กขึ้นแถมพู้นอกหนึ่งเล่าแล ที่นั้นมหาธาตุเจ้าสูง ๒๒ วาปายอกหนึ่งแล

สักราชได้ ๗๗๕ ตัวในปีกาไส้เดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ นางจามเทวีไว้ข้ากับพระมหาธาตุเจ้า ๙ ครัวแล

ปีรวงเร้าหมื่นด้ำแก้ว ไว้ข้า ๕ ครัว

ข้าเก่าครัวนั้น คือฝูงนี้แล ล่ามพันทอง [illegible] ย่าทอง ๑ ธัมจารี ๑ เชียงสี ๑ ปาไน ๑ เชียงดอกคราม ๑ เชียงแก้ว ๑ ร้อยรัด ๑

พระเมืองลกเจ้าไว้ข้า [illegible] ครัว ปู่ยี่ตาซ้อง ๑ ปู่ล่ามเชียงซึ่ง ๑ ปู่ยอดสาย ๑ ปู่ลกมุ[illegible] ๑

ปีก่าเหม้า หมื่นโลกสามล้านไว้ข้าครัว ๑

อาจารย์ธัมจันพาด [illegible] ล่ามรอง ๑ นายลก [illegible] เชียงลัวะ ๑

ปีเปิกยี่ เจ้าเมืองลกไว้ข้า ๕ ครัว

ปีเมิงเร้า เจ้าเมืองเพ็กไว้ข้า [illegible] ครัว

ปีเมิงได้ เจ้าเมืองอ้ายอ่ำไว้ข้า [illegible] ครัว

ปีกัดเร้า ล่ามจินดาไว้เปนข้าพันฮ้อยห้าสิบเงิน

ธัมวัง [illegible] สัทธาวังไร ๑ ลกน้อย ๑ เชียงคำคั้ง [illegible] สีลัง ๑ ปู่เทพ [illegible] สีลบาล ๑ ญานรังสี ๑ ท้าวมอด ๑ ขุนไทย [illegible] ชาวทอง ๑ ข้าครัว [illegible] ชื่อยอดสาย

ปีรวายสี เจ้าเมืองหานสีทัตถะ ไว้ข้ากับมหาธาตุเจ้า ๗ ครัว ปีก่าไค้ไว้ข้ากับพระล้านทอง ๖ ครัว ปีดับเป้าไถ่ข้าชื่อสาขิตไว้เปนข้าพระล้านทองมี ๗ ครัวดังนี้แล แก้วฟ้า [illegible] แก้วเหมียง [illegible] อ้ายโห [illegible] ไสน้อย ๑ ดาบน้อยแซ่ ๑ ล่ามพ่องัว ๑ ล่ามทอง ๑ มงคล [illegible] ปู่ช้อย ๑ ยสไส ๑ สวนช่างคำ ๑ คำผาบ [illegible] สุวันน ๑

ปีกาบไจ้ เมืองหานสีทัตถะ ล้างสังฆอาราม ไถ่ข้าไว้กับ ๕ ครัวแล ไสงัว ๑ ช้างพุด [illegible] ผ้าขาวบุญมา ๑ ญานวิเทียน ๑

เจ้าเมืองหานสีทัตถะไว้ข้าหังมวน ๑๗ ครัวแล คือไว้กับพระล้านทอง๗ ครัว ไว้กับมหาธาตุเจ้า ๗ ครัว ไว้กับสังคอาราม ๕ ครัว สาตราจารึกตำนานมหาธาตุเจ้าลำพางแล

ลาวหงสามาตกเมืองนครแลเชียงใหม่เปนอันจิบหายมากนัก ค้ายอดฉัตรพระมหาธาตุเจ้าก็ได้ม้างเทปางนั้นจิบฉายเสียแล

จุลสักราชได้ ๙๓๕ ตัวในปีขานกัมโพชพิสัยไทยภาสาว่าปีเต่ายี ในเหม้นตระดูมิคสิรมาสบุรนมี ไทภาสาว่าเดือน ๓ เพ็งเม็งวันพรึหัสบดี ไทยก่าเหม้าจันทสเต็ดเข้าไกล้นักขัตเริกส์ ๒ ตัวในเมครวายสี อดีตสาสนาคลาล่วงแล้วได้ ๒๑๔๕ วัสสาและปาย ๗ เดือนในวันนี้ อนาคตวรสาสนาอันจักมาพายหน้าบ่น้อย ยังสองพันแปดฮ้อยห้าสิบสี่วัสสาแล ปาย ๕ เดือนแต่วันนี้ไปแล มหาอุปราชพระยาหลวงนครชัยบุรี มีราชสัทธาในพระมหาธาตุเจ้า ชักชวนพระสังคเจ้าและเสนาอามาจเจ้าขุน นักบุญทังหลาย มีคำแสนกำมาบูชาพระมหาธาตุเจ้า กับได้ส้างฉัตรมาใส่ยอดพระมหาธาตุเจ้า มีพระมหาสมเด็ตรตนมงคล สัมภกัปปารามาธิปติ กับพระมหาสังคราชาวัดหลวง และมหาสังคโมลีเชียงยี เปนประธานหือแล้วบัวรมวน พายนอกมีมหาอุบาสกแสนมหาธาตุเปนอุปถัมภ์หือแล้ว สหปุญญการีว่าทังหลายมวนยังอนุโมทนาเทอน

ในเมื่อลุนมานี้เล่า บ้านเมืองเปนโกลาหล ข้าสึกทังหลายได้มาม้างเทลำเวียงพระมหาธาตุเจ้าเสียเสี้ยงมีมหาราชศรูสรีกลางนคร และสมเด็ตรตนมังคลเจ้าลำปางพร้อมกับพระสังคเจ้าและสหปุญญการี จิ่งส้างแปงตั้งใหม่แล ลำเวียงทังมวนมี ๕๑๒ เหล้มแล

จุลสักราชได้ ๑๐๑๑ ตัวปีกุน ไทยภาสาว่าปีกัดไค้เข้ามา ในเหมันตกติกมาสบัชลัตถมีครุทินวารไถง ไทยภาสาว่าเดือนยี่แรม ๗ ค่ำพ่ำได้วันพรึหัสบดีไทยกดยียามเที่ยงวัน พายในมีมหาวนวาสี อรัญสีลา และพระมหาพลบัญโญสัมภกัปปรามาธิบดีแล พระหลวงเจ้าป่าทัน และสังคเจ้าทังมวน พายนอกมีแสนหนังสือ หลวงนครพ่อเมืองทังมวนและขุนวัดทังมวน และผู้เถ้าผู้แก่ลำปางชู้ไหย่น้อยนารีหยิงชาย ได้พร้อมกันหือชาวบ้านป่าทันทังมวนมีหมื่นมโน และนายบ้านผู้เถ้าผู้แก่ได้พร้อมกันหล่อ

ลำทองขึ้นใส่ยอดมหาธาตุแล้ว วันนั้นจันทจรเทียมเสมียง เมียงม่ายม่อสะเพาะ หน้าฮ่อนักขัตเริกส์ตัวถ้วน ๑๔ ชื่อมิคสิร ปรากตในเมถุนราสี อตีตาสาสนาคลาล่วงแล้วได้ ๒๒๖๓ พระวัสสาปาย ๗ เดือนยิ่ง ๒๓ วัน อนาคตวรสาสวายังพายหน้าบ่น้อยยัง ๒๗๓๗ พระวัสสาปาย ๕ เดือนยิ่ง ๗ วันตั้งแต่วันพูก ก็ถูกโบรานาจารย์ตราว่าไว้ได้ ๕๐๐๐ พระวัสสา สเด็ดแล้ว สัทธาทายกทังหลายชู่ไหย่น้อยหญิงชายจุ่งโมทนาชู่คนแด่เทอะ จบตำนานพระธาตุลำพางเมืองนครชัยบุรีสรี

จุลสักราช ๑๑๐๐ ตัวปี๋เบิกซะง้าเข้ามาในวัสสาอตุสาวนะบันนรสี พุทธวารไถงไทยภาสาว่าเดือน ๑๑ เพ็งเม็งวันพุธยามกองงาย หมื่นมะโนบัญญา หยู่บ้านลำพางบ่ได้เหตุกัวภัยนานาต่าง ๆ จิ่งได้หนีไปหยู่บ้านสองแควที่นั้น เยียะไร่กินมีทุขมากนัก มีอายุได้ ๖๖ ปี๋ มีคำฮ่ำเพิงเถิงพุทธสาสนามหาชินธาตุเจ้าลำพางอันเปนที่เกิดแห่งตนและเปนที่อันตนได้พ่ำเพ็งปติบัติปรียัติทานสีลภาวนามาไจ้ ๆ มีคำโสกทุขมากนักเหตุบ่ได้พ่ำเพ็งกินทาน จิ่งได้กดหมายเขตเดนไร่นาอันเปนที่มหาธาตุเจ้าไว้ เพื่อกัวเจ้าขุนมูลนายนักปราชญ์บันดิตศรีหัถนักบวชเจ้าทังหลาย อันยังหนุ่มมีอายุอันหมั้นยืนจักปติบัติสืบไปพายหน้าบ่ฮู้ กัวได้เอาที่วัดเปนที่เมือง เอานาวัดเปนนาเมือง คันจุติตายไปกัวได้ไปสู่อบายทัง ๔ มีนรกเปนต้นแล เปนเผต เปนดังชายผู้หนึ่งแต่เมื่อพระเจ้ากุสันธยังวันนั้นมันเยียะนาเมืองกิน - คันนาวัดกับนาเมืองติดกันวัวมันบ่ตีเพ็งตกไปหานาวัด มันยอไถบ่พ้นได้ช้อนเอาดินนาวัดพอเต็มหน้าไถมันไปใส่นาเมือง คันมันตายได้ไปเปนเผตแบกหางไถอันลุก เบียวไฟนรกก็ไหม้ตนมันหยู่ต่อเท้าเสี้ยงกัลปอันนี้ มันก็พ้นจากอันเปนเผตนั้นแล สาธุเจ้า มหาป๋าเจ้า หลายหัน เมตตาไว้มีสันนี้แล -

ข้าผู้เถ้ากัวเจ้านายทังหลายอันจักปติบัติสืบไปพายหน้าบ่ได้ฮู้ ได้กะทำ กัวได้เสวยทุขเปนดังชายผู้นั้น จิ่งบอกไว้หื้อแจ้งมีสันนี้

ตั้งแต่หัวนาคไปฮอดลำดาไฟไหม้ขุมดินหม้อมีสามพันวา เขตแดนที่มหาธาตุเจ้ารอดหั้นแล ตั้งแต่หัวนาคไปรอดต้นตาลหนองแดงสามพันวา แดนที่มหาธาตุเจ้ารอดหั้นแล ตั้งแต่หัวนาคไปวันตกรอดต้นเผิ่งบ่งร้อน แดนที่มหาธาตุเจ้ารอดหั้นแล ตั้งแต่หัวนาคไปทางใต้รอดคาแจ้หนองเดื่อ แดนที่มหาธาตุเจ้ารอดหั้นแล สามด้านนี้และด้านและสามพันวา ทางวันออกพันวารอดหัวหนองเข้าซืด มีหินก้อนหนึ่งฝังไว้หั้นสูงปะมานเพียงหัวเข่า แดนที่มหาธาตุเจ้าพันถ้วนต้นรอดหั้น

ยามนั้นน้ำแม่วังไปข้างหนองทางวันตกนั้นแล พันถ้วนสามรอดแดนสะทายน้อยหั้นแล ด้วยแท้ที่มหาธาตุเจ้ามนทนดาย

ทีนี้จักบอกนาอันนางจามเทวีหื้อทานไว้กับมหาธาตุเจ้า มีนา พันล้านเบี้ยมี สันนี้ นาร้อยหมวก ๑ รางผา ๑ ตูบนางเมือง ๑ นางจามเทวีลุกเวียงท่านขึ้นมาไหว้มหาธาตุเจ้า และมหาสังฆร้อยตนมาหื้อทานที่นั้น จิ่งได้ชื่อว่านาร้อยหมวกเพื่ออั้นแล นางหื้อเอาอ่างผามาใส่น้ำชำระบาทสังฆเจ้านั้นได้ชื่อว่านารางผาเพื่ออั้น มาตั้งตูบนางในนาเผียกที่นั้นลวดได้ชื่อว่าตูบนางเมือง ต่อเท้ากาลบัดนี้แล นางจิ่งมาไว้พาดแลปีชันปุร อันเปนเครื่องสังเสพตนไว้หื้อตีสังเสพบูชามหาธาตุเจ้าคู่ปีขสิด เขาทั้งหลายฝูงนี้ได้กินนาคนพั่น นาทั้งหลายฝูงนั้นได้ชื่อว่านาพาดนาปีนาปุร ต่อเท้ากาลบัดนี้ บ่เท่านั้นนางจิ่งแต่งล่ามไว้ผู้หนึ่งไว้กับมหาธาตุเจ้ามันก็ได้กินนาพันหนึ่ง นานั้นจิ่งได้ชื่อว่านาล่ามปูมเพื่ออั้นแล ถัดนั้นนางก็แต่งผู้หนึ่งหื้อมันส้างสวนกล้วยไว้มากนัก คันคนทั้งหลายจักกินทาน หื้อไปเอาตองแก่มันมาห่อเข้าหนม เถิงกาลวันสีล มันตัดเอายอดตองไปรองแท่นเข้าพระเจ้าไว้คู่วิหาร คันกลางวันชายแล้วมันก็ไปเลิกออกเสีย มันก็ได้กินนาพันหนึ่ง นานั้นลวดได้ชื่อว่า นาตัดตองบัดนี้แล ถัดนั้นนางก็แต่งไว้หื้อผู้หนึ่ง แปงยูคันโง้งไปไว้คู่วิหารพระสังฆเจ้ามาไหว้มหาธาตุเจ้า สัทธามีจักใคร่กวาดข่วงต้นธรณีมหาธาตุเจ้า หื้อเอายูทั้งหลายฝูงนั้นกวาดมันก็ได้นากินพั่น

หนึ่ง นานั้นถ้วดได้ชื่อว่านาคันโง้งเท่ากาละบัดนี้แล บ่อเท่านั้นนางก็แต่งไว้ห้อผั้นเชือกอันเกี่ยวคอหล่อมหาธาตุเจ้า เมื่อจักคาดล้างพองแล เชือกอันจักชักน้ำขึ้นส่งก็ดีมันก็ได้นาพันหนึ่ง นานั้นได้ชื่อว่า นาคะแมดบัดนี้แล ถัดนั้นนางก็แต่งไว้ผู้หนึ่งห้อไจรู้ยดยาวิหารทังมวลไว้ห้อมันกินนาพันหนึ่ง นานั้นได้ชื่อว่า นาวิหารบัดนี้แล ถัดนั้นนางก็แต่งไว้ห้อล้างโพะอันไหย่อันน้อยไว้ใส่หมากเคียว ขี้ยา เมื่อกินเมื่อทานในวิหารหลวงก็ไว้นาห้อมันกินพันหนึ่ง นานั้นได้ชื่อว่า นาซ้ำหมากบัดนี้แล บ่อเท่านั้นนางก็แต่งไว้ห้อเปนอาจารย์ เวนกินเวนทานกับมหาธาตุเจ้า ไว้นาห้อมันกินพันหนึ่ง นานั้นจึงได้ชื่อว่า นาโอกาสบัดนี นาหนองฮาก ๑ นาคัน ๑ นาม่วงน้อย ๑ นาม่วงหลวง ๑ นาฮ่อย ๑ นาร่อง ๑ นาจังหันติดนาร่องมาใต้นาสูตรชัม ถัดนาขัวไปนาตก นาบ่อมี้นนารีนาก้อมนาหนองทา นาหนองนา หนองเหนือบ้าน นาร่องป่าเรียว นาหนองคำหนักนาหนองหมากเชือ นาหนองร่องแร้ง นาสุทา นาหนองสบ ฝูงนี้เปนนามหาธาตุเจ้าเลี้ยงคุงตีนแพ่แม่พระวัง ร่องมาใต้นามี้นหวาน นาบงนาเกลือ นาโค นาทางคานนาขามหลวง นาผักทูด นาตีนบ้านเจียง นาไร่แจ้ นาหนองต้อยไปหาตีนแพ่วันตกล่องมาหานาชาว นากกร้อง นาหนองนอก นาหนองใน นาคนเปนนาสามลัก ทางวันตกเปนนาสูตรชัม ทางวันออกนามหาธาตุเจ้า ทางใต้นาพระเจ้าหนองงู ถัดคอนเบ้าไปเหนือนาพระเจ้าหนองงู ถัดนาหลองหาดมาใต้มีล่องไร่นาจังหันป่าพ้าว ทางเหนือเปนมหาธาตุเจ้าทังมวน ถัดนาหนองทามาใต้ชวยวันตกนาพระเจ้าป่าตาลเวียงนครแล

ทีนี้จักบอกทางวันออกถัดหัวขัวมาใต้นั้นนาขุนถ้านั้นมาใต้เปนนามหาธาตุเจ้าเลี้ยงถัดนั้นไปวันออกเปนนาจังหันสี่เส้น ถ้านั้นไปรอดหนังบัวแสนผาบและทั่งโรงช้างท่าท่าช้าง ท่าเปลือกเปลอะผั้งพังหน้าวัด ล่องมาท่งทงเข้าตอก ท่งแอ่วกาดกด ท่งตูบแขกเปนนามมหาธาตุเจ้า กับนาพระเจ้าสบยาว จิ่มแต่นั้นต่อเท้ารอดท่งป่าเบ้าขึ้นเติมริมยาวทางเหนือขึ้นไปรอดสีล่า เปนนามมหาธาตุเจ้าเลี้ยง มีนาขุนสามพัน นาฮ้อยหลวงนาขามหลวง นากวาวเท่านี้ ถ้านากวาวไปวันตกทางเค้าสองเส้นทางปายสองเส้น ท่าม

กางเปนไร่เดียว นาพระเจ้าวัดกู่คำเวียงนคร ถ้านั้นนามหาธาตุเสี้ยง ขึ้นไปท่ง เข้าซ้อน มีนาขุนสองพั่นถ้านั้นนามหาธาตุเสี้ยง ท่งเข้าซ้อนท่งเข้าเหนือเปนนาจังหัน ลำพางทังมวน ถัดนั้นมาทางป่าหานาพั่นถ่ามน้อยหนองหย้าเหนี้ยว ท่งชะเลียมสูง ท่ง สาลาต้นดู่ ท่งขี้ควายหัวดอนม่วง บ้านทวยหนองช้าง หนองท่อ หนองเหนี้ยว หนองบัว มาวันออกดงท่งเข้าดอก เปนมหาธาตุเจ้าเสี้ยงทังมวน นาถ้าเบียอัน จามเทวีหื้อทานไว้มีเท่านี้ก่อนแล

ห้องท้าวพระยานักบุญขุนธรรมเจ้าทังหลายฝูงอื่นหานไว้กับมหาธาตุเจ้าก็ยังมีที่ อื่นที่ไกลมีมากหยู่แล

ข้ามหาธาตุเจ้าก็จิบหายปางเมื่อลาวหลวงมาเอานั้นก็หนึ่ง ปางเมื่อข่าวได้เอา ต่องที่หนึ่ง ยังหลอเท่าไดสุโธธัมราชาหยู่เสวยเมืองหงสาวดีมาผาบได้ลานนาเมืองไทย แล้วจึ่งมาไว้ข้าทังหลายสามจำพวก คือข้าพระเจ้า ๑ ข้าธาตุ ๑ ข้าพระเถรจำพวกหนึ่ง ข้าเทวดาอารักส์จำพวกหนึ่งแล ข้าสามจำพวกนี้ท้าวสุทโธธัมราชาอับไว้กับเมืองมีสันนี้แล นาอันนางจามเทวีทานถ้านเบียกับข้า ๑๘ ครัว ทังข้าอันนางไว้กับสังคาราม สองครัว ไว้กับน้ำบ่อเลียงอันเกิดมาด้วยบุญอันนางกะทำสัจจอธิถาน นักบุญขุนธัมนักปราชญ์บันฑิตย ครหัถนักบวชเจ้าทังหลายจักปตับตสืบไปพายหน้า ค่อยหื้อพิจารนาดูหื้อถี่แจ้งชู่ประการ ก็หากจักวุทธิไปไจ้ ๆ บ่หย่าชะแล

ที่นี้จักบอกเล่าไว้ยังเส้นกาน อันมีงสามทังหลายอันเปนราชทูตนำราชทานมหากสัตรได้มาหื้อทานปีสามเทื่อตามจารีตแต่ปีตุมาตาสืบ ๆ มาสันนี้

ตนธรนี้มหาธาตุเจ้ากว้างและด้าน ๑๒ วา สูง ๒๒ วาอก ลำเวียงทองทังมวน ๑๒๒ เหล้ม วิหารหลวงกว้าง ๙ วาสูง ๙ วา ยาว ๒๑ วา เล่าม ๔๖ เหล้ม ได้บันเมือเถิงถองทิพยเสดแห่งพระมหากสัตร อันเปนเจ้าปดวสืบ ๆ ตามมีสันนี้แล

ที่นี้จักกล่าวอุบัติแห่งนางจามเทวีก่อนแล หลอนมีผู้โจทนาว่านางจามเทวีเปน ลูกสาวท้าวพระยาตนใดจา จักว่านางหากเกิดในเมืองหริภุญชัยที่นี้อันจา ผิมีผู้ ถามดั่งนี้ก็ควรบอกว่ามีแท้แล ยามเมื่อเจ้ารสีทั้งหลาย ๔ คนเปนสหายกันตนหนึ่งชื่อ ภุมรสี ตนหนึ่งชื่อสุเทพรสี ตนหนึ่งชื่อสุทันตรสี ตนหนึ่งชื่อนารทรสี เจ้ารสีตนชื่อ ภุมรสีก็หยู่ในเวียงหริภุญชัยที่นั้น สุเทพรสีก็หยู่ดอยสุเทพที่นั้น ตนชื่อสุทันตรสีก็ มาหยู่ดอยวันออกเวียงนครที่นั้น นารทรสีก็ไปหยู่เมืองละโว้ที่นั้นแล

ที่ตั้งเวียงหริภุญชัยนั้นเปนกาดถ้วะ เปนอันสุขเกสมมากนัก ภุมรสีจึงรำเพิง ดูว่าที่นี้ควรส้างหื้อเปนเมืองมั่นชะแล จึงใช้สัญญาฮอดเจ้ารสีทั้งหลายสามตนอันเปน สหายมีปติญานกับด้วยกันชู่แห่ง เจ้ารสีทั้งหลายมาฮอดแล้วก็พร้อมกันส้างหื้อเปนเวียง บัวรมวนแล้วจึงใส่ชื่อว่าเมืองหริภุญชัย ตามชื่อเจ้าระสีตนอันหยู่ที่นั้น แปงดูชาตา เมืองนี้ว่าผู้ชายจักกินบ่หมั้น เท่าผู้หญิงกินเมืองนี้จึงดีแลว่าอั้น เจ้ารสีทั้งหลาย จากันว่าผ่อัน เราจักได้ลูกสาวท้าวพระยาที่ใดมากินเมืองที่นี้จา เมื่อนั้นเจ้าระสีตน ชื่อนารท จึงว่ายังมีลูกสาวพระยาละโว้ผู้หนึ่ง ประกอบด้วยวัตบัวรบัตอันดีนักแล ว่าอันเจ้าระสีทั้งหลายจึงว่าผ่อัน เราทั้งหลายก็ควรไปขอเอามาหื้อเสวยเมืองที่นี้เทอะ เจ้าระสีทั้งหลายพร้อมกันแล้วจึงใช้ไปขอเอาแก่พระยาละโว้ผู้เปนพ่อนั้นหั้นแล พระยา ตนพ่อก็หื้ออนุญาตแก่นางหื้อเมือเสวยเมืองที่นั้นหั้นแล บ่อนานเท่าใดนางมีใจมักใคร่หัน พ่อแม่พี่น้อง นางก็ไปด้วยจตุรงคเสนา ๔ จำพวก ไปรอดพ่อแม่ญาติแล้ว นาง ก็ขึ้นมาทางทัพแม่สลิดขึ้นมาโดยลำดับ คราวทางมาฮอดสบยาวเมืองลัมภที่นั้น แล้ว ก็สักการบูชามหาธาตุเจ้าตามเพิงใจตนก็มีหั้นแล ก็ขึ้นเมือรอดเมืองท่าแก้กลับคืนมา สักการบูชาธาตุเจ้าแถม จึงจักกานิตนและนางดั่งกล่าวแล้ว พายหลังนางก็หื้อเมือ สู่เมืองหริภุญชัยอันมีเปนที่หยู่แห่งตนก็มีวันนั้นแล

นิทานอันนี้ครูบาเจ้าเมตตาไว้ตามแต่ได้มีสันนี้ นักบุญขุนธรรมกรหัดนักบวชเจ้าทั้งหลาย หื้อได้ฮู้ไฮ่นาคามเขตประเทสเขตแดนที่สี่เสาเช่นพื้นมหาธาตุเจ้าลวงกว้างและสูงและกว้างยาวรี้ ก็มีด้วยประการดั่งนี้แล

ถัดนั้นมาเมินนานนัก ปีกดยี่ จุลสักราชได้ ๑๑๙๒ ตัว เดือน ๖ แรม [illegible] ค่ำ พร่ำว่าได้วันอาทิจไทยรวายใจ้ พระยาไชยสงคราม ทานคนไว้กับธาตุเจ้าลำพางสองคนพ่อลูกสหกับหัตถิ[illegible]ากยังช้างแม่ตัวหนึ่ง จุ่งโมทนาด้วยผู้ข้าแด่เทอะ

นิพานปั๋จจโย โหตุ โหตุ เม

ตำนานพระธาตุจุมพิตนคร (๔)

สรีสวัสดิ สุภวารมังคละกถา นโมพุทธาย ธุปปํ ธุมํ สรีรธาตา ชินธาตุ นราต เมกา จตุโร ทวาธา เทวโกฏิ สงขยา ว สทธาวติ นมามิ สพพํ ชินธาตุเสฏฐํ ะ–

สาธโว ตุกร สปุริสเจ้าทังหลาย จุ่งฟังยังอุปติ์นิทานอันจุสรีรธาตุในจุมพิตาราม ได้ตรองไนมหากสัตรเจ้าลกคำตนเสวยราชสมบัติในเมืองอันมีที่ใกล้แม่น้ำระมิง มีชื่อว่าเมืองพิงเชียงใหม่ แลจักได้มาไหว้ชินธาตุพระพุทธเจ้าในจุมพิตารามมีดั่งนี้

เอโกปุริโส ยังมีชายผู้หนึ่งชื่อว่านันทบัญญา เปนลูกชาวจุมพิตบวชได้ ๑๐ วัสสาลวตได้เมื่ออตตาหะสูตรเรียนในวัดสวนดอกไม้หลวง แล้วเมื่อลุนมันสิก ออกเข้าเปนราชปุริสะลวตได้เปนพี่เลี้ยงราชบุตรเจ้าคำลกแล เมื่อเจ้าราชุมารได้ราชาภิเสกเปนพระยาแล้วก็จักหื้อพี่เลี้ยงตนกินเมือง มันบ่สู้กินมันจิ่งกล่าวว่าดั่งนี้ ข้าแก่เจ้าเหนือหัวข้านี้ก็เปนอันเถ้าแก่และ ข้าเท่าจักหยู่สุขย้อนบุญสมภารเจ้าเหนือหัว ตามไจอันมักแห่งตูข้าชะแลว่าอั้น ทีนั้นพระยาลกคำจิ่งกล่าวว่าผิว่าอั้นก็ตามไจอันมัก แห่งมึงเทิ่น ว่าอั้นแล้วพระยาจิ่งถามมันว่าผ่อันมึงจักหยู่ที่ใดอันจา พี่เลี้ยงนันทบัญญา จิ่งไหว้พระยาว่าข้าแก่เจ้าเหนือหัว ข้ามักปรารถนาใคร่ขออนุญาตอาชญาแห่งเจ้าเหนือหัว เมื่อหยู่ในที่บ้านญาติแห่งข้าอันชื่อว่าจุมพิตนครพุ้นดีหลีแลว่าอั้นพระยาว่าผิว่าอั้นก็ตามไจอันมักแห่งมึงเทิ่น ว่าอั้นแล้วพระยาลกคำก็หื้อช้างพาย ๑ พัง ๑ หื้อม้าตัว ๑ หื้อหานบ่าวเพิ่นพอใช้สอยเปนบริวาร หื้อบ้านส่วยยางทองเปนบ้านส่วยแก่พี่เลี้ยงตนหั้นแล

(๔) คัดจากฉบับใบลานจารอักษรไทยลานนา เลขที่ ๑๔

ทีนั้นนันทบัญญาพี่เลี้ยงนั้นได้ลาภสักการแต่พระยาลกคำหากหื้อนั้น มันจึงมาหยู่ที่อันชื่อว่าจุมพิตนั้นพายใต้เวียงนครปะหมาน ๒ โยชนะ ปายเปนวาได้ ๑๖.๗๐๐ วา ท่านก็มาตั้งหยู่เปนเถ้าเมืองจุมพิตที่นั้นหั้นแล

ปรภาเค ในส่วนพายหน้าแต่นั้นยังมีชายผู้หนึ่งชื่อว่าอ้ายจอมแพร่ เหตุมันเกิดในเมืองแพร่มันเดินมาค้าขายกิน ได้มาคุ้นเคยเปนมิตรสหายกับด้วยพี่เลี้ยงนันทบัญญาเถ้าเมืองจุมพิตนั้น มันลวดขอตั้งบ้านหยู่จิ่มเถ้าเมืองหั้นแล

ปุน เมื่อพายลุน ขาจิ่งชวนกันส้างวัดเคียงกันหั้นแล ท่านผู้ชื่อนันทบัญญาเถ้าเมืองนั้นส้างวัดบนที่อันนางจามเทวีส้างเจดีกวมธาตุตัวพระเจ้านั้นหั้นแล เหตุว่าท่านหันเจติยเจ้าหากมีแต่ก่อนหั้นแล ชายผู้ชื่อว่าอ้ายจอมแพร่นั้นมันก็ส้างแห่งลุ่มจิ่มริมแม่น้ำหั้น มันก็ส้างเจติยวิหารกับทั้งกำแพงปริมวนแล้วมันเมือขอเอาพระพุทธรูปเจ้าตนหนึ่ง แห่งวัดป่าพ้าวหัวเวียงนครมาตนหนึ่ง ตนพระเจ้านั้นทาหางหัวพระพุทธเจ้านั้นพอกคำทั้งมวนงามนัก คนทั้งหลายลวดเรียกพระพุทธเจ้าตนนั้นว่าพระเจ้าหัวคำว่าอั้นแล มันก็นำเอามาไว้ยังวัดที่นั้นหั้นแล

ตโตปรํ พายหน้าแต่นั้นบ่นานเท่าใด น้ำก็นองท่วมวัดอารามอันอ้ายจอมแพร่ได้ส้างนั้น เจติยกับทั้งกำแพงค่นค้านพังไปเสียหั้นแล

เมื่อนั้นนันทบัญญาเถ้าเมืองจิ่งว่าแก่อ้ายจอมแพร่ว่าดังนี้ ดูกรสหายเจ้าจุ่งเอาพระพุทธเจ้ามาไว้วัดบนจิ่มกันเทินว่าอั้น ทีนั้นอ้ายจอมแพร่ว่าผ่อนก็ดีนักแล้วว่าอั้น ขาจิ่งพร้อมกันช่วยกันเอาพระพุทธเจ้ามารอมกันไว้ยังวัดบนที่นั้นแล้ว ขาจิ่งช่วยกันแปงวัดที่นั้นหื้อเปนวัดแควนใหญ่เล่าหั้นแล ขาจิ่งใส่ชื่อว่าวัดจอมพี่เลี้ยง ตามชื่อแห่งขาทั้งสองนั้นหั้นแล

ตโต เรียงนั้นไปบ่นานเท่าใด ราชาพระยาได้เอาหมู่รี้พลศึกเสนาขึ้นมา ว่าจักฮบจักปงเอาเมืองว่าอั้น จักรบชนช้างพ่อเจ้าเมืองหาญแต่ท้องและแม่เจ้าเมืองหาญแต่ท้องอันยังทรงครรภ์ มานเจ้าเมืองหาญในท้อง นางก็กล้าหาญนัก นางก็หุ่มเครื่อง

เขาะข่าย แล้วขับหมู่รี้พลมาออกรบ ห้อต้ยังดุริยดนตรี ๕ จำพวกและห้อเขาตี้ฝุ่นและลากเพื่อยไม้ตีดินร้องไห้เขาว่าพระยาเจ้ามาทันแล้วแลว่าอั้น ที่นั้นพระยาไต้ได้ยินหันมีนันนัก เขาก็จิ่งหักค้านพ่ายหนีล่องลำน้ำไป แม่เจ้าเมืองหาญแต่ท้องไล่ชนช้างพระยาไต้หักค้านตกน้ำที่นั้นมากนัก ที่นั้นจิ่งได้ใส่ชื่อว่ามหาสนุกเพื่ออั้นแล

ที่นั้นพระเปนเจ้าพระยาลกคำ ได้ยินประวัติข่าวสารอันนั้น ก็จิ่งรีบเอารี้พลเสนามากับพ่อเจ้าเมืองหาญแต่ท้องพากันมาไล่ข้าเสิก เขากัวก็ล่องหนีพ่ายไปสิ้นแลไปเถิงที่นั้น พระเปนเจ้าเมืองลกคำ จิ่งถามว่าบ้านพี่เลี้ยงกูไหนจาว่าอั้น เขาก็ไหว้บอกว่าข้าแก่เจ้าเหนือหัว บ้านพี่เลี้ยงแห่งเจ้าเหนือหัวมียังที่แห่งจุมพิตหั้นแลว่าอั้นพระยาก็จวบพี่เลี้ยงแห่งตนยังบ้านจุมพิตที่นั้นแท้หั้นแล ที่นั้นพระยาลกคำจิ่งไว้นางราชเทวีกับปงครัวทังมวนไว้หั้น ส่วนตนพระยากับพ่อเจ้าเมืองหาญแต่ท้อง เอาหมู่รี้พลไปไล่ตามข้าเสิกหั้นแล

นางราชเทวีหยู่ที่นั้นก็สร้างเจดีย์อันหนึ่ง สูงได้ ๑๐ วา กวมหลังเก่าอันงามนักเปนดั่ง กองเข้าเปลือก อันนางจามเทวีสร้างนั้นด้วยอันสับพลันนักถ้าพระยาเจ้าตนหั้นแล

พระเปนเจ้าเมืองลกไปไล่ข้าเสิกและคืนมา จิ่งเข้าไปไหว้พระพุทธเจ้าก็มีใจยินดีมากนัก แล้วก็จิ่งช่วยกันริจนาสร้างแปงเจดีย์เจ้าห้องามแล้วพระยาก็จิ่งเอาธาตุพระพุทธเจ้ามาใส่ จุไว้ในเจดีย์คำอันตนสร้างใหม่นั้น ๕ พระองค์หั้นแล กับทังนางราชเทวีช่วยกันสร้างแปงบัวรมวนแล้ว พระยาจิ่งถามพี่เลี้ยงว่าดังนี้ วัตถานที่นี้มีชื่อดังรืออันจาว่าอั้น พี่เลี้ยงจิ่งไหว้ว่าข้าแก่เจ้าเหนือหัว ตามชื่อแต่ก่อนว่าวัดจุมพิตว่าอั้นแล บัดนี้ก็ปากต่ว่าวัดจอมพี่เลี้ยงว่าอั้นดีหลีแล พระเปนเจ้าเมืองลกจิ่งปงอาชญาว่าแรกแต่นี้ไปหย่าว่าอั้น เหตุว่าพระองค์เรามาเถิงที่นี้ เปนไชยมงคลชำนะสัตรูแห่งเรา ชาวเมืองพิงเชียงใหม่มามีมากนัก มาตรว่าได้ยินข่าวสารเรามาข้าเสิกก็พ่ายหนีแต่ไกลดีหลีดาย ท้าวพระยาตนใดอันจักเกิดมาสืบเชื้อราชวงส์เราพายลุนมื้นได้เสวยราชการบ้านเมืองดังเรานี้ ตนใดบังเกิดใจใสสัทธายินดีด้วยแก้วทังสามมากนัก

มาเลิกยกยอส้างแปงสาสนาในสถานที่นั้นมั่น ข้าเสิกหนใต้ก็จักได้มากราบมินต์หลี หลาย เหตุว่าไชยชำนะแห่งเราหากแรกมีแล้วแล สูจุ่งใส่ชื่อวัดที่นี้ว่า วัดจอมพิงไชย มงคล ว่าอั้นเทินเหตุว่าที่นี้เปนจอมดอยตาย อันหนึ่งชาวเมืองพิงเราก็หากมาส้าง อันหนึ่งเล่าเรามารอดที่นี้เปนไชยมงคลชนะข้าเสิกสัตรูมากนักแล ว่าอั้นแล้วพระยาก็ ไหว้นบครบยำบูชาสักการมากนัก แล้วยังนางราชเทวีก็แวดวัดปะทักขินแล้วก็ไหว้ อำลาพระพุทธเจ้าแล้วก็สั่งพี่เลี้ยงแห่งตน แล้วก็เมือสู่หอเสวยราชสิริสมบัติในนคร บุริสรีพิงไชยเชียงใหม่แห่งตนด้วยสวัสดีวันนั้นแล

ตโต ถัดนั้นพี่เลี้ยงผู้ชื่อว่านันทปัญญาเถ้าเมืองนั้น ก็หยู่ค้ำชูสาสนาพระพุทธเจ้า ที่นั้นสิ้นตราบต่อเท้าอายุแห่งตนได้ ๘๐ ปีจุติตายไปแล้วแล เขาทั้งหลายก็เอาขอช้าง กับม้องทองเครื่องช้างทอง ฝังไว้ยังหน้าวัดหั้นแล

อถกาเล ในกาลพายหน้าแต่นั้นยังมีมหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่า มหาอัญญาโกณ ฑัญเถร เปนเจ้าวัดหยู่รักสาพระพุทธเจ้า หื้อไปขุดเอาม้องทองกับขอช้างเครื่องทอง ทั้งมวนออกมาหล่อเปนพระพุทธรูปเจ้าหั้นแล เถรเจ้าก็หยู่ตามอายุได้ ๗๒ ปีก็สิ้นอายุ จุติตายไปหั้นแล

ตโต เรียงนั้นไปยังมีมหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่าพุทธคัมภีร เปนลูกชาวจุมพิต ได้เมือสูตรเรียนยังวัดสวนดอกไม้หลวงเชียงใหม่แล นักบุญทั้งหลายไปนิมนต์เอา มาหยู่รักสาพระพุทธเจ้า จึ่งชักชวนนักบุญทั้งหลายส้างวิหารหลังหนึ่งในปีกัดไส้เดือน ๕ ออก ๑ ค่ำวันอาทิจยามกองงายวันนั้นแล มหาเถรเจ้าหยู่อุปถากรักสาพระพุทธเจ้า ตามอายุแห่งตนได้ ๙๗ ปีอวดเสี้ยงอายุจุติตายไปแล

ตโต ถัดนั้นมีผ้าขาวผู้หนึ่งฝ่ายลูกหลานอ้ายจอมแพร่กับผ้าขาวมน ผ้าขาวอ้าย น้อย ผ้าขาวเหมืองใส เข้าพร้อมกันเมือราธนานิมนตร์เอามหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อว่า ปารมี เปนลูกชาวหัวฝ่ายตะโว้มาหยู่วัดกู่ขาวนคร เอามาหยู่รักสาพระพุทธเจ้ายังวัด จอมพิงหั้นแล เมื่อนั้นมีมหาเจดีย์อันนางราชเทวีส้างนั้นพังเสียแล มหาเถรเจ้าก็ชักชวน

นักบุญทังหลายส้างแปงก็บ่ลุกได้ จิ่งไปบอกแก่รอยยีพวกเริมหลวงจิ่งมาส้างวิหารน้อยกวมเจดียพระเจ้าไว้หั้นแล

เรียงนั้นนายอ้ายน้อยนั้นตาย ลูกมันผู้หนึ่งชื่อว่านายจดน้อย เปนข้าพระเจ้าแทนค้ำชูไว้หั้นแล นักบุญทังหลายจิ่งพร้อมกันเมือบอกแก่เจ้าเมืองนครแล้วจิ่งมาไหว้พระพุทธเจ้าว่าจักส้างวิหาร ก็ไป่ทันได้ส้างก็จิ่งเมือบอกแก่เจ้าเมืองสีทัตถ์ จิ่งจักหื้ออนุญาตหื้อส้างยังอุโบสถก่อนในปีเบิกเส็ดเดือน [illegible] เพ็งเม็งวันอาทิจ สักราชได้ ๘๗๐ ตัว วันนั้นก็บัวรมวนแล้วหั้นแล

เรียงนั้นเจ้าเมืองหาญสีทัตถ์ จิ่งมาส้างวิหารหลวงในปีกัดไส้ สักราชได้ ๘๗๓ ตัว ในเดือน [illegible] แรม ๘ ค่ำ วันเสาร์ ไทยกัดเหม้าเริกส์ ๑๙ ตัวก็แล้วบัวรมวนชุ่ประการแล พระมหาเถรเจ้าตนชื่อว่าปารมี ก็หยู่อุปถากรักสาสรีรกธาตุพระพุทธเจ้าสืนจิรกาลนานตราบต่อเท้าอายุแห่งตนได้ ๙[illegible] ปีก็สิ้นอายุจุติตายไปหั้นแล

ตโต ถัดนั้นเล่าบ่นานเท่าใดนักบุญจิ่งพร้อมกันไปราธนานิมนตรมหาเถรเจ้าตนชื่อว่า ธัมมวันนามนี้จินดามาหยู่อุปถากรักสาพระพุทธเจ้า จิ่งชักชวนนักบุญทังหลายส้างโคหาพระเจ้าในปีกาบสันเดือน ๕ ออก ๒ ค่ำวันอังคาร ไทยรวงเร้าสักราชได้ ๘๘๔ ตัว ยามตูดซ้ายแล้วบัวรมวนแล

ตโต เรียงนั้นเล่า ยังมีมหาสวามีตนชื่อธัมมจินดากับทังมหาปารกาชื่อ ญาณวงสา จิ่งชักชวนนักบุญทังหลายส้างมหาเจดีย์เจ้าในที่นั้นหื้อปรากฏในปีถดยี สักราชได้ ๘๙๒ ตัวในเดือน ๕ เพ็งวันอาทิจ ไทยเบิกสัน พระมหาเถรเจ้าทังสองกับทังนักบุญทังหลายพร้อมกัน จิ่งเมือบอกเมือไหว้สมมหาราชเจ้าแผ่นดินเมืองพิงเชียงใหม่ตนชื่อพระเมืองแก้วว่าจักส้างมหาเจดียเจ้ายังวัดจอมพิงไชยมงคล พระเปนเจ้าก็ยินดีมากนักจิ่งปงราชทานมากับท้าวพระยาขุนแสนขุนหมื่นทังหลาย รอมทังมวนได้เงิน ๒,๒๐๗ บาทเพื้องเงิน หื้อมาส้างมหาเจดียเจ้าและพระสังฆเจ้าทังหลายกับทังนักบุญทังหลายพร้อมกันก่อเจดียเจ้า ถวงตีนธรนีกว้าง ๙ วาลวงสูง ๑๗ วางามนัก สืนดินละอิด

๖๐๐,๐๐๐ ก้อน เสี้ยงเงินทั้งมวน ๖,๐๐๐ วันนั้นแล พระสังฆเจ้าทั้งหลายกับนักบุญทั้งหลาย ขุนธัมทั้งหลาย พร้อมกันปะจุธาตุกับทั้งพุทธรูปพระเจ้าทั้งมวน ในเจติยเจ้านั้นมีธาตุพระพุทธเจ้าอันหากสเด็ดมาปากตหยู่ในโกสแก้วมี ๙ พระองค์งามนัก พระธาตุอันสมมุติ ๕๓๕๙๐ พระองค์ พระแก้วเจ้ามี ๖๐ พระองค์ พระคำเจ้ามี ๒๐ พระองค์ พระเงินเจ้ามี ๕๐ พระองค์ พระทองเจ้าพระชิน ๒๐๐ องค์ พระเจ้าทั้งมวนก็เอาเข้าปะจุไว้ในมหาเจติยเจ้าทั้งมวนคือหื้อแล

ในปีกดใจ้ สักราชได้ ๘๘๒ ตัว ในเดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำวันอังคาร ไทยเมิงเร้ายามกองงาย สมเด็ดมหาราชเจ้าแผ่นดินพระเมืองแก้ว ส้างพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งน้ำหนัก ๓๕๐,๐๐๐ ทอง เพื่อจักหื้อนำมาไว้ในวัดจอมพิงไชยมงคลกับทั้งข้าพระครัวหนึ่ง เพื่อหื้อเปนที่จังหันอุปถากรักสาพระพุทธเจ้า กับหื้อมาแกวตกดหมายเขตแดนที่สีมาไว้ จิ่งปงราชอาชญาลงไว้แก่แสนหลวงพิงไชย รับอาชญาทูนใส่หัวแล้วจิ่งหื้อนำพระพุทธรูปเจ้ากับทั้งราชอาชญาไปแก่เจ้าเมืองนครไชย จิ่งรับราชอาชญาทูนใส่หัวแล้วหื้ออ่านหนังสือแล้วว่าข้าก็ตามพระราชอาชญาพระเปนเจ้าแล ว่าอั้นแล้วก็แต่งคนมากับด้วยคนใน ไปนำเอาพระพุทธเจ้ามาในวิหารหลวงจอมพิงไชยมงคล หื้อเปนที่ไหว้และบูชาสักการะแก่คนและเทวดาทั้งหลายแล แล้วคนในกับทั้งคนเจ้าเมืองนครไชยบุรี จิ่งพร้อมกันกดหมายที่เขตแดนฝั่งสีมาไว้ด้านเหนือสองร้อยวา ด้านใต้สองร้อยวา ด้านวันตกทางหลวงเปนแดน ด้านวันออกเอาแม่วังก็เปนแดนในนั้นเปนเขตวัดจอมพิงไชยมงคลสิ้นแล

ในปีกาเหม้าสักราชได้ ๘๘๕ ตัวเดือนยี่ออก ๑๒ ค่ำวันเสาร์ ไทยกาบสันยามเที่ยงวันแล สมเด็ดมหาราชเจ้าแผ่นดิน สเด็ดออกหยู่โรงกลางแล้วปงอาชญาแก่แสนหลวงต้นเชียง ต้นนันทเกรี หื้อคาดนาไว้เปนราชทานกับวัดจอมพิงไชยนคร ๑๕๐,๐๐๐๐ หื้อเปนนาพระพุทธเจ้าวิหารหลวง ๔๐๐๐๐ หื้อเปนนาเจติย ๒๐๐๐๐ หื้อเปน

นาธัมม์ ๑๕๐๐๐๐ หื้อเปนนาอุโบสถ ๑๕๐๐๐๐ หื้อเปนนาจังหันพระสังฆ ๕๐๐๐๐๐ นา หื้อเปนนานายวัด ๒๐๐๐๐๐ หื้อตั้งคนไว้กับวัด ๑๕ ครัวในนี้มีคน ๒๕ คน ชาย ๑๕

สรัทธา นักบุญ ขุนธัม ทังหลาย พร้อมกันปะจุธาตุ ทังพุทธรูปพระเจ้าทังมวนในเจติยเจ้านั้น มีธาตุพระพุทธเจ้าอันหากสเด็ดมาปรากฏหยู่ในโกสแก้ว มี ๙ พระองค์งามนัก พระธาตุอันสมมุติมี ๕๓๕๙๐ พระองค์ พระแก้วเจ้ามี ๒๐ พระองค์ พระคำเจ้ามี ๒๐ พระองค์ พระเงินเจ้ามี ๕๐ พระองค์ พระทอง พระซินเจ้ามี ๒๐๐ พระองค์ ทังมวนก็เอาเข้าปะจุไว้ในมหาเจติยเจ้าทังมวนสะดีหลีแล

บัญญาภิกขุสาราราม ค่อยพิจารนาดูเทอะ

พระธาตุจุมพิตนครก็จบแล้วแล

ตำนานพระธาตุดอยปูฏุทับ เมืองลองและเหลมรี(๕)

จิรํ สุคตสาสนํ นมามิสุคตํนาถํ ธมฺมญฺ จ โลกทีปกํ สงฺฆญฺจ วรปุญฺญ เขตฺตํวนฺทิตฺวา รตนตฺยํ หนฺตฺวา อุปทฺวํคณฺฐํ วกฺขามิ ปุรทีปกํ นิวาสํ ปุญฺญวิภาคํ พุทฺธานํ สุตฺตเทสิตํ กาตพฺพํ สุขมิจฺเฉยฺยํ มหาถูปญฺจเยธรา อปฺเปว นามติวิธํ ลเภยฺยํ ทีฆมายุกนฺติ

อหํ อันว่าข้า มหาพุทธคุนเถโร นาม ตนชื่อว่ามหาพุทธคุนเถร นมามิก็ น้อมไหว้ด้วยครบยำ นาถํ ยังพระพุทธเจ้าตนเปนที่เพิ่งแก่โลกทังสาม สุคตํ อันมีที่ ไปแล้วอันดีนักคือนิพพานแล

สุคตํ อันว่าพระพุทธเจ้าตนนั้น ถาปนฺยโต ก็ตั้งไว้ สาสนํยังคำสอน จิรํ มัก ว่าจิรกาลเสี้ยงกาลนานตราบ ๕๐๐๐ วัสสาแล

จ มักว่า เกวลเมวพุทฺธวนฺทิตฺวา บ่เท่าแต่ข้าไหว้ยังพระพุทธเจ้าแล้วสิ่งเดียว แล อหํอันว่าข้านมามิก็ไหว้ธมฺมํ ยังพระนวโรกุตรธัมเจ้าเก้าประการ สิบทั้ง ปริยัติธัมเจ้า โลกทีปกํอันเปนไม้ได้ส่องหือหันหนทางเมืองฟ้าและนิพพานแก่สัตวโลก คือว่าคนและเทวดาทังหลายนั้นแล

จ มักว่า น เกวลเมว พุทฺธํ ธมฺมํ วนฺทิตฺวา บ่เท่าแต่ข้าไหว้ยังพระพุทธเจ้า และพระธัมเจ้าแล้วสิ่งเดียวแล อหํอันว่าข้า นมามิก็น้อมไหว้สงฺฆํ ยังพระอริยสังคเจ้า ๘ จำพวก วรปุญฺญเขตฺตํอันเปนนาบุญอันประเสิดนักแล

อหํอันว่าข้าวนฺทิตฺวาไหว้แล้ว รตนตฺยํ ยังชุมนุมแก้วทั้ง ๓ หนฺตฺวา อันกำจัด เสียแล้ว อุปทฺวํ ยังอุปัทวโทสทังมวน

---

(๕) คัดจากฉบับใบลานจานอักสรไทยล้านนา หมายเลขที่ ๒๔

อหอันว่าข้าวกุขามิก็จักกล่าวบัดนี้-คณฐู ยังคัมภีร์ตำนานปุรทีปก นามอันชื่อว่า ดอนรีเดี่ยม นิวาส อันเปนที่มายั้งหยู่ พุทธานิแห่งพระพุทธเจ้าทังหลาย ปุญญวิภาค ก็เปนที่อันมากระทำบุญแห่งคนและเทวดาทั้งหลาย สุตตเทสิต เปนที่มาเทศนาธัม อันชื่อว่าสารมุมจิตตสูตรแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย อันเกิดมาในกัลป์อันนี้ชู่ตนแล

เย นรา อันว่าชาวเจ้าและคนทั้งหลายฝูงได สุขมิจฺ เฉยฺยุ อันปราถนามักยังสุข อันยิ่ง คือนิพพานดั่งอั้น กาตพฺพํ มักว่า ปวาเรตพฺพํ เพิงชักชวนกันสร้างแปง ตํ ที่ปกํ ยังดอนรีเดี่ยมที่นั้นมหากุปญฺจ หอ เปน มหาเจดีย กวมธาตุพระเจ้าไว้หื้อบัวรมวนดั่งอั้น อปฺเปว นาม แม่นชื่อดั่งรือก็ดี เต นรา อันว่าคนทั้งหลายฝูงนั้น ลเภยฺยุํเพิงได้ ติวิธํ สุขํ ยังสุข ๓ ประการ ทีฆามายุกํ มีอายุยืนร้อยซาวปีแท้ดีหลี อายุขยํ คันว่าเสี้ยงอายุ ในเมืองคน ก็ได้เอาตนเมือเกิดในเมืองฟ้าแท้จริงแล

ด้วยมีแท้ในเมื่อพระพุทธเจ้าแห่งเรายังทรมานหยู่ ๔๕ วัสสาวันนั้น ยังมีใน กาลวันหนึ่งพระพุทธเจ้าก็จรเดินไปในทิสานุทิสทั้งหลายโดยลำดับประเทศบ้านไหย่เมือง น้อยกับด้วยอรหันตเจ้าทั้งหลาย ๕๐๙ ตน มีเรวตเถร เปนต้น วันนั้นพระพุทธเจ้าก็จร เดินมาแต่เมืองอาเลยยราโม ลุกแต่จอมเขาตะขด มาสังคหะพระยาสัมพกกันนราช ใน ชนบทอันชื่อว่า เทพบุรีนิคมที่นั้น แล้วพระพุทธเจ้าก็เทศนาธรรมสั่งสอนพระยาแล้ว พระพุทธเจ้าก็เจรจากับด้วยเจ้าเรวตเถร ว่าดูราเรวตเถร ในอนาคตกาลพายหน้า อัน ถานะที่นี้เสดธาตุแห่งพระตถาคตจักมาตั้งหยู่ที่นี้ใน เมื่อ ตถาคต นิพพานไป แล้วนั้น บ่หย่า ชะแลว่าอั้น ครั้นว่าพระพุทธเจ้าทำนายสันนี้แล้วพระก็เสด็จขึ้นสู่จอมดอย พุทบที่นั้น พระก็สันหมาก ม่วง หอม แล้วพระก็เจรจากับด้วยพระอรหันตเจ้า ทั้งหลายว่าใน ถานะที่นี้ เสดธาตุแห่งตถาคตจักมาตั้งหยู่มั่นชะแลว่าอั้น เมื่อพระพุทธเจ้าหยู่เหนือจอมดอยที่นั้นก็ รับเอาเข้าบินทบาตแห่งพระยาอาเลยยะได้ ๗ วัน แล้วพระพุทธเจ้ากับอรหันตทั้งหลาย

กจิ่งมาสู่ดอนรีเลียมหั้นแล เมื่อนั้นยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อ สมถะ เปนใหย่แก่เววาทภาสิต ทั้งหลาย คือว่าเปนใหย่แก่ชาวลองทีนี้ พระยาตนนั้นกระทำไร่ฝ้ายในดอนรีเลียม ที่นั้น มันหันพระพุทธเจ้านั่งหยู่ที่นั้นกับด้วยอรหันตทั้งหลายสันนี้ พระยาก็ยินดีมากนัก พระยา ก็เอาถั่วงาเต้าแตงมาหือทานแก่อรหันตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเปนประธาน แล้วพระยาก็ พึ่งธัมจำสีลเสี้ยง ๗ วัน และในวันถ้วน ๘ พระพุทธเจ้าสันเข้าแล้วหยู่หน่อยหนึ่ง พระพุทธ เจ้าก็กระทำแย้มไค่หัวหั้นแล เมื่อนั้นเจ้าเรวตเถรจิ่งไหว้และถามเหตุอันไค่หัวแห่งพระ พุทธเจ้านั้น ว่าภนฺเตภควา ข้าแด่พระพุทธเจ้า เปนเหตุสันใดพระพุทธเจ้าพอย แย้มไค่หัวนั้นจา ขอพระพุทธเจ้าจุ่งสำแดงเหตุอันนั้นหือแจ้งแก่ผู้ข้าทั้งหลายแด่เทอะว่า อั้น ที่นั้นพระพุทธเจ้าจิ่งกล่าวว่าดูราเรวตเถร เกาะอันนี้เปนที่ประเสิดนัก มีน้ำ แวดได้เหนือดั่งอโนดาตสระนั้น ดอนอันนี้จักเปนมหานครอันใหย่พายหน้ามีนชะแล ดอนอันนี้ยาวได้ ๗๐๐ วาลวงกว้างได้๕๐๐ วา จักเต็มด้วยเรือน แห่งคนทั้งหลายได้ ๔,๕๐๐ หลังเรือนจักมีพายหน้า มีนชะแล คนทั้งหลายจักมาหยู่ในเมืองอันนี้มากกว่าหมื่นพาย หน้ามีชะแล อันว่าเทวดาและอรหันต์และท้าวพระยาและคนทั้งหลายก็จักเอาเสลธาตุ แห่งตถาคตเมื่อนิพพานแล้วได้ ๒๒๐ ปีมาตั้งไว้ในที่นั้นมีนชะแล

ดอนอันนี้เปนที่อุดมยิ่งนักเปนที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายมาเทสนาธัมอันชื่อว่า สา รัมมจิตตสูตร ชุ่ดนแล สูท่านทั้งหลายจงนบขาบไหว้ที่นี้ชู่คนเทอะ พระพุทธเจ้ากกุสันธ ก็ดี พระพุทธเจ้าโคนาคมน์ก็ดี · พระพุทธเจ้ากัสสปก็ดี แม่นตนกูตถาคตนี้ก็ดี เม่นพระเจ้าอริยเมตไตยตนจักมาพายหน้าก็ดี ก็จักมาเทสนาธัมอันชื่อว่าสารัมมจิตตสูตร ในที่นี้ชู่ตนแล พระพุทธเจ้าทำนายสันนี้แล้วก็เทสนาธัมอันชื่อ สารัมมจิตตสูตร ตาม ประเวณีแห่งพระเจ้าทั้งหลายเมื่อก่อนในที่นั้นเสี้ยง ๗ วัน เมื่อนั้น เทวดาอินทรพรหม นาคครุธทั้งหลายในหมื่นโลกธาตุก็มาชุมนุมกันในที่นั้นก็มีแล

เมื่อนั้นเจ้าระสีอันหยู่ในดอยตากฟ้าตวันตกเมืองเววาทภาสิต ไทยว่าเมือง ลองนั้นก็มาฟังธัมแห่งพระพุทธเจ้า ท่านมีดอกทายเหินสิบสองดอกมาบูชาพระพุทธเจ้าหั้นแล เมื่อนั้นก็กล่าวว่าระสีตนนี้ท่านจักได้บวชเปนภิกขุภาวตนหนึ่งชื่อ จุลเทวเถร ในเมื่อสาสนาของตถาคตล่วงไปได้ ๒๘๑๙ ปีนั้นมีนชะแล

เมื่อนั้นยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อ สัมพหุลี เกิดมาจักได้เปนไหยในเมืองอันชื่อมิเนยะมีนชะแล พระยาตนนั้นกับเจ้าภิกขุสองตน ตนหนึ่งชื่อว่า จิตกาโล ตนหนึ่งชื่อจุลเทว จักเอากันมาสร้างที่นี้หอเปนมหาเจติยคำ สูงได้ ๒๕ วามีนชะแลว่าอั้นในเมื่อแล้วธัมเทสนาแห่งพระพุทธเจ้านั้น อันว่าคนและเทวดาทังหลายก็ได้ธัมวิเสสคือมัคคผลมากนักก็มีวันนั้นแล

พระพุทธเจ้าสำแดงตำนานสถานที่นั้น แล้ว ก็เอา อรหันต ทังหลายคืน เมือ สู่ เมืองสาวัตถีวันนั้นแล ปุเทสจาริกกณฺฑํ ปฐมํ

ในเมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วได้ ๒๒๐ ปีวันนั้น ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อสิริธัมอโสกราช กับพระยาเมืองน้อยทังหลายเปนบริวารกับทังอรหันตเจ้า ๕๐๐ ปลายตนหนึ่ง กับทังเทวดาทั้งหลายก็เอาเสิลธาตุเจ้า ๒ องค์ ๆ หนึ่งหยู่กระหม่อมพระเจ้าสององค์นั้นหยู่จอมบ่าแห่งพระเจ้า มีสันถานเหมือนดังหินหัวปลาค้อปลาซ่อนนั้นแล ธาตุ ๓ องค์นั้นใหย่เท่าหน่วยหมากบ้าหลัก ๑ บาทเอามาบรรจุไว้ในเมืองเววาทภาสิตคือว่าเมืองลองที่นั้นแล ในเมืองลองที่นั้นมี ๓ แห่งแล แห่งหนึ่งชื่อว่า เทวนิคม ไทยว่า ดอยขวยปูแช่ฟ้า แห่งหนึ่งชื่อ บัพพตรัฐ ไทยว่า ดอยภูทบ มีฟากน้ำถ้าวันออกแห่งบ้านอัมพคาม ไทยว่า บ้านม่วงแล แห่งหนึ่งชื่อ ปุรทีปกะ ไทยว่า ดอนริเลียม คือว่า แหลมริแล ในที่สามแห่งนี้เปนที่ไว้ธาตุพระเจ้าและลูกและลูกทังมวนเปน ๓ พระองค์แล

เสลธาตุ ๓ องค์นั้นมีวรรนอันขาวใสบริสุทธิ์งามนักพอแยงเงาหันเหมือนดั่ง หน้าแว่นนั้น นัยหนึ่งว่าเหมือนดั่งแก้วไฟนั้นแล ในเมื่อพระยามลและชาวเมืองทังหลาย

ส่งสการพระเจ้าวันนั้น อันว่าเสลธาตุพระเจ้า ๓ องค์นั้นหากแตกสเด็ดออกมาจากจอมบ่าทั้งสองและกระหม่อมแห่งพระเจ้า อุปมาเปนดั่งรือคือเปนดั่งก้อนเกลือค้างทอดตกไฟนั้นแลก็เที่ยรย่อมสเด็ดออกจากกองไฟนั้นมีสันใด ในเมื่อเตโชธาตุแห่งพระเจ้าหากลุกไหม้สรีรพระเจ้ายามใดดั่งอั้น อันว่าเสลธาตุสามองค์นั้นก็สเด็ดยามนั้นก็มีด้วยประการดั่งอั้นแล อันว่าเสลธาตุเจ้าสามองค์นี้องค์หนึ่งหยู่ขม่อม องค์หนึ่งหยู่จอมบ่าก้ำซ้าย องค์หนึ่งหยู่จอมบ่าก้ำขวาแห่งพระเจ้า มีสังสันถานดั่งหินหัวปลาช่อนนั้นแล เสลธาตุสามองค์นั้นคันเอาทอดน้ำก็จมลง คันเราอธิถานหื้อขึ้นก็จิ่งฟูขึ้นมา มีสังสันถานเปนดั่งเอาหมากบ้าทอดน้ำนั้นแล ในเมื่อพระยาสรีธัมอโสกราชกับอรหันตเจ้าทั้งหลาย มาบรรจุเสลธาตุเจ้าวันนั้น พระยาก็หื้อตั้งทัพหยู่ในที่ ๓ แห่ง คือที่ดอยขวยปู ๑ ดอยพูทับ ๑ ที่ดอยรีเลียม ๑ ในที่ขวยปูนั้นพระยาก็หื้อหล่อรูปคำเปนรูปนรยนต์มือซ้ายยอทูนคะอูบแก้วอันใส่เสลธาตุนั้นไว้ มือขวาถือดาบสรีคันชัย ผัดแวดเสลธาตุหยู่บ่ยังสักยามแล ในเมื่อพระยาอโสกราชกับอรหันตเจ้าทั้งหลายจะบรรจุเสลธาตุไว้นั้นก็อธิถานยังนรยนต์อันนั้นไว้ว่าดั่งนี้ ในกาลพายหน้าเมื่อใดใน ดอนรีเลียมทิน รุ่งเรืองดีงามส้างแปงมหาเจติยคำดั่งอั้น ท่านจุ่งเอาพระเสลธาตุเจ้าองค์นี้ไปรอมกันไว้ที่เดียวหื้อเปนถาวรหมั้นคงตราบต่อเท้าสาสนาอันตรธานเทอะ พระยาอโสกราชและอรหันตเจ้าทั้งหลายอธิถานไว้ธาตุที่ดอยขวยปูสันนั้นแล้ว ก็ขึ้นเมือสู่ดอยพูทับทีนั้นเล่าแล เมื่อนั้นพระยาอโสกราชก็หื้อเอาคำมาชั่งหนักเท่าคิงพระยามีน้ำหนักซาวแปดชั่งแล้วพระยาอโสกราชก็หื้อหล่อหื้อเปนรูปพระเจ้าซาวแปดตน แล้วพระยาอโสกราชจิ่งหื้อเอารูป พระเจ้า ๒๘ ตนนั้นตั้งไว้เหนือแท่นแก้วในถ้ำทีนั้นแล้ว ก็จิ่งหื้อเอาอูบแก้วอันใส่พระเสลธาตุเจ้านั้นไว้ท่ามกลางพุทธรูปคำ ๒๘ องค์นั้นในถ้ำพูทับทีนั้น แล้วพระยาอโสกราชก็หื้อเอาแก้วและเงินคำมาเรียรายยายไว้ต่างซายถมตีนแท่นพระเจ้าคำ ๒๘ ในถ้ำอันมีในท้องดอยพูทับทีนั้นมากนัก แล้วพระยาก็หื้อเอาหินและผามาถมปากถ้ำนั้นหื้อแหน้นหนาแล้ว พระยาก็อธิถานไว้ว่าเมื่อใดมหาเจติยคำเจ้า ดอยรีเลียมทีนรุ่งเรืองเปน มหาเจติยคำ แล้ว ดั่งอั้น

พระเสตธาตุเจ้าในถ้ำที่นี้จุ่งไปรอมกันหยู่ที่เดียวนั้นเทอะว่าอั้นหั้นแล คันว่าพระยาอโสกราชและพระอรหันตเจ้าบรรจุพระเสตธาตุเจ้าไว้ในถ้ำดอยพุทบและอธิถานไว้สันนั้น แล้วก็จิ่งมาตั้งทัพหยู่ในดอนรีเลียมที่นั้นแล้วก็มาบรรจุพระเสตธาตุเจ้าไว้ที่นั้นเล่าแล อันว่าคูหาถ้ำที่บรรจุธาตุนั้นมีสันถานเปนดั่งเวียงมีประตู ๔ ด้าน ลวงกว้างมี [illegible]๐๐ วาหากเปนรูบ่องเปี้ยวขึ้นมาบ่องท่ามกลางดอนรีเลียมที่นั้นแล ในถ้ำคูหาที่นั้นมีหินก้อนหนึ่งลวงกว้างมี ๕[illegible] วาลวงยาวมี [illegible]๐๐ วา มีสันถานเปนดั่งรูปสะเพาคำหงายหยู่ท่ามกลางถ้ำหั้นแล พระยาอโสกราชก็เอาเงินมามีปะหมาน ๑๘ โกติ ก็หื้อหล่อเปนรูปช้างเอลาวรรนตัวหนึ่งสูงได้ ๑๘ สอก หื้อยืนหยู่เหนือท้องสะเพาหินอันนั้น แล้วพระยาก็หื้อหล่อคำเปนไตคำ ๔ ลูกและลูกหนักแสนคำรองตีนช้างทั้ง ๔ นั้น แล้วพระยาก็หื้อเอาคะอูบแก้วผลึกอันหนึ่งใส่พระเสตธาตุเจ้าองค์นั้นแล้วตั้งไว้ในปาสาทแก้วเวชยันต์มี ๗๐๐ ชั้นแล้วตั้งไว้เหนือหลังช้างเอลาวัณตัวนั้น ในถ้ำคูหาที่นั้นช้างเอลาวัณตัวนั้นหื้ออว่ายหน้าไปหนตวันออก แล้วพระยาอโสกราชก็หื้อเอาคำมาหล่อเปนรูปพระยาวรุณเปนใหย่แก่กุมภัณฑ์ถือจักราวุธหยู่รักสาประตูปากถ้ำก้ำใต้ รูปพระยาวิรูปักข์เปนใหย่แก่นาค ถือธนูสิงห์หยู่รักสาประตูปากถ้ำก้ำวันตก รูปพระยาเวสสวัณเปนใหย่แก่ยักส์ถือค้อนเหล็กหยู่รักสาประตูปากถ้ำก้ำหนเหนือ รูปพระยาธตรัฐเปนใหย่แก่คนธรรพ์ถือดาบสรีคันชัยหยู่รักสาประตูปากถ้ำก้ำวันออกแล พระยาสรีธัมมอโสกราชหล่อรูปท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ ตนและตนหนักได้ ๑๕๐,๐๐๐ คำชู่ตน ลวงสูง ๑๘ สอกชู่ตนแต่ผิวดินลงถึงที่ไว้ธาตุนั้นเพียงพื้นน้ำแม่ยมนั้นแล พระยาก็หื้อถมด้วยหินขึ้นมาต่อเท้าเถิงเพียงผิวดิน แล้วจิ่งเอาไม้งิ้วเคียวต้นหนึ่งมาปลูกไว้เหนือปากถ้ำพายบนถัดที่ไว้เสตธาตุเจ้าซื่อยอดปาสาทอันตั้งหยู่เหนือหลังช้างเอลาวัณนั้นแล แต่ปากรูเปี้ยวถ้ำนั้นลงไปเถิงหินก้อนอันเปนรูปสะเพาหงายหยู่นั้นลึกได้ ๕๒ วาแล ไม้งิ้วเคียวนั้นคำไทยว่าไม้หมากมีมันแล ไม้มีมันต้นนั้นเทวดาหากรักสาไปก็บ่มักหวั่นหลายแล อายุไม้ต้นนั้นยืนได้ ๕๐๐๐ ปีจิ่งตายแลหากยังหนุ่มชุ่มบานหยู่เปนปกติทุกเมื่อแล

ในเกาะที่นั้นเทวบุตรตนเปนมเหสักดีหยู่เฝ้าพระเสดธาตุเจ้า ที่นั้นได้ [illegible]๐๐[illegible] คนแด เทวบุตรตนหนึ่งชื่อ สุมังคโล หยู่ในต้นไม้มีมั่นแด ตนหนึ่งชื่อภุมทิโปหยู่ในต้นไม้มิคเกสัชชะ คำไทยว่าไม้คอยยายังเนื้อแด เทวบุตรสองตนนั้นเปนใหย่ แควนมีเตชะริทธิ์กว่าชู่ตนแด ไม้ยายังเนื้อต้นนั้นมีหนวันออกชวยได้ไปแต่ประตูถ้ำหนวันออกนั้น ปะหมานเช่นร้องเอิ้นได้ยินนั้นแด ท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาสิริธัมอโสกราชเปนประธานมาตั้งหยู่ในดอนรีเลียมที่นั้นได้ ๗ เดือน แล้วจิ่งฝังไหเงินไหคำไว้ที่นั้นมีปะหมานพันปายสองร้อยขุม กับทั้งแหวนธำมรงค์ปะหมาน ๘๘๐๐ ดวงแด พระยาเมืองน้อยทั้งหลายก็ฝังไหเงินไหคำไว้ปะหมานฮ้อยปายไหหนึ่ง แวดที่ไว้พระเสดธาตุเจ้านั้นรอดชู่เบื้องชู่พายแด ท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาสิริธัมอโสกราชเปนประธานก็หยาดน้ำกดหมายไว้ว่าดั่งนี้ อันว่าเข้าของเงินคำแก้วแหวนทั้งหลายอันผู้ข้าทั้งหลายหากนำมาเรียรายฝังไว้ในเกาะที่นี้ เพื่อหื้อเปนอุปการค้ำชูยังมหาชินธาตุอันบัดจุไว้ในที่นี้ตราบต่อเท้าเสียงห้าพันสาสนาพระเจ้าแด อันว่าเข้าของเงินคำทั้งหลายฝูงนี้ คนทั้งหลายฝูงบาปหนาหาสีลหาธัมบ่ได้ ขอหย่าหื้อเอาไปได้สักอัน แม่นน้ำแม่ยมอันนี้ก็หย่าหื้อมาเบียดเบียนฝั่งเกาะดอน อันนี้หื้อ เข้าของแห่งผู้ข้า ทั้งหลายอันนำมาฝังไว้หื้อฉิบหายเสียแด่เทอะ ขอหื้อเทวบุตรเทวดาและพระยานาคอันหยู่รักสายังเกาะที่นี้จุ่งตาดูหื้อพึ่งระวังหวงแหนพิทักส์รักสายังพระเสดธาตุเจ้าดวงดีเทอะ แม่นว่าสัตว์ตัวฮ้ายคนผู้ฮ้ายบาปหนาอาธรรมจักมากะทำอนาทรหิงสาราวีดั่งอั้น สูท่านทั้งหลายจุ่งกะทำแก่เขาตามโทษแห่งเขา ฝูงใดควนตายก็จุ่งหื้อตาย ฝูงใดควนเปนอันตรายก็จุ่งหื้อเปนอันตรายตามโทสแห่งเขาเทอะ บุคคลฝูงใดมีใจใสสัทธายินดีกับด้วยพระเสดธาตุเจ้ามักไค่หันไค่ไหว้ด้วยใจสัทธายังเชื่อแท้ดั่งอั้น สูท่านทั้งหลายจุ่งเยียะสำแดงหื้อหันยังพระเสดธาตุเจ้าเทอะ บุคคลฝูงบาปหนาอาธัมนั้นหย่าได้สำแดงหื้อหัน เทวดาทั้งหลายจุ่งหุ้มหี้ไว้ยังพระเสดธาตุเจ้าและเข้าของเงินคำทั้งหลายฝูงนี้ หย่าหื้อเปนสาธารนเทอะส่วนพระยาสิริธัมอโสกราช และ ท้าวพระยาทั้งหลาย ก็หยาดน้ำกดหมาย สั่งมเหสักขาทั้งหลาย

ด้วยประการดังนี้ก็มีวันนั้นแล ท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาอโสกราชเปนประธาน กะทำไหว้นบครบยำสักการบูชายังพระเสลธาตุเจ้าแล้ว ก็เอากันคืนมาหาบ้านหาเมือง แห่งตนวันนั้นแล

ในดอนรีเลียมที่นั้นเปนที่ไว้เข้าของเงินคำทังหลายบ่รู้กี่ล้านกี่โกฏิแล ในเมื่อพระยาศรีธัมอโสกราชกับทังท้าวพระยาทังหลายเอาเข้าของเงินคำมาสร้างแปงที่บรรจุพระเกสธาตุเจ้าในที่ ๓ แห่ง คือที่ขวยปู ๑ ที่พูทับ ๑ ที่แหลมรี ๑ คนนาสังขยาเข้าของทังมวนได้ ๗ ตื้อ ปาย ๕ ล้านตีหลีแลเมื่อดังอั้นพระยาอโสกราช และอรหันตเจ้าทังหลายก็อธิถานไว้ดังนี้เล่า ว่าธาตุพระเจ้าอันนี้รุ่งเรืองและกะทำปาติหาริยแต่ดอนอันนี้แล้วจิ่งไปตกดอยภูทับ และมีเมื่อใดพระธาตุเจ้าลูกหยู่ดอยพูทับนั้นก็จุ่งห้อสเด็ดมาสู่ดอนรีเลียมเพ้เทอะ พระธาตุเจ้าลูกหยู่ยังดอยอุปายานิก คือดอยขวยปูนั้นจุ่งห้อสเด็ดไปถึงเมืองท่งย้าง แล้วจุ่งห้อสเด็ดมารอมกันที่เดียวใน ดอนรีเลียมที่นี้เล่าเทอะ อันว่าพระเสลธาตุเจ้าองค์อันหยู่ในดอยอุปายานิกคือดอยขวยปูนั้น เปนพระเสลธาตุลูกหยู่จอมบ่าก้ำซ้ายแห่งพระเจ้าแล ในเมื่อกะทำปาติหาริยนั้นไปตกไกลนัก เปนดั่งรวงบินมีรัสมีดั่งเงือกรุ้งกินน้ำนั้นแล พระเสลธาตุเจ้าอันไว้นะบุรบัพพตคือดอยภูทัพนั้น เปนพระเสลธาตุเจ้าลูกอันหยู่จอมบ่าก้ำขวาแห่งพระเจ้าแล ในเมื่อกะทำปาติหาริยนั้นเปนดั่งลูกพุ คือลูกไฟดาวนั้นก็บินข้ามน้ำยมก้ำเพ้ข้ามไปก้ำพุ้นแล พระเสลธาตุเจ้าองค์อันหยู่ในบุรทีปกะคือดอนรีเลียมนั้น เปนพระเสลธาตุเจ้าอันหยู่ยังจอมหัวแห่งพระเจ้าแล พระธาตุเจ้าองค์นี้แควนประเสิดกว่าชุองค์แล ในเมื่อกะทำปาติหาริยนั้นบ่ไปไกลเท่าใด หยู่ใก้จิ่งหันเปนเบียวมาบมาบเปนดังเบียวปะทิปทั่งชนนั้นแล พระธาตุเจ้าองค์นี้กะทำปาติหาริยไปช้านัก ปะหมานพับตา ๗ ที่จิ่งจักหายหันเปนดั่งเบียวไฟปะทิปนั้นแล

เมื่อใดพระธาตุเจ้า ๓ องค์นี้ออกไปสำแดงอโลกปาติหาริยแล้วคืนมารอมกันที่เดียวในบุรทีปกะคือเกาะดอนรีเลียมที่นี้ดั่งอั้น เกาะอันนั้นจักเปนบ้านเปนเมืองเปนเวียง

อันไหย่กว้างยาวตามดอนอันนี้ แวดล้อมพระธาตุเจ้าหยู่ก็จักมีพายหน้ามีนชะแล เมื่อดั่งอันคนทังหลายฝูงมีใจสัทธายินดีนั้น ก็จักมาพร้อมกันอุปถากรักสาสักการบูชาคารวยังพระธาตุเจ้าในเกาะที่นั้นมากนักบ่หย่าชะแล

ทิสุชาเนสุ ธาตุนิทานํ นิฏฐิตํ

ในเมื่อพระมีนยราชและมหาเถรเจ้าสองตน มาส้างแปงที่นั้นเปนมหาเจดีย์ไหย่สูงได้ซาวห้าวาแล้วดั่งอั้น ในกาลยามนั้นในท่งย้างเมืองฝางที่นั้น ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อว่า จังโกบั๊ตต มีบุญสมพารมากนักจักได้ส้างเมืองฝางที่นั้นหื้อเปนมหานครอันไหย่ชะแล

ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อว่า สิริวิสุทธวงส หยู่ในเมืองละโว้ จักมาชักเอายังพุทธรูปเจ้ายังน้ำแม่น่านออกใส่รถมาไว้เมืองท่งย้างไว้ในวัดพระยืนชะแล ยามนั้นเมืองท่งย้างที่นั้นจักสุขเกสมมากนักแล พระยาจังโกบั๊ตตตนนั้นจักได้ผาบ้แพ้ท้าวพระยาทังหลายในลานนาไทยทังมวนชะแล พระยาจังโกบั๊ตตตนนั้นได้ฮู้ข่าวว่าพระธาตุเจ้าองค์วิเสสมีในเวียงปุรทีปกะนั้น ก็จักเอารี้พลโยธามาไหว้พระธาตุเจ้าแล้วพระยาก็จักเอาจังโกคำมาใส่มหาเจติยเจ้า แต่ยอดลงมารอดตีนธรนีชนดุมนั้นจักมีมีนชะแล พระยาจังโกบั๊ตตตนนั้นก็จักเอาเข้าของเงินคำอันพระยาสิริธัมมอโสกราชฝังไว้นั้นออกมาเปนอุปการค้ำชูมหาเจติยเจ้าที่นั้นหื้อรุ่งเรือง แล้วก็ใส่แทนเข้าของแห่งคนทังหลายฝูงมาส้างแปงพระธาตุเจ้าที่นั้นบ่หื้อเขาทุกใฮ้ หื้อเขาได้เปนดีมีเข้าของมากนักมีนชะแล พระยาตนนั้นจึ่งเมือหยู่เปนพระยาในเมืองวิชเลยย ที่อันพระเจ้าสเด็ดมายังหยู่นั้นแล พระยาจังโกบั๊ตตและพระยามีนยะ พากันมาส้างแปงพระธาตุเจ้าหื้อเปนมหาเจดีย์คำสูงซาวห้าวาตีนธรนีกว้างก็ได้ซาวห้าวานั้น ในเมื่อจุลสักราชได้ ๙๔๙ ตัวปีเมิงใส้แล

อันว่าพระธาตุเจ้าอันหยู่ยังดอยภูทัพก็ดี อันหยู่ยังดอยชวยบู๋ก็ดี พระยาสิริวิสุทธวงส และพระยาจังโกบั๊ตตก็จักเอามาไว้ในดอนรีเลียมที่นั้นทังสองแห่งมีนชะ

แด ในเมื่อพระยาทังสองตนกะทำสัจจอธิถานดั่งอั้น อันพระธาตุเจ้าสององค์นั้นก็ดี พุทธรูปคำเจ้าซาวแปดองค์นั้นก็ดี รูปยนต์คำนั้นก็ดี ก็จักเสด็ดออกมาหยู่รวมกันในดอนรีเลียมที่นั้นแด อันว่าพุทธรูปเจ้าซาวแปดองค์กับพระธาตุเจ้าสององค์นั้นก็ดี รูปยนต์คำนั้นก็ดี พระยาทังสองก็จาอธิถานหื้อเข้าหยู่ถ้าที่นั้นแล ดั่งรูปยนต์คำนั้น พระยาก็จักหื้อหล่อเปนพุทธรูปคำ เปนรูปพระเจ้า สี่ของค์ หนึ่งไว้ ในวิหารปาสาททีนั้นแด พระยาสิริวิสุทธวงส์ก็จักเมือสู่เมืองกะโว้ดั่งเก่ามีนชะแด ดั่งพระยามิเนยะและพระยาจังโกบัตตและพระยาสิริวิสุทธวงส์สามตนนั้นมีอายุได้ร้อยปีชู่ตนแด อันว่าพระยามิเนยะตนนั้นคือได้แก่พระยาสัมพกะ อันได้ฟังธัมแห่งพระเจ้าเมื่อก่อนวันนั้นแด อันว่าพระยาจังโกบัตตตนนั้นคือได้แก่พระยากาเลยะตน ได้เข้าหื้อบินทบาต เปนทานแก่พระเจ้าแต่ก่อนวันนั้นแด พระยาสิริวิสุทธวงส์ตนนั้นคือได้พระยาสถัมพหุสีตนอันหยู่ในเมืองเวฺาาทภาสิต อันได้หื้อถั่วงาเต้าแตงเปนทวนแก่พระเจ้าเมื่อก่อนวันนั้นแด พระยาสามตนนี้ได้เถิงโสตาบันบุคคลแล้วแด

ส่วนว่าเจ้าภิกขุตนชื่อว่าจุลเทวะนั้น จักได้เถิงอรหันต์ในเมื่อชุมนุมธาตุเจ้าจักเสียงสาสนานั้นมีนชะแด เจ้าภิกขุตนชื่อว่าจิตตกาโลนั้นจักได้พระบัจเจกพุทธเจ้าตนหนึ่งในระแวกกัลป์ ๒ อัน คือภัททกัลปและกัลปอันจักมาพายหน้า จักมีชื่อว่าสุชาโน ว่าอั้นมีนชะแด

ธาตุนิทานํ ตติยกณฺฑํ นิฏฐิตํ

ตติยสังวณฺณนา นับแต่เวียงลองมาเถิงดอนรีเลียมได้คาวุต ๑ คือ ๒,๐๐๐ วาแด อันว่าดอนสีเลียมนั้นมีกางน้ำแม่ยมหั้นแด อันว่าน้ำแม่ยมนั้นหากอ้อมแวดเกาะอันนั้นเปนดั่งชื่อเวียงนั้นแด แต่ดอนรีเลียมนั้นเถิงดอยพูทับนั้นได้คาวุต ๑ คือ ๒,๐๐๐ วาแด แต่ดอยพูทับมาเถิงดอยขวยปู่ได้ ๔ คาวุตคือ ๘,๐๐๐ วาแด

ในที่สามแห่งนี้เปนคราวมายังหยู่กะทำบุญหื้อทานแก่บรรนสัตว์ทั้งหลาย กับด้วยพระเจ้าทั้งหลายอันเกิดมาในภัทรกัลป์อันนี้แล เมื่อดั่งอั้นจักมีพระยาตนหนึ่งชื่อพรหมกุติ จิ่งจักขุดสระดอนรีเลียมนั้นหื้อน้ำยมก้ำเหนือป่องน้ำยมก้ำใต้ เลิก ๑๗ วา กว้าง ๓๒ วาแล้วจิ่งหื้อแปงขัวก่ายข้ามเปนประตูเวียงหั้นแล บ่เท่าแต่นั้นฝ่ายแม่น้ำยมก้ำวันออกและก้ำวันตกนั้นพระยาก็หื้อป่าไม้เผียวถางเสีย และด้าน กว้าง ๒,๐๐๐ วาจักมีมั่นชะแล บ่เท่าแต่นั้นพระยาตนนั้นก็จักหื้อคนทั้งหลายมาตั้งบ้านหยู่ ทั้งสองฝ่ายน้ำชะแล เมื่อดั่งอั้นที่ตั้งวัดมหาธาตุเจ้านั้นก็จักรุ่งเรืองงามยิ่งนักมั่นชะแล คันว่ามหาธาตุบัวรมวนรุ่งเรืองดีงามแล้วนั้นคนทั้งหลายอันหยู่ในจตุทิสนั้นก็จักมาสักการบูชาไหว้นบครบยำบ่ขาดทุกฉนำปีคือเดือน ๖ เพ็ง เปนดั่งคนทั้งหลายมาไหว้มหาธาตุเจ้า เมืองลำพูน นั้นมั่นชะแล เมื่อได้จุลสักราชพอพันตัวนั้นมหาธาตุเจ้าดอนรีเลียมที่นั้นยังจักมีพระยาสองตนกับสังฆระสีตนหนึ่ง จักมาลวาดผ้าบูชาสักการกะทำหื้อเปน แผ่นคำหลบแถม สามชั้นชะแล บ่เท่าแต่นั้นยังจักมีพระยาตนหนึ่งชื่อว่าผู้ริกะ จักมาสร้างปราสาทหลังหนึ่งมียอดได้พันหนึ่งไว้ในวิหารที่นั้นแต่เมื่อสักราชได้ ๙๗๖ ตัวนั้นมั่นชะแล พระยาตนนั้นก็จักหื้อทานคนไว้กับวัดมหาธาตุเจ้าที่นั้นปะหมานร้อยครัวแล้วก็จักไว้นากับชะแล ที่นั้นพระยาตนนั้นก็จักหื้อแปงลำทองแวดล้อมมหาธาตุเจ้าเล่ามั่นชะแล มหาธาตุเจ้าที่นั้นแคว้นประเสิตกว่าชู่แห่งแท้แล

เมื่อจักชุมนุมธาตุนั้น ยามนั้นพระธาตุเจ้า ๓ องค์ ๆ หนึ่งจักสเด็ดไปเมืองนาคองค์หนึ่งจักสเด็ดขึ้นเมือเมืองฟ้า องค์หนึ่งจักสเด็ดไปเมืองลังกาชะแล ดั่งพระธาตุเจ้าสององค์อันสเด็ดเมือเมืองฟ้าและเมืองนาคนั้น ก็จักสเด็ดไปรอมกันในที่ชุมนุมธาตุเจ้านั้นตามอธิถานแห่งพระพุทธเจ้าบ่พอห้าพันปีปะหมานร้อยปีหั้น ยามนั้นก็จักชุมนุมธาตุ พระพุทธเจ้าเสียงมั่นชะแล พระยาตนชื่อผุริกะนั้นจักเอารูปพระเจ้า สิกขีไว้ในปราสาทพันยอด อันหยู่ท่ามกลางวิหารหลวงวัดมธาตุเจ้าดอนรีเลียมที่นั้นมั่นชะแล

เอกราชจตุถิ . ตั้งแต่มหาธาตุเจ้าดอนรี่เดียมที่นั้นรุ่งเรืองแล้วมาเถิงพระยาตนชื่อว่า ผุริกะนั้นนับเปนปีได้ ๔๙ ปีแล

แต่กาลนั้นเมื่อหน้ายังมีพระยาตนหนึ่งชื่อ มธุรส เปนลูกแห่งพระยาผุริกะนั้น จักได้เปนหมื่นวัดในวัดมหาธาตุเจ้าดอนรี่เดียมที่นั้นแลมีเมื่อใดในกาลเมื่อนั้นสาสนาพระเจ้าได้สามพันปีเมื่อนั้นมีนชะแล เมื่อดั่งอั้นเมืองอันนั้นจักเปนกลียุคมากนักมีนชะแล ในกาลยามนั้นคนฝูงบ่าปหนาจักเบียดเบียนเอาค่ามหาธาตุเจ้ามีนชะแล เมื่อนั้นพระยามธุรสตนนั้นก็ซ้ำจักหื้อขุดตัดดอนรี่เดียมนั้นหื้อกว้างเปนชื่อ หื้อน้ำแม่ยมไหลเข้ามาแล้วจักต่อลำเวียงแวดล้อมทุกเบื้องทุกพาย เพื่อจักห้ามข้าเสิกบ่หื้อมาเบียดเบียนกะทำร้ายได้ก็จักมีมีนชะแล ในเมื่อเช่นพระยามธุรสนั้นเปน หานิยกาล สาสนามหาธาตุเจ้าจักใกล้เสี้ยงมีนชะแล ในเมื่อเช่นพระยาผุริกะตนพ่อนั้น สาสนารุ่งเรือง เพื่อเจ้าขุนชอบธัมมากนักแล ในเมื่อพระยามธุรสเสี้ยงอายุตายไปแล้วยังลูกพระยามธุรสผู้หนึ่งเปนหลานพระยาผุริกะนั้นชื่อ สุรมาลัย จักได้เปนพระยาแทนพ่อเล่าชะแล พระยามธุรสนั้นมีอายุได้ ๕๗ ปีก็ตายแล พระยาสุรมาลัยจักได้เปนพระยาในเมือง สิริกุกกุตไก่โอก คำไทยว่า เมืองลองที่นั้นแล อายุพระยาตนนั้นได้ ๙๒ ปีก็ตายไปแล ต่ำกว่านั้นพระยาตนอื่นจักได้กินเมืองสืบ ๆ กันไป จักได้สร้างแปงมหาธาตุเจ้าดอนรี่เดียมนั้นหื้อรุ่งเรืองไปก็หาบ่ได้สักตนมีนชะแล มหาธาตุเจ้าก็ถ่อยเถียวหม่นหมองและเถื่อและน้อยตราบต่อเท้าชุมนุมธาตุมีนชะแล ที่ดอยภูทับนั้นเมื่อพระเมตไตรยเจ้าเกิดมาพายหน้ามีนจักเปนมหาธาตุรุ่งเรืองมากนัก เมื่อดั่งอั้นมหาธาตุเจ้าลำปาง และ มหาธาตุเจ้าลำพูนนั้นก็จักฮ้างสูญเสียมีนชะแล เท่าจักมีแต่มหาธาตุเจ้าภูทับรุ่งเรืองมีนชะแล ที่นั้นดอยขวยปู่แช่ฟ้านั้นเมื่อพระเจ้ากัสสปะเกิดมาวันนั้นเปนมหาเจดีย์รุ่งเรืองมากนักวันนั้นแล

ที่วัดไฮ่ส้อยถึงย้อยนั้นเปนที่ตั้งมหาธาตุพระเจ้ากกุสนธแล พระเจ้าโกนาคมน์วันนั้นแล ในเมืองที่นั้นอันเปนพุทธภูมิอันวิเสสและวิถาร วรรนนาถานะเปนที่สัพพัญญูเจ้า

มารถดจอดยังเปนที่สักการบูชาคารวะแห่งคนแลเทวดาทังหลาย อันนับเข้าในแปดหมื่นสี่พันหลังแท้มี ๔ หลังแล นักบวชเจ้าตนใดก็ดี อุปาสกอุปาสิกาผู้ใดก็ดี มีใจใสสัทธาได้ไปไหว้นบครบย่าสักการบูชาในที่ ๔ แห่งนั้น ได้สร้างได้แปงกุติวิหารในที่นั้นก็ดี ก็เสมอดังได้หื้อทานแก่พระพุทธเจ้าเมื่อยังทรมานวันนั้นแล ครีหัสถ์นักบวช ทังหลายฝูงใดได้ฟังยังตำนานเสถธาตุเจ้าจุ่งมีใจใสสัทธา อนุโมทนาสาธุการ กับ ด้วย พระเสถธาตุเจ้าตวงนักเทอะ เสถธาตุปุรทีปกาปรมวิสุทธิวณฺณนา นิฏฺฐิตา กริยาอันกล่าวตำนานเสถธาตุปุรทีปกะ อันประเสริฐล้ำเลิศในโลกาเปนที่วันทนาน่าสัตวคนนาหื้อพ้นจากเคราะห์ดังคาคถาดแคล้ว หื้อเข้าสู่เวียงแก้วกล่าวคืออนิรพานก็แล้วด้วยประการดังกล่าวมานี้แล

ตำนานพระเสถธาตุปุรทีปกะอันนี้ มหาโพธิสัมภารเมธังกรเจ้าได้แต่สำนักมหาสังฆราชจินดาเจ้า ตนเปนเหง้าสาสนาในเมืองลังกามาไว้ในเมืองเชียงใหม่วันนั้นแล

ตำนานพระธาตุช่อแฮเมืองแพร่[๖]

เทวาติเทวํ นมิตฺวา ธมฺมญฺ จ สงฺฆญฺ จ วรทกฺขิเณยฺยํ วกฺขามิ โกสิยธชฺชปพฺพตํ ธาตูติธารํ พลเทวรฏฺฐํ:-

อหํ อันว่าข้า นมิตฺวา นบน้อมแล้ว เทวาติเทวํ ยังพระพุทธเจ้าตนเปนเทวยิ่งกว่าเทวสามประการ คือว่า สัมมุติเทว อุปัติเทว และวิสุทธิเทว สุคตํ ชื่อว่าสุคตสุนฺทรํ ฐานํ คตตฺตา เหตุภาวพระพุทธเจ้าเถิงยังถานะอันยิ่งคือนิพพาน นมิตฺวา น้อมนบแล้ว ธมฺมญฺ จ ยัง นวโลกุตรธัมเจ้าเก้าประการ สิบทังปริยัติ นมิตฺวา สงฺฆญฺ จ ข้าก็นบน้อมแล้วยังอริยสังฆ วรทกฺขิเณยฺยํ อันควรรับเอาทานอันประเสิดวกฺขามิ จักกล่าวบัดนี้ โกสิยธชฺชปพฺพตํ ยังดอยอันชื่อว่า ช่อแฮ อันมีในเมืองแพร่ ธาตูติธารํ อันซงธาตุแห่งพระพุทธเจ้ามากนัก พลเทวรฏฺฐํ อันเกิดในเมืองพลนครอันเปนอานารัถแห่งนพบุรีเชียงไหม่แล

เมื่อพระพุทธเจ้าเรา ได้ตรัสสัพพัญญูตัญญานแล้วได้ ๒๕ พระวัสสา พระพุทธเจ้าหยู่ในเชตวัน ในคืนหนึ่งพระนอนหยู่ในคันธกุติเมื่อยามจักไกล้รุ่งพระร่ำเพิงดั่งนี้บัดนี้อายุกูได้ ๖๐ เข้านี้แล้ว เมื่ออายุกูได้ ๘๐ ปีกูก็จักนิพพานแล เมื่อกูมีอายุสั้นสันนี้กูจักอธิถานธาตุหื้อย่อยเปน ๓ ปะการ หื้อคนและเทวดาทังหลายแจกปันกันเอาไปไว้ไหว้ หื้อเปนที่บูชาสักการเสมอดั่งตนกูตถาคตยังหยู่สั่งสอนสัตวโลก ควรชะแล เหตุว่าอายุกูหน้อยนัก สัตว์ทังหลายบ่ได้ไหว้ได้หันกูพร้อมเทือ พระพุทธเจ้าทังหลายแต่ก่อนนิพพานแล้วและอธิถานธาตุหื้อย่อยเยืองได ไปไว้ในที่ได กูก็จักไปทำนวายธาตุแห่งกูเยืองนั้นไว้ในที่นั้น ควรชะแล

---

(๖) คัดจากฉบับใบลานลายอักสรไทยลานนา เลขที่ ๓๑

คันออกวัสสาแล้ววันหนึ่ง พระมีอรหันตเจ้าสามตน ตนหนึ่งชื่อว่า โสนเถร ตนหนึ่งชื่ออุตรเถร ตนหนึ่งชื่อรัตนเถรกับเจ้าอานนทเถรเปนถ้วน ๔ ไปกับพระพุทธเจ้า พระยาอินทรลงมาถือสัตรกั้งพระพุทธเจ้าไป ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อว่าอโสกราช กินเมือง กุสินารายไปเปนอุบาสกอุปถากพระพุทธเจ้าเถิงเชตวันยินดีนัก ก็ถือเกิบ กับไม้เท้าไป กับพระพุทธเจ้า ก็ออกจากพรากเชตวันเมื่อเดือนเจียงแรมค่ำ ๑ เดินเทสสันติ ไปสั่งสอนสัตวโลกในบ้านใหย่บ้านน้อยต่าง ๆ เปนต้นว่าไปยังเมืองกุสินารายก่อน แล้วไปเมืองกุฉวา แล้วไปเมืองแกวแล้วไปเมืองลังกา แล้วไปเมืองสวนตาล แล้วไปเมืองหินหลวง แล้วไปวิเทหะ คือเมืองห้อ แล้วไปเมืองลื้อ แล้วไปเมืองเขิน แล้วไปเมืองตาก ไทยว่าเมืองพะยาก แล้วไปนอนดอยเรือเมืองเชียงแสน แล้วไปเมืองพะยาวแล้วไปเมืองละคร แล้วไปเมืองน่านแล้วไปเมืองแพร่ พระก็นอนหยู่ใต้ร่มไม้ต้นหนึ่งอันมีพืชต้นลำกิ่งค่างามนัก คนทังหลายเรียกว่า ไม้ซ่องแค ว่าอันไม้ต้นนั้นตั้งหยู่เหนือม่อนดอยน้อยอันหนึ่งจิ่มใกล้ต้นหมากต้นหนึ่ง ใหย่ ๗ กำสูงซาววา มีลูกก็งามนัก มีพายวันออกแม่น้ำยมนานที ไทยว่า แม่ยม ไกได้ ๔ พันวา ยามนั้นยังมีขุนลัวะผู้หนึ่งชื่อว่า อ้ายค้อม มันหันพระเจ้ายินดีนัก จิ่งไปไหว้พระเจ้าและพระเจ้าว่าหมากต้นนี้เปนอันใหย่หักนักอันจา ขุนลัวะว่าหมากต้นนี้บุคคลทังหลายกินย่อมเปนบ้าวินไป พระเจ้าว่าผิอั้น มึงเอามากูจักกินดู มันก็ขึนเอาลงมาหนึ่งแล้วก็เอาหือพระเจ้ากับทังปู่พพระก็สันดูหวานนักบ่ยัน พระจิ่งว่าหมากอันนี้บ่ยันเปนดังมึงว่าเด มึงพอยว่ายันอันจา พระเจ้าหือแก่มันมันก็กินบ่ยันดูหวานล้ำนัก ด้วยอานุภาวแห่งพระพุทธเจ้าก็มีแล มันจิ่งถามว่าเจ้ากูนี้ ลุกแต่บ้านเมืองอันใดมาจา พระก็ว่ามึงบ่ฮู้จักกูว่าอั้น พระก็กะทำปาติหารย์หือมันหัน มันก็ยินดีว่าเจ้ากูนี้หากจักว่าเปนพระเจ้าดีหลีตาย มันจิ่งว่าแก่เมียมันหือรีบเมือเอาเข้าน้ำอาหารกับอาสนาที่นั่งมาพลันว่าอั้น เมียมันก็มาตามคำชู้อัน เอามาหือพระนั่งสำราญแล้ว หือทานเข้ากับอาหารแก่พระเจ้าพระฉันเข้าแล้ว

จึ่งเจียรจาว่าถานะที่นี้ดีนักแล หมากต้นนี้ผู้ใดกินย่อมเปนบ้าแพละนักแล่นไป เมื่อพายลุนเมืองอันนี้จักได้ชื่อว่าเมืองแพระมันชะแลว่าอั้น

อรหันต์กับพระอโสกราชว่าถานะที่นี้ควรตั้งสาสนาพระที่หนึ่งแลว่าอั้น แล้วก็ไหว้พระขอธาตุเซิ่งพระเจ้าพระจิ่งเอามือขวาลูบหัวตน เอาเกสธาตุเส้นหนึ่งหื้อแก่อรหันต์กับพระยาอโสกราชหั้นแล อรหันต์กับพระยาอโสกราชก็หื้อแก่ขุนลัวะอ้ายค้อม ขุนลัวะอ้ายค้อมว่าแก่เมียมันหื้อเมือเอาขะอูบแก้วมาใส่เกสธาตุพระเจ้า เมียมันถนนักบ่มักหื้อ มันเคียดว่าดั่งนี้ แม่หญิงสังว่าบุนแพ้ผู้ชายอันจา มันจึ่งลุกเมือด่วนรีบนักเอาขะอูบแก้วมาใส่เกสธาตุพระเจ้าด้วยดีนัก พระจิ่งเจียรจาว่าที่นี้ถ้ายังมีบ่อันจา ขุนอ้ายค้อมว่าถ้ำก็ยังมีในดอยที่นี้ ประตูถ้ำมีพายวันออกเถิก ๒๐๐ วาดีหลีดาย พระพุทธเจ้าว่าผิอันท่านทังหลายจิ่งเอาเกสธาตุกูไปไว้ในถ้ำที่นั้นเทอะ อรหันต์และพระยาอโสกราชและพระยาอินทรกับขุนลัวะอ้ายค้อม เอาเกสธาตุพระเจ้าเข้าไว้ในถ้ำที่นั้น ขุนลัวะอ้ายค้อมยินดีนักเอาเข้าของตนใส่ล้านหนึ่ง คนทังหลายใส่ล้านหนึ่ง ไว้บูชาธาตุพระพุทธเจ้า พระยาอินทาจิ่งแต่งยนจักรผัดไว้รักสาธาตุพระพุทธเจ้าที่นั้น แล้วหับประตูถ้ำเยียะดีด้วยหิน ๓ ก้อนอัดประตูถ้ำก้อนหนึ่งใหย่ ๓๐ กำมือแล

พระจิ่งสั่งว่าเมือกูนิพพานแล้วท่านทังหลาย จุ่งเอา ธาตุสอกก้ำซ้าย กูมาไว้ใน ที่นี้เทอะ ถานะที่นี้ยังจักเปนเมืองใหย่ได้ชื่อว่า เมืองแพร่มันชะแล เหตุว่ากูตถาคตได้มานั่งหยู่ริมไม้ต้นนี้แล

คันว่าพระทำนวายแล้วพระก็ไปท่าสร้อยแล้วก็ไปท่าชาย แล้วก็ไปเดินเทสสันติหมายที่ไว้ธาตุแห่งตนชู่เมืองแล้วก็เมือสู่เชตวันดั่งเก่าแล

แต่พระพุทธเจ้าเรานิพพานไปแล้วได้ ๒๑๘ วัสสา ยังมีพระยาตนหนึ่งชื่อธัมมอสกราชกับท้าวพระยาทังหลายในสกลชุมพูทวีป ก็ก่อเจดีย์ได้ ๘๔,๐๐๐ หลัง แล้วก็หื้อชุมนุมอรหันต์ทังหลายมาแล้ว พระยาก็หื้อช่างเงินช่างคำช่างแก้วแปงโกสแก้ว

โกสคำโกสเงิน แล้วก็เอาธาตุพระพุทธเจ้าใส่ในโกสฝูงนั้นแล้วก็บูชาสักการสิน ๗ วัน แล้วพระยาและอรหันตเจ้าทั้งหลายจิ่งอธิถานว่าดังนี้ เจ้ากูเมื่อยังทรมานหยู่สั่งสอนสัตวโลกวันนั้น ไปในที่ใด ๆ หมายว่าจักไว้ธาตุแห่งตนเมื่อก่อนแถมธาตุเจ้ากูจุ่งไปตั้งหยู่ในที่นั้น ๆ เทอะ เมื่อพระยาและอรหันตเจ้าอธิถานแล้วดังนี้ ธาตุพระพุทธเจ้าก็เสด็จไปตวงอากาสกางหาว ไปตั้งหยู่ในที่นั้น ๆ ชู่แห่งแล

อรหันตเจ้าทั้งหลายเอาธาตุพระเจ้าอันยังหลอนั้นไปไว้ในเจดียวิหาร ๘๔,๐๐๐ หลัง แล้วก็บอกแก่เทพดาทั้งหลายห้อรักสาต่อเท้าเสียงสาสนาพระแล มาไว้ในเมืองเจืองเรานี้มี ๒๒ ขะอุบ คือว่าเมือง หริภุญชัยแห่งหนึ่ง ในดอยบ้าบ่อตายเมืองค้องแห่งหนึ่ง ในดอยยางเพ้าแห่งหนึ่ง ในดอยผาด่านแช่นายแห่งหนึ่ง ในดอยถ้ำคดแห่งหนึ่ง ในดอยเหียงเมืองเชิงแห่งหนึ่ง ในดอยเต้าแห่งหนึ่ง ในดอยหลังเชียงฮ่ายแห่งหนึ่ง ในพงกวาวเรียงแห่งหนึ่ง ในแม่ยางเงี้ยวแห่งหนึ่ง ในดอยชะเลียงทางน้ำแห่งหนึ่ง ในดอยแมดเมืองชันแห่งหนึ่ง ในบ้านเทิมเมืองพงแห่งหนึ่ง ในดอยปะเหียงละครแห่งหนึ่ง ในดอยโกสิยธัชชบรรพด เมืองพลนครแห่งหนึ่ง ทั้งมวลเปน ๒๒ แห่งนี้แล

อรหันตเจ้าทั้งหลายเจียรจากันว่าดังนี้ สาสนาพระพุทธเจ้าจักตั้งหยู่ในเมืองอันน้อยเปนจันตประเทสชะแลบ่ตั้งหยู่ในโสรัสมหานครแล เจดียอันหนึ่งจักตั้งหยู่ในพลนครในดอยอันชื่อโกสิยธัช วันออกยมนานทีคือว่าแม่ยม ปะหมาน ๔,๕๐๐ วา ไกแต่หริภุญชัยได้ ๑๑ โยชน์ปาย ๓ คาวุต ผิจักนับเปนวาได้ ๙๗,๐๐๐ วาแล

เมื่อจักปะจุธาตุพระพุทธเจ้าไว้ในดอยโกสิยธัชชวันนั้น อรหันตเจ้า๗ตนมีพระยา ๕ ตนเปนอุปถัมภค้าชู จิ่งปะจุธาตุสอกก้ำซ้ายพระพุทธเจ้าไว้แล พระยา ๕ ตนนั้นมาชุมนุมกันตั้งทัพหยู่ ๕ แห่ง ๆ หนึ่งชื่อ เวียงละหิง แห่งหนึ่งชื่อ เวียงกอน แห่ง

หนึ่งชื่อเวียงเวือง แห่งหนึ่งชื่อเวียงกวางนอน แห่งหนึ่งชื่อเวียงวาและคนและแห่งพระยา ๕ คนนั้นเอาเงินคำมาหล่อเปนละอิดเงินละอิดคำมากนัก แล้วอรหันต์เจ้า ๗ คนกับเทวดาและพระยาทัง ๕ คน ก็ห้อคนทังหลายขุดดินลงแห่งหนึ่ง เลิกได้ ๑๕ วาอก จึ่งเอาละอิดเงินลงก่อขึ้นได้ ๑๒ สอก คือ ๓ วา แล้วเอาละอิดคำก่อสืบขึ้นได้๑๒ สอก แล้วจึ่งแปงแท่นคำอันหนึ่ง รจนาห้อแล้วด้วยแก้ว ๗ จำพวกสูง ๗ สอกแล้วจึ่งห้อช่างทังหลายแปงรูปสิงห์คำตัวหนึ่งสูง ๗ สอกตั้งบนแท่นคำนั้น แล้วจึ่งเอาขะอูบแก้วอันใส่ธาตุสอกก้าซ้ายพระพุทธเจ้าใส่ในท้องสิงห์คำตัวนั้น แล้วจึ่งก่อหุ้มเปนอุมงค์กว้างได้ ๗ วา แล้วเอาละอิดคำก่อหุ้มขึ้นค่อเท้ารอดหลังสิงห์คำตัวนั้นได้ ๑๒ สอกแล้วเอาละอิดเงินก่อได้ ๑๒ สอกไว้เปนใจกางทังหลังสิงห์คำตัวนั้นขึ้นมาบนหลังสิงห์คำตัวนั้นได้สอกหนึ่ง จึ่งเอาหินซานก่อขึ้นได้ ๗ สอกแล้วเอาดินเมิงถมพอเพียงแผ่นดินแล้วจึ่งเอาไม้รังต้นหนึ่งปลูกไว้พายบนถัดท่ามกางหลังสิงห์คำตัวนั้นแล

อรหันตเจ้า ๗ คนกับพระยา ๕ คนกับเทวดาทังหลาย ก็กะทำสักการะบูชาธาตุพระพุทธเจ้าแล้วก็เมือสู่ที่หยู่แห่งตนแล

จำเนียรแต่กาลนั้นมาธาตุพระพุทธเจ้าก็กะทำปาติหาริยบ่อขาดสาย ขุนทังหลายฝูงกินเมืองพลนครนั้น เทียนย่อมไปบูชาธาตุพระพุทธเจ้าดอยช่อแพร ห้อ เหตุดั่งอั้นดอยอันนั้นลวดได้ชื่อว่า โกสิยธัชชบรรพต คือดอยช่อแพรแลเมืองอันนั้นได้ชื่อว่า เมืองแพร ตามคำทำนวายแห่งพระพุทธเจ้าแล

ถัดนั้นมายังมีขุนผู้หนึ่งได้กินเมืองนั้น เมียขุนผู้นั้นมีลูกฝาแฝด ขุนผู้นั้นจึงว่าดั่งนี้ เมืองเรานี้แพร่พอกออกหลายสันนี้จักมีกำลังมากนัก มีนซะแล เหตุดั่งอั้นจึ่งใส่ชื่อมหาพลนครไทยว่า เมืองแพร่ แล

กล่าวตำนานอันนี้เปนที่ตั้งธาตุสาสนาเมืองมหาพลนคร และธาตุพระพุทธเจ้าอันมีในดอยช่อแฮ ก็แล้วเท่านี้ก่อนแล

จุลสักราชได้ ๑๒๒๖ ตัว ปีกาบไจ้เดือน ๕ ออก ๓ ค่ำพร่ำว่าได้วันจันท ธุหลวงวงส์ วัดพระบาทได้สืบเอาตำนานเจ้าช่อแฮกับด้วยครูบามหาเถรกัญจน เมืองม่านด้านใต้ เมืองแพร่ ท่านไปได้ในถ้ำบ้านก่อเมืองเชียงใหม่ออกมา ข้าไปติดตามหาครูบาเมืองระแหงจึ่งได้เขียนเอายังกางป่าแพะเมืองระแหงแล เหตุไปเข้ารุกขมูลกับด้วยท่านแล วันจักไก้ออกกัมก็บริบูรน์แก่ข้าแล ข้าได้ตำนานดุกระแหงมาแล

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พวนิชสุภผล ถนนสำเพ็ง พระนคร นายปอง ทรัพย์สุนทร ผู้พิมพ์และผู้โฆสนา ๑๓/๘/๗๕